

Harry Potter -kirjojen henkilönnimien käännösstrategiat

Saana Kosunen

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Ranska, ranskan kääntäminen ja tulkkaus

Marraskuu 2015

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

KOSUNEN, Saana: Harry Potter -kirjojen henkilönnimien käännösstrategiat

Tutkielma, 84 s., 20 liites.

Ranska, ranskan kääntäminen ja tulkkaukset

Marraskuu 2015

Tämä tutkielma käsittelee henkilönnimien käännösstrategioita neljän ensimmäisen Harry Potter -kirjan suomennoksissa ja ranskannoksissa. Tutkimuksessa verrataan kvantitatiivisesti suomentajan ja ranskantajan käyttämiä käännösstrategioita ja pyritään löytämään lainalaisuuksia. Alkuperäisiksi oletetaan, että suomentaja olisi käyttänyt useimmiten strategiaanaan käännöstä, ja että ranskantaja olisi useimmiten päätenyt suoraan lainaan. Lisäksi tutkitaan, onko henkilönnimien tyypillä, esimerkiksi, onko kyseessä eläin, taulu vai aave, ollut vaikutusta käytettyyn käännösstrategiaan.

Strategioiden luokitteluun käytettiin Minna Saarelman (2008) kirjallisuuden erisnimien käännösstrategioiden luokittelua. Hahmotyyppien luokittelu muodostettiin aineistona toimivien kirjojen aikaisemman tuntemuksen perusteella.

Keskeisimmät tulokset ovat, että suomentaja ja ranskantaja ovat käyttäneet yhtäläillä pääasiallisena käännösstrategianaan nimen suoraa lainaa. Itse asiassa lainojen osuus kummassakin käännöksissä oli varsin huomattava. Yllättävä tulos oli, että suomennoksissa käännösten osuus oli varsin pieni verrattuna lainojen määrään. Hahmotyypillä ei havaittu olevan suoranaista vaikutusta valittuun käännösstrategiaan.

Katseena tulevaisuuteen mahdollisiksi jatkotutkimuksen aiheiksi suositellaan kvantitatiivista tutkimusta kunkin erisnimen esiintymismäärästä. Tällaisella tutkimuksella voitaisiin tutkia, miksi esimerkiksi suomennoksia lukiessa syntyy vaikutelma, että valtaosa henkilönnimistä on käännetty eikä suinkaan lainattu.

Asiasanat: erisnimet, fantasiakirjallisuus, henkilönnimet, kaunokirjallisuus, kääntäminen, lastenkirjallisuus ja nuortenkirjallisuus

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. FANTASIAKIRJALLISUUDESTA	4
2.1. FANTASIAKIRJALLISUUDEN ERITYISPIIRTEISTÄ	4
2.2. FANTASIAMAAILMAN JA TODELLISEN MAAILMAN SUHTEESTA	7
2.3. FANTASIAMAAILMAN SIJAINTI	8
2.4. MAAILMOJEN VÄLISESTÄ KULKUVÄYLÄSTÄ	9
2.5. FANTASIAMAAILMAN ASUKIT	11
3. KIRJALLISUUDEN HENKILÖNNIMIEN KÄÄNTÄMISESTÄ	13
3.1. HENKILÖNNIMISTÄ KAUNOKIRJALLISUUDESSA	13
3.2. KÄÄNTÄMISEN NÄKÖKULMASTA	16
3.3. EKVIVALENSSISTA	20
4. LASTENKIRJALLISUUDESTA	21
4.1. KÄÄNTÄMISEN ERITYISPIIRTEISTÄ	21
4.2. ERISNIMISTÄ JA NIIDEN KÄÄNTÄMISESTÄ	24
4.3. KAPARI-JATAN KERTOMISTA YKSITTÄISISTÄ ERISNIMIEN KÄÄNNÖSRATKAISUISTA	28
5. VIERAANNUTTAMISESTA JA KOTOUTTAMISESTA	31
5.1. KOTOUTTAMISESTA	33
5.2. VIERAANNUTTAMISESTA	34
5.3. KÄÄNTÄJÄN JA KÄÄNTÄMISEN ASEMASTA.....	35
6. KÄÄNNÖSSTRATEGIOISTA	39
6.1. KÄÄNNÖSSTRATEGIA-TERMISTÄ.....	41
6.2. KÄÄNTÄJÄN STRATEGIANVALINNASTA.....	43
6.2.1. NIMEN LUONNE.....	43
6.2.2. TEKSTIN ELEMENTIT	44
6.2.3. KÄÄNTÄJÄN TAUSTATIEDOT	44
6.2.4. MUITA TEKIJÖITÄ.....	47
7. AINEISTON JA KÄÄNTÄJIEN ESITTELY	49
7.1. KÄÄNTÄJISTÄ	50
7.2. JUONIESITTELYT	51
7.2.1. HARRY POTTER JA VIISASTEN KIVI (1997)	52
7.2.2. HARRY POTTER JA SALAISUUKSIEN KAMMIO (1998).....	52
7.2.3. HARRY POTTER JA AZKABANIN VANKI (1999).....	53
7.2.4. HARRY POTTER JA LIEKEHTIVÄ PIKARI (2000).....	53
7.3. KESKEISIMMISTÄ HAHMOISTA	54
7.3.1. HARRY POTTER.....	54
7.3.2. LORDI VOLDEMORT	54
7.3.3. HERMIONE GRANGER	55

7.3.4. RONALD WEASLEY	55
8. TUTKIMUSMENETELMISTÄ.....	57
8.1. TUTKIMUSHYPOTEESIT JA NIIDEN PERUSTELUT	57
8.2. TYÖVAIHEISTA.....	57
8.3. VAN COILLIEN KYMMENEN STRATEGIAA	59
8.4. SAARELMAN KIRJALLISUUDEN ERISNIMIEN KÄÄNNÖSSTRATEGIOISTA.....	63
8.5. HAHMOJEN LUOKITTELUSTA	64
9. TULOKSET	66
9.1. KÄÄNTÄJIEN KÄYTTÄMISTÄ KÄÄNNÖSSTRATEGIOISTA	66
9.1.1. SUOMENTAJAN STRATEGIAVALINNOISTA	67
9.1.2. RANSKANTAJAN STRATEGIAVALINNOISTA.....	69
9.1.3. STRATEGIAVALINTOJEN VERTAILUA	71
9.2. HAHMOTYYPIN VAIKUTUKSESTA STRATEGIAVALINTAAN	74
10. LOPUKSI	77

LÄHTEET

AINEISTOLÄHTEET

LIITTEET

LIITE 1: RANSKANKIELINEN TIIVISTELMÄ

LIITE 2: TAULUKKO HENKILÖNNIMISTÄ JA NIIDEN KÄÄNNÖSSTRATEGIOISTA

1. Johdanto

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena ovat henkilönnimien käänösstrategiat neljän ensimmäisen Harry Potter -kirjan suomennoksissa ja ranskannoksissa. Aiheen valikoitumiseen oli useampi syy. Ensiksikin kyseisten kirjojen tyyli on todella mukaansatempaava, minkä johdosta innostukseni tätä lastenkirjasarjaa kohtaan on pysynyt voimissaan jo vuosia. Kepeän kirjoitustyylin lisäksi kirjojen fantasiamaailma on todella kiehtova ja sen lukuisat yksityiskohdat tuovat lukijalle joka lukukerralla kirjoista esiin jotakin uutta ja jännittävää. Toisekseen nimet ja nimeäminen ovat aina kiinnostaneet minua. Tietyllä tavalla allekirjoitan muinaisten kansojen uskon nimien voimaan. Jos tietää henkilön oikean nimen, on valta tämän yli. Voi tietysti olla, että tämä uskomus onkin lähtöisin taas yhdestä fantasiakirjasta. On kuitenkin eittämättä totta, että nyky-yhteiskunnassakin nimellä on voimaa. Se voi avata tai sulkea ovia elämässä ja se voi tuoda suurta iloa tai surua. Jos sattuu kantamaan vähänkin erikoista nimeä, tottuu lapsesta pitäen siihen, että joutuu toistamaan nimensä aina, kun sen kertoo jollekulle uudelle ihmiselle. On myös eräänlaista vallankäyttöä, jos ei tarkoituksella kutsu jotakuta tämän oikealla nimellä. Tämä voi olla seurausta tietoisesta päätöksestä, välinpitämättömyydestä tai freudilaisesta lipsahduksesta.

Kolmas syy aiheen valintaan oli Harry Potter -kirjojen nimien erikoislaatuisuus. Harry Potter -kirjoja on vaikea lukea huomaamatta niissä esiintyviä erikoisia ja varsin eloisia henkilönnimiä. Olin jo vuosia aiemmin kirjojen filmatisointien myötä ottanut tavakseni kuunnella, mikä kunkin hahmon alkuperäinen nimi on ja verrata sitä käännöksiin, jotka osasin jo ulkoa. Nämä vertailut saivat pohtimaan, miten kääntäjä tekee valintansa erisnimiä kääntäessään. Miksi osa teoksen nimistä on alkuperäisessä muodossaan ja miksi osasta on luotu mielikuvitukselliset suomennokset? Tällaisten pohdintojen myötä proseminarin ja sitä myötä graduni aihe valikoitui.

En ole myöskään ainoa, joka on ollut kiinnostunut tekemään tutkimusta tästä aiheesta. Harry Potterin erisnimien ihmeellistä maailmaa on käsitelty jo aikaisemminkin pro gradu -töissä (ks. esim. Lindgren 2007, Vainio 2006 ja Vilen 2009), kuten myös monien tutkijoiden artikkeleissa ja teoksissa. Kyseessä on kuitenkin varsin menestynyt kirjasarja, jota on käännetty valtavalle määrälle kieliä. On varsin todennäköistä, että osa tästä saavutetusta suosiosta on kekseliäiden erisnimien ja niiden onnistuneiden käännösten ansiota,

sillä erisnimet ovat varsin tehokkaita välineitä tunnelman luomiseen kirjallisessa teoksessa.

Mitä erisnimet siis ovat? Kaikki kielen sanat voidaan jakaa kahteen ryhmään: erisnimiin ja yleisnimiin. Erisnimet ovat nimityksiä, jotka erottavat jonkin yksittäisen asian kaikkien muiden vastaavanlaisten yksittäisten asioiden laumasta. Erisnimet erottelevat esimerkiksi yksittäisiä yksilöitä, instituutioita ja paikkoja toisistaan. Yleisnimien tehtävänä on taas luokitella asioita yleisemmällä tasolla niputtaen erisnimen kantajia jonkin piirteen suhteen yhtenäisiin joukkoihin. Tällainen jaottelu on periaatteessa yksinkertainen, mutta kun jaotellaan kirjallisuudessa esiintyviä asioita, esineitä ja ihmisiä, on jaottelu huomattavasti monimutkaisempi, koska kirjallisuuden mielikuvituksellisuuden takia jaottelun selvät rajat hämärtyvät usein. (Bertills 2003: 19.)

Erisnimien ja yleisnimien funktioiden väliset erot vaikuttavat esimerkiksi niiden kääntämiseen. Ammattimaista kääntämistä ajatellessa sen tärkein piirre on, että kääntäjä muuntaa tekstissä esiintyvät merkitykset kielestä toiseen jättämättä mitään pois. Toisinaan tämä käänös voi olla samannäköinen kuin alkukielinen tekstinkohtakin on, kuten esimerkiksi erisnimiä käännettäessä saattaa tapahtua. Kyseessä on joka tapauksessa käänös, koska se on matkannut kääntäjän mielen läpi ja tämä on tietoisesti jättänyt kohdan alkukieliseen muotoonsa. On hyvä muistaa, että kääntäjän käänösratkaisut kertovat aina käänöksen tekohetkestä eli vallitsevasta ajasta ja paikasta. Yleisesti ottaen kääntämisen ajatellaan tarkoittavan sitä, että teksti muunnetaan toiselle kielelle siten, että alkutekstin ja kohdetekstin merkitykset ovat ainakin pinnallisesti samat ja, että lähdetekstin rakenteet on pyritty säilyttämään mahdollisimman pitkälle. Kääntäminen siis nähdään oikeastaan vain keinona testata henkilön vieraan kielen rakenteiden ja sanaston tuntemus. (Bassnet 1995: 19, 21–22.)

Edeltävä Susan Bassnetin (1995) tarjoama kuvailu ulkopuolisten näkemyksestä kääntämisestä sopii paremmin vieraan kielen opiskelijoiden käänösharjoituksiin kuin oikeaan ammatilliseen kääntämiseen. Jos esimerkiksi ajatellaan henkilönnimien kääntämistä, ei nimen suora kääntäminen tuota yleensä kohdekielellä kovinkaan luontevantuntuista nimeä. Alkuperäisessä nimessä oleva tieto välittyy kyllä, mutta nimi ei kaikissa tapauksissa tunnu enää oikeastaan nimeltä, eikä sitä aina edes tunnista nimeksi. Kääntäjän repertuaarissa on siis oltava yleensä enemmän vaihtoehtoja kuin vain vaihtaa nimen kieli toiseksi. Jotkut tutkijat ja kääntäjät kutsuvat näitä eri vaihtoehtoja käänösstrategioiksi.

Juuri näitä strategioita tutkitaan tässä työssä kartoittamalla, miten usein kääntäjä on valinnut kunkin käytetyn luokittelun eri strategioista. Koska tutkimuksessa on huomioitu sekä suomennokset että ranskannokset, oli mahdollista myös verrata näiden kahden kääntäjän käyttämien strategioiden määriä keskenään ja tutkia, onko näiden kahden kielen välillä huomattavissa jotakin eroa strategianvalinnassa. Lisäksi tutkittiin myös henkilöhaahmon vaikutusta valittuun strategiaan. Henkilöhaahmot jaettiin eri luokkiin niiden perustyyppin mukaan ja tutkittiin, mitä strategioita kunkin luokan kääntämisessä on käytetty.

Työni ensimmäinen osio käsittelee tutkimukseni taustalla olevaa teoriaa. Ensiksi perehdytään fantasiakirjallisuuteen ja pohditaan esimerkiksi fantasialle tyypillisiä elementtejä ja käsitellään tärkeimpiä niistä hieman lähemmin. 3. luvussa käsitellään erisnimien kääntämisen erikoisuuksia kaunokirjallisuuden näkökulmasta. Tässä luvussa käsitellään esimerkiksi nimeämisen eroja kirjallisuudessa ja todellisuudessa ja peilataan näiden erojen aiheuttamia vaikutuksia kääntäjän työhön. Kaunokirjallisesta tasosta liikutaan vielä hieman yksilöidympään tasoon luvussa 4, jossa katsotaan edeltävän luvun asioita lastenkirjallisuuden näkökulmasta. Luvussa esitellään niin lastenkirjallisuuden erityispiirteitä kuin lastenkirjallisuuden kääntämisenkin piirteitä. Työn 5. luvussa valotetaan monelle kääntämisen tutkimuksesta kiinnostuneelle tuttua käsiteparia eli vieraannuttamista ja kotouttamista. Näiden ohella 5. luvussa pohdiskellaan kääntäjän asemaa ja näiden kahden kääntämistyylin mahdollista vaikutusta tuohon asemaan. Teoriaosuuden viimeisessä ja työn 6. luvussa käsitellään käänösstrategiaa terminä. Tämä termi on tässä työssä varsin keskeisessä osassa, eikä sillä ole kovinkaan selvää, yksioikoista määritelmää käänöstutkimuksen alalla, joten se päättyi saamaan aivan oman lukunsa tästä työstä.

Lopputyö esittelee tutkimuksessa käytetyn aineiston, itse tutkimuksen ja tutkimuksesta saadut tulokset. 7. luvussa esitellään tutkimuksen kohteena olleiden neljän kirjan juonet ja keskeisimmät henkilöt. Kirjojen ranskantaja ja suomentaja esitellään myös lyhyesti. 8. luvussa kerrotaan itse tutkimuksesta, alkuhypooteeseista ja valikoituneista luokitteluista. 9. luvussa paljastetaan tutkimuksen tulokset ja se sisältää myös pohdintaa mahdollisista syistä saatujen tulosten takana. 10. luvussa, joka on koko työn viimeinen luku, kootaan työn aikana heränneet ajatukset yhteen ja katsotaan myös tulevaan mahdollisten tästä työstä heränneiden tutkimusmahdollisuuksien myötä.

2. Fantasiakirjallisuudesta

Koska fantasiamaailma kuuluu erottamattomana osana Harry Potter -kirjoihin, on oleellista hieman avata käsitettä fantasiakirjallisuus ja esitellä sen tyypillisimpiä piirteitä. Tässä luvussa syvennytään fantasiakirjallisuuteen ja sen keskeisiin elementteihin Maria Nikolajevan (1988) johdolla. Seuraavissa alaluvuissa käsitellään tarkemmin fantasiamaailman ja todellisen maailman eroja, fantasiamaailman sijaintia, eri maailmojen välisiä kulkuväyliä ja fantasiamaailman asukkeja. Matka fantasian maailmaan alkaa kuitenkin pohdinnalla fantasian erityispiirteistä.

2.1. Fantasiakirjallisuuden erityispiirteistä

Fantasia kasvatti suosiotaan koko 1900-luvun ja tästä suosiosta johtuen monet tutkijatkin ovat päätyneet valitsemaan fantasian tutkimuksen kohteekseen. Tutkimus on painottunut pääasiassa fantasiakirjallisuuden historiaan ja sen moraalisiin kysymyksiin. (Nikolajeva 1988: 7.)

Fantasian ja perinteisten satujen välille on toisinaan vaikeaa vetää selkeää rajaa niiden molempien sisältämien fantasiallisten elementtien takia. Nikolajeva tekee eron fantasian ja satujen välillä sen perusteella, millainen asenne yliluonnollista kohtaan tarinassa on. Saduissa koko kertomus sijoittuu fantasiamaailmaan, joka poikkeaa jollakin yliluonnollisella tavalla todellisesta maailmasta, oli sitten kyse hahmojen kyvyistä, fysiikan laeista tai jostakin yksittäisestä tapahtumasta. Sadut eroavat fantasiasta siten, ettei niissä reagoida tai pohdita millään tavalla vallitsevan yliluonnollisen maailman yliluonnollisia tapahtumia, sillä nuo tapahtumat ovat saduissa luonnollisia ja normaaleja. (Nikolajeva 1988: 13.) Harry Potter -kirjoissa esiintyvä taikamaailma on siis tietyllä tavalla sadunomainen, sillä maailman taianomaiset piirteet ovat sen asukeille täysin luonnollinen asia, eikä niissä ole mitään ihmeellistä. Fantasiakertomuksen tarinasta tekee sen vahva, aina esillä oleva kontrasti todellisen maailman kaltaiseen jästien maailmaan.

Toisen läheisen genren, Science fiction -kirjallisuuden, Nikolajeva erottaa fantasiasta sillä, että kaikki tarinassa esiintyvät fantastiset ominaisuudet ovat seurausta futuristisista laitteista. Kaikki monimutkaiset tekniset laitteet voivat vaikuttaa lukijasta uskomattomilta, mutta usein ne selitetään teoksessa varsin yksityiskohtaisesti. Kaikki uskomattomat elementit selitetään siis juuri tieteen eikä taikuuden keinoin. Lisäksi fantasia- ja

science fiction -kirjallisuutta erottaa fantasiassa varsin usein läsnä oleva todellinen maailma. Fantasiassa fantasiamaailma tai yliluonnolliset ihmiset saavat arvonsa vertailtaessa niitä todelliseen maailmaan ja tavallisiin ihmisiin. Erot siis tiedostetaan tarinassa ja ne saattavat jopa synnyttää ihmetystä tarinan hahmoissa. (Nikolajeva 1988: 13.)

On olemassa hyvinkin monenlaista fantasiakirjallisuutta ja esimerkiksi lasten ja aikuisten fantasia eroavat toisistaan. Aikuisten teokset saattavat käsitellä sellaisia aiheita, joita lasten teoksissa ei juuri näe, kuten myyttisiä ja okkultistisia tapahtumia. On myös huomattavaa, että lapsille suunnatuissa saduissa on harvoin pääosassa lapsi. Nikolajeva antaa yhden selityksen sille, miksi alun perin lapsille tarkoitettu fantasiakirjallisuus nauttii niin suurta arvostusta aikuislukijoiden keskuudessa. Osa lapsille suunnatusta fantasiasta sisältää itseasiassa niin paljon viittauksia muihin teoksiin tai fiktiivisen maailman ulkopuolisiin tapahtumiin ja henkilöihin, että näiden kaikkien viittausten tunnistaminen ja ymmärtäminen tekevät itse asiassa teoksista myös aikuisille mielenkiintoista ja viihdyttävää luettavaa. (Nikolajeva 1988: 13–14, 18.)

Fantasiakirjallisuudelle on tyypillistä, että taikuudella on aina rajansa. Taikuus siis mahdollistaa todellisessa maailmassa mahdottomia asioita, mutta sekään ei pysty aivan kaikkeen. Samalla tavalla taikamaailma rakentuu yleensä joidenkin sääntöjen varaan, eikä näitä sääntöjä rikota, jotta maailma vaikuttaisi uskottavalta. Nikolajevan mukaan onnistuneessa fantasiakirjallisuudessa taikuutta ei käytetä liikaa ja sitä käytetään oikealla tavalla. Saduille tyypillinen pääsääntö on, että hyvän on voitettava paha, mistä seuraa, että jokaiselle kiroukselle on oltava vastakirouksensa ja että taikuutta on mahdotonta käyttää rajattomasti. Tämä satujen perussääntö vaikuttaa edelleenkin fantasiakirjallisuudessa ja se on nähtävissä esimerkiksi siinä, miten usein koko fantasiatarina rakentuu sille matkalle, jonka sankarin on kuljettava voittaakseen pahan voimat. Tästä seuraa, että lukija tietää kirjan alusta lähtien, että on olemassa jokin keino voittaa paha, koska muuten koko tarinan matkahan olisi täysin turha. (Nikolajeva 1988: 25–28, 34.) Esimerkiksi Harry Potter -teosten maailmassa on mahdotonta luoda ruokaa tyhjästä. On myös haasteellista pysytellä näkymättömänä pitkään tai herättää kuolleita uudelleen henkiin ilman tarpeellisia varsin harvinaisia apuvälineitä. Taikuudella on siis rajansa ja etenkin tavallisten velhojen ja noitien taikuudella. Taikuutta myös säännellään yhteisön sisällä, mikä rajoittaa taikuiden käyttöä, koska asetettuja sääntöjä ei ole suotavaa rikkoa. Lähestulkoon jokaiselle

taialle ja kiroukselle löytyy myös oma vastakappaleensa, jonka avulla alkuperäisen loitsun vaikutukset voidaan kumota. Esimerkiksi taialle, jolla saadaan taikasauva loistamaan valoa, on vastataikansa, jolla sauvan valo saadaan sammutettua.

Taikuuden rajallisuus mahdollistaa itse asiassa koko tarinan. Jos taikuudella olisi mahdollista tehdä mitä vain, ei juonen kulkua voitaisi perustella millään lailla, eivätkä yllättävät juonenkäänteet olisi mahdollisia. Samalla menetettäisiin taikuuden käytön ongelmien tuomat humoristiset efektit. Fantasiamaailman on siis oltava loogisesti rakennettu, vaikka kyseessä olisikin ns. nonsense-maailma, eli maailma, joka vaikuttaa täysin epäloogiselta. Todellisen ja fantasiamaailman välillä on oltava jonkinlainen koherentti tasapaino. (Nikolajeva 1988: 28, 33.)

Fantasiateoksen alkua, jossa kirjailija paljastaa pikku hiljaa lukijalle luomansa fantasiamaailman sääntöjä, voisi pitää eräänlaisena pelin aloituksena, jossa lukija ja kirjailija kumpikin tiedostavat pelin säännöt (Nikolajeva 1988: 33). Kirjailija siis lupautuu noudattamaan fantasiamaailman sääntöjä, kun hän luo tarinan juonen ja lukija lupautuu rakentamaan spekulationsa tarinan ratkaisusta kirjailijan asettamien sääntöjen mukaan. Jos kirjailija rikkoo asettamia sääntöjä, voi lukijan pettymys olla varsin voimakas.

Fantasiakirjallisuus on hyvin kaanoninen lähtien aina kansantaruista ja myyteistä ja jatkuen nykypäivän fantasiaan. Jokainen fantasiateos lisää jotakin tähän kaanoniin ja kasvattaa mahdollisten fantasiamaailman sääntöjen määrää. Jokaisen uuden fantasiakirjailijan on huomioitava edeltäjiensä asettamat säännöt ja päätettävä noudattaako niitä vai luoko omat uudet sääntönsä. (Nikolajeva 1988: 114.) Fantasiakirjailijoilla on kuitenkin enemmän vapauksia kuin muilla kirjailijoilla. He päättävät itse luomansa maailman rajoista ja säännöistä. Sama pätee myös heidän luomiensa henkilöhahmojen, paikkojen, esineiden, tapahtumien jne. nimiin, sillä oikeastaan ainoa rajoitus on, että teoksen nimien tulisi olla ainakin jossakin määrin koherentti kokonaisuus. Kirjailijan on myös mahdollista tehdä valitsemistaan nimistä kenties jopa luonnollisempia kuin todentuntuiset nimet, sillä ne voivat sisältää enemmän viittauksia kantajaansa tai nimeämäänsä paikkaan. John Algeo (2001) toteaaakin, että fantasiakirjallisuus saattaa olla jopa kaikkein hedelmällisin onomastiikan tutkimuksen kohteista juuri näiden vapauksien ansiosta. (Algeo 2001: 252.)

2.2. Fantasiamaailman ja todellisen maailman suhteesta

Fantasiamaailma (Nikolajevan *secondary world*) ja todellinen maailma (*primary world*) ovat aina jonkinlaisessa yhteydessä toisiinsa. Fantasiamaailma on oikeastaan aina luotu todellisen maailman pohjalta, eli se on eräänlainen projektio todellisuudesta. Koska fantasiamaailma on lähtöisin kirjailijan mielikuvituksesta, seuraa väistämättä, että se on myös aina eräänlainen uskonasia. Fantasiamaailma voi olla oikeastaan minkäläinen tahansa. Kirjailijalla on täysin vapaat kädet, kun hän alkaa luoda omaa maailmaansa. Valtaosassa fantasiakirjallisuudesta vallalla on kahden maailman rakenne. Nikolajevan mukaan on varsin vähäinen määrä fantasiateoksia, joissa tätä rakennetta ei olisi. (Nikolajeva 1988: 13, 35–36.)

Fantasiakirjallisuus jaetaan usein kahteen arvottavaan pääluokkaan: korkean ja alhaisen tason fantasiaan (*high* ja *low fantasy*). Hyvä esimerkki korkean tason fantasiasta on J. R. R. Tolkienin hänen täysin itsensä luomaan Keskimaahan sijoittuvat teokset. Fantasiamaailma on siis täysin itsenäinen ja riippumaton todellisesta maailmasta. Tällaisia fantasiateoksia on huomattavasti vähemmän kuin vastakohtana olevan alhaisen tason edustajia. Alhaisen tason fantasiassa molemmat maailmat ovat läsnä ja niiden välillä on jonkinlaista kanssakäymistä. Nikolajeva käyttää näiden arvottavien termien sijaan suljettua maailmaa (*closed world*) ja avointa maailmaa (*open world*) sekä lisäksi lomittaisen maailman (*implied world*) käsitettä, jolle tyypillistä on, ettei fantasiamaailmaa ole olemassa erillisenä maailmana, vaan sen elementtejä esiintyy todellisessa maailmassa sisäänrakennettuna. Nikolajeva huomauttaa kuitenkin, että vaikka suljettua maailmaa kuvaavassa teoksessa ei viitata todelliseen maailmaan millään lailla, on se todellisuudessa aina olemassa kirjan ulkopuolella ja lukijan kautta nämä kaksi maailmaa ovat edelleen vuorovaikutuksessa keskenään. Hän vertaa tilannetta henkilöön, joka seuraa tapahtumia ikkunan läpi voimatta osallistua tapahtumiin. (Nikolajeva 1988: 36.)

Saduissa lukija tai sadun kuuntelija kokevat olevansa samassa maailmassa, jossa satu tapahtuu, mutta fantasian lukija kokee olevansa tuon maailman ulkopuolella. Tämän vuoksi sadun lukijan on helppo uskoa sadun tapahtumien olevan jollakin mystisellä tavalla mahdollisia, mutta fantasian lukija ei yleensä saa samanlaista tunnetta. (Nikolajeva 1988: 37.)

Jos kaksi erillistä maailmaa ovat kanssakäymisessä toistensa kanssa, on tästä kanssakäymisestä aiheuduttava jonkinlaisia seurauksia. Esimerkiksi aikafantasiassa on oleellista,

että usein aikamatkaajan teoilla menneisyydessä ei ole vaikutusta nykyhetkeen tai tulevaisuuteen. Lapsilukijan näkökulmasta tällainen pysyvyys ja muuttumattomuus luovat turvallisuuden tunteen. Jos päähenkilön olisi mahdollista muokata menneisyyden teoiltaan tulevaisuutta, voisi se järkyttää lapsen kykyä luottaa maailman järjestyksen säilymiseen. Tästä huolimatta monet kirjallisuuden aikamatkailijoista hyödyntävät ennakkotietojaan tulevaisuudesta ja esiintyvät menneisyydessä profeettoina. Ristiriitaista on, että matkailijan teoilla ei kuitenkaan ole vaikutusta tulevaisuuteen, vaikka kaiken järjen mukaan niillä tulisi olla ainakin jotakin vaikutusta. (Nikolajeva 1988: 95–98.) Harry Potter-kirjoissakin aikamatkustusta esiintyy, mutta se ei ole kovinkaan tavanomaista velhomailmalle, vaan varsin tarkoin säänneltyä. Valtiovalta säätelee sitä, kenen haltuun aikamatkustuksen mahdollistavia laitteita annetaan ja millä tavalla niitä käytetään. Kirjasarjassa ei painoteta erityisemmin tulevaisuuden muuttamisen seurauksia, vaan enemmänkin sitä, mitä seuraa, jos oma mennyt itsensä näkee aikamatkustavan tulevaisuuden minänsä.

2.3. Fantasiamaailman sijainti

Fantasiamaailma on Nikolajevan mukaan fantasiakirjallisuuden olennaisin osa. Se on oikeastaan ainoa elementti, jota ei voi mitenkään korvata, ilman että teos muuttuu joksikin muuksi kuin fantasiaksi. Fantasiamaailmalle on kuitenkin hyvin moninaisia vaihtoehtoja, mutta näiden maailmojen kirjossa on havaittavissa muutamia kategorisoivia piirteitä. Osa fantasiamaailmoista sijaitsee ihmisen ymmärryksen rajojen ulkopuolella (*the land beyond*), eikä niiden tarkkaa sijaintia suhteessa todelliseen maailmaan koskaan kerrota. Fantasiamaailma voi myös sijoittua jollekin toiselle planeetalle tai se voi olla jokin maapallolla sijaitseva tuntematon saari. Kaukaiselle saarelle sijoittuvat mystisten eliöiden asuttamat maailmat ovat olleet suosittuja jo antiikin Kreikan mytologioissa, samoin kuin muissakin meren lähellä asuneissa kulttuureissa. Nikolajeva luokittelee myös Ihmemaal Ozin fantasiamaailman saarelle sijoittuvaksi, vaikkei kyseessä olekaan perinteinen, merellä sijaitseva saari, sillä Oz on keidas keskellä aavikkoa. (Nikolajeva 1988: 43–45.)

Maanalaiset maailmat ovat myös suosittuja fantasiakertomuksissa. Alun perin maanalaiset valtakunnat on ajateltu kuolleiden valtakunniksi. Kenties tämän seurauksena monissa saduissa laskeutuminen pahan hallitsemaan maanalaiseen valtakuntaan toimii seikkailun juonena. Samoin kuin maan alla, voi veden alla olla fantasiamaailmoja. Näistä maailmoista kaikkein tunnetuin lienee Atlantis. (Nikolajeva 1988: 45–46.)

Joissakin teoksissa, tosin ei kovinkaan monissa, esiintyy kokonainen maailma jossakin esineessä. Samankaltaisia vaihtoehtoja ovat myös fantasiamaailmat, jotka löytyvät peiliin katsomalla tai kuvasta. Tällaiset maailmat ovat usein todellisen maailman kanssa rinnakkaisia maailmoja, ne siis ovat olemassa yhdessä todellisen maailman kanssa ja ikään kuin samassa tilassa ja samaan aikaan. Vaihtoehtoiset maailmat taas muistuttavat hyvin paljon todellista maailmaa, mutta niissä on kuitenkin pieniä eroja. Vaihtoehtoiset maailmat eroavat rinnakkaisista maailmoista siten, että ne eivät ole olemassa rinta rinnan todellisen maailman kanssa, vaan ne ovat itsenäisiä kokonaisuuksia. Tarinoihin, joissa seikkaillaan vaihtoehtoisessa maailmassa, liittyy siis aina taian avulla tapahtuvaa matkailua todellisen maailman ja fantasiamaailman/maailmojen välillä. (Nikolajeva 1988: 47–50.)

2.4. Maailmojen välisestä kulkuväylästä

Fantasiakirjallisuudessa fantasiamaailmat ovat erilaisia. Jotkin maailmoista ovat niin sanotusti suljettuja, eli niitä tarkastellaan ikään kuin ikkunan välityksellä, ulkopuolelta. Toiset ovat taas avoimia, eli niihin pääsee jotakin kulkuväylää pitkin. Vaikka kulkuväylä voi olla oikeastaan mikä vain, yhteistä sille on aina sen taianomaiset ominaisuudet. Myyteille ja kansantaruille tyypillisiä kulkuväyliä maailmojen välillä ovat luola, labyrintti, ovi tai suuaukko. Edellä mainituista ovi esiintyy kirjallisuudessa kaikkein useimmin. Myyteille tyypillisiä ovat myös ovet, jotka eivät ole niin konkreettisia, vaan enemmänkin symbolisia. Lasten fantasiassa taas kulkuväylä voi vaihdella tavallisesta, konkreettisesta ovesta aina unen ja valveen rajamaille. Kiviymyrän muodossa esiintyvä ovi on etenkin briteille varsin vahvasti taikuuteen ja maagisuuteen liittyvä elementti. Kuolema voidaan myös ajatella oveksi todellisuuden ja fantasian välillä. Tätä ovea on käytetty myös lastenkirjallisuudessa. Kuolema kulkuväylänä on fantasiakirjallisuudessa pääasiassa aina yksisuuntainen matka, jolta ei ole paluuta takaisin todelliseen maailmaan, toisin kuin kansantaruissa. Uni kulkuväylänä voidaan nähdä kuoleman kevyempänä asteena. On varsin kuuluisiakin fantasiateoksia, joiden lopussa kaiken selitetäänkin olleen vain unta, jolloin unennäkeminen on oikeastaan toiminut kulkuväylänä todellisesta maailmasta fantasiamaailmaan. (Nikolajeva 1988: 75–80.)

Kulkuväyliin liittyy usein myös viestintuoja, joka tulee kulkuväylän läpi fantasiamaailmasta todelliseen maailmaan tuomaan jonkin viestin tai uutisen. Viestintuoja ei siis ole varsinaisesti osa kulkuväylää, mutta saattaa olla voimakkaasti sidoksissa siihen. Useim-

missa tapauksissa viestintuoja saapuu noutamaan lapsiseikkailijoita pelastamaan fantasiamaailman pahan voimilta. Kulkuväylään voidaan myös liittää sellaisia hahmoja, jotka ohjeistavat ja neuvovat sankareita heidän tehtävässään ja tarvittaessa pelastavat nämä häädästä, mutta muuten ovat vain tarkkailijoita. Tällaisia hahmoja kutsutaan lähettäjiksi (*sender*). Lähettäjä tai viestintuoja voi antaa päähenkilölle jonkin taikaesineen, jolla tämä pääsee siirtymään todellisesta maailmasta fantasiamaailmaan. Tällaiset taikaesineet ovat usein hyvin konkreettisia esineitä ja ne on helppo erottaa itse kulkuväylästä. Esineille on myös tyypillistä niiden kaksijakoisuus: ne voivat auttaa sekä hyviä että pahoja voimia, ne ovat siis useimmiten puolueettomia. Erilaiset loitsut ja vastaavat, jotka tehdään viestintuojan kutsumiseksi tai kulkuväylän avaamiseksi, voidaan nähdä taikaesineinä, jos taikaesine ymmärretään laajassa merkityksessä. Taikaesineet voivat myös esiintyä yksinään todellisessa maailmassa ollen tarinan ainoa fantasiaelementti. (Nikolajeva 1988: 82–91.) Harry Potterin fantasiamaailmaan on useita erilaisia kulkuväyliä. Kaikkein keskeisimmässä osassa ovat Tylypahkan pikajuna ja Lontoon King's Crossin rautatieaseman laiturin 9 3/4, joiden avulla koululaiset matkaavat Tylypahkaan opiskelemaan taikuutta. Lisäksi kirjasarjassa käytetään mm. hormipulveria, porttiavaimia tai ilmiintymis-taikaa taianomaiseen paikasta toiseen siirtymiseen. Kirjasarjan ensimmäisessä osassa on myös lähettäjä, Rubeus Hagrid, joka paljastaa Harrylle totuuden tämän vanhemmista ja taikamaailman olemassaolosta. Hän myös antaa Harrylle tämän junalipun ja ohjeistaa (tosin varsin huonosti) miten tämä pääsee kouluun.

Monessakaan fantasiateoksessa ei esiinny useampaa kuin yksi fantasiamaailma. Kenties kirjailijat kokevat saavansa tarpeeksi materiaalia jo yhdestä kuvitteellisesta maailmasta. Jos maailmoja on useampia, on niiden välillä erilaisia tapoja matkustaa. Lineaarinen matka (*linear journey*) vie päähenkilön suoraviivaisesti yhdestä maailmasta toiseen. Tällainen maailmojen välillä matkaaminen ei ole kovinkaan tyypillistä lastenkirjallisuudelle, sillä yhdessä yksisuuntaisessa matkassa on väistämättä mukana matkaajien lopulliset hyvästit omalle maailmalleen. (Nikolajeva 1988: 42.)

Toinen matkatyyppi on ympyrämäinen matka (*circular journey*), jossa sankari pääsee taikaisin omaan maailmaansa, kun selvitettävänä oleva ongelma on ratkaistu tai taistelu käyty. Tästä seuraa yleensä taikuuden loppuminen tavalla tai toisella, koska, kun pahuuden voimat on lyöty, katoavat hyvänkin voimat. Matka voi olla myös toistuva (*loop*,

recurrent circular journey), jolloin ympyrämäinen matka tehdään useita kertoja, esimerkiksi aikamatkailuun liittyvät tarinat, joissa matkailijat vierailevat joko toistuvasti samassa ajassa tai eri aikakausilla. Myös Narnia-kirjasarja voidaan nähdä toistuvana matkana, jos sitä ajatellaan kokonaisuutena: lapset vierailevat toistuvasti samassa maailmassa ja palaavat takaisin omaan maailmaansa, paitsi viimeisessä kirjassa, jossa matka muuttuukin lineaariseksi. (Nikolajeva 1988: 42.)

2.5. Fantasiamaailman asukit

Lastenkirjallisuuden fantasiamaailmojen moninaisuus ei kuitenkaan johdu pelkästään niiden moninaisista sijainneista, vaan enemmänkin siitä, mitä kaikkea ne sisältävät. Myyttisten tarinoiden ja satujen maailmat ovat usein samantyyllisiä keskenään. Niiden perinteisimmissä muodoissa ei yleensä esiinny suuria määriä erilaisia yliluonnollisia hahmoja, vaan vain yhtä tai muutamaa lajia. Jotkin fantasiatarinat pohjaavat taas ideaan, että jokin tai jotkin yliluonnolliset olennot päätyvät vierailemaan todellisessa maailmassa tai jokin todellisen maailman henkilö tai eläin muuntuu yliluonnolliseksi olennoiksi. Tällaiset tarinat käyttävät tyypillisesti koomisuutta tarinan eteenpäin viemiseen. (Nikolajeva 1988: 51–57.) Harry Potter -kirjojen fantasiamaailmaa asuttaa varsin moninaiset yliluonnolliset olennot ja eläimet, joita ei todellisessa maailmassa tapaa. Esimerkiksi Rowlingin kuvaama eläimistö on niin moninainen, että hän on kirjoittanut kokonaisen oheiskirjan, joka käsittelee pelkästään hänen luomansa maailman eläimistöä.

Fantasiamaailman väestö voi myös koostua yhdestä ainoasta yliluonnollisesta lajista. Tyypillisiä ovat esimerkiksi tarinat jättiläisten tai pienien ihmisten maailmoista. Nikolajeva esittää arvion, että fantasiakirjailijalle olisi miellyttävämpää kirjoittaa tarina, jossa esiintyy pienien ihmisten maailma kuin jättiläisten maailma, koska hän arvelee lasten voivan samaistua paremmin pieniin ihmisiin. Lisäksi myyttien ja satujen maailmassa jättiläisiin on perinteisesti yhdistetty pääasiassa negatiivisia piirteitä ja ne on useimmiten liitetty pahojen voimien puolelle. Vanhoissa saduissa paljon esiintyneet pienikokoiset hahmot, kuten kääpiöt, tontut ja maahiset, ovat perinteisesti käyttäneet jonkinlaisia taikavoimia, mutta tämä piirre on jäänyt pois uudemmissa fantasiatarinoissa, joissa pieniä hahmoja esiintyy. Nämä hahmot tuntuvat useimmiten riittävän itsessään olemaan viittaus tarinan fantasiamaailmasta. (Nikolajeva 1988: 57–58.) On kuitenkin myös pieniä yliluonnollisia lajeja, joihin on perinteisesti liitetty negatiivisia piirteitä. Esimerkiksi myös Harry Potter -kirjoissa esiintyvät maahiset on perinteisesti kuvattu viekkaiksi olennoiksi. Harry

Potterinkin kohtaamat maahiset ovat ovelia ja hyvin älykkäitä olentoja, joiden kanssa asioidessa on oltava tarkkana.

3. Kirjallisuuden henkilönnimien kääntämisestä

Tässä luvussa kuvataan kirjallisuuden ja erityisesti henkilönnimien kääntämisen erityispiirteitä: mikä on henkilöhahmon nimen tosiasiallinen tehtävä ja miten kääntäjän tulisi tämä huomioida. Viimeisessä alaluvussa käsitellään myös lyhyesti ekvivalenssin käsitettä.

3.1. Henkilönnimistä kaunokirjallisuudessa

Henkilönnimillä on oma tarkka tehtävänsä ja merkityksensä kaunokirjallisessa tekstissä, samalla tavalla kuin kaikilla muillakin kulttuurisilla tai tekstuaalisilla elementeillä on. Erisnimien ensisijainen tehtävä on yksilöidä kaikki kirjassa esiintyvät eri hahmot ja niillä voidaan viitata ihmisiin ja eläimiin tekstissä, olivat ne jo entuudestaan tuttuja tai vielä tuntemattomia. (Van Coillie 2006: 123.) Henkilönnimeä pidetään siis eräänlaisena lingvistisenä nimilappuna, jota yksilö kantaa mukanaan (Bertills 2003:17). Tämä pätee sekä todellisessa maailmassa esiintyviin nimiin että kirjallisuudessa esiintyviin fiktiivisiin nimiin. Kirjallisuudessa esiintyvillä henkilönnimillä on kuitenkin yleensä monia muitakin tehtäviä kuin vain hahmojen erottaminen toisistaan. Kun lukija kohtaa lukiessaan jonkin hahmon ensimmäistä kertaa, saa hän usein ensimmäisten asioiden joukossa tietää tämän nimen. Nimi on siis usein se pohja, jolle lukija alkaa rakentaa mielikuvaansa hahmon luonteesta. Tästä johtuen jo hahmon nimi antaa usein ainakin jonkinlaisia vihjeitä tämän luonteesta. Henkilöhahmojen rakentamisen lisäksi nimet edistävät kirjan tunnelman kehittymistä (Oittinen 2008:122). Kirjasta ja kirjailijan tyylistä välittyvä tunne on varsin erilainen, jos ensimmäisen esitellyn henkilöhahmon nimi on Pekko Suunapäänä kuin Pekka Virtanen. Ensimmäisessä nimessä on humoristisuutta, menoa ja meininkiä kun taas jälkimmäinen hahmo antaa viitteitä varsin jämpästä tai tavanomaisesta henkilöstä, jonka elämästä lukeminenkin tulee todennäköisesti olemaan vailla suuria yllätyksiä.

Muita henkilönnimien funktioita saattavat olla esimerkiksi lukijan huvittaminen humoristisin elementein, tiedon välittäminen tai tunteiden herättäminen (Van Coillie 2006: 123). Omanlaistaan tietoa välittää sekin seikka, että nimet tuntuvat noudattavan tietynlaista tyyliä kirjallisuuden genrestä riippuen. Esimerkiksi fantasiakirjallisuudessa voi olettaa hahmoilla olevan tietynlaisia nimiä samoin kuin perinteisessä nuorisokirjallisuudessa. Ei ole kovinkaan todennäköistä, että 2010-luvun Suomeen sijoittuvassa nuortenkirjassa vastaan kävelisi Saana Karintytär. Tämän lisäksi Yvonne Bertillsin (2003)

mukaan henkilönnimet kirjallisissa teoksissa ovat voimakkaasti riippuvaisia kielestä, kulttuurista sekä kerronnallisesta kontekstista. Hän huomauttaakin, ettei henkilönnimiä kääntäessä voi ajatella nimiä vain kielellisinä tai tekstuaalisina elementteinä. Nimet ovat aina monen asian summa ja kääntäjän on osattava ottaa nämä moninaiset asiat huomioon. Lisäksi käännöksen pitäisi olla lukijalleen selkeä ja ymmärrettävä samalla tavoin kuin alkuperäiskielinenkin nimi on lähtökieliselle lukijalle selvä. (Bertills 2003: 186.)

Kirjallisissa teksteissä on havaittavissa eri tasoja. Nämä mikro- ja makrotasot ovat jatkuvasti yhteydessä toisiinsa ja niiden välillä on kanssakäymistä. Erisnimille se on ongelmallista, koska ne ovat selkeästi tekstin mikrotason elementtejä, mutta samaan aikaan ne ovat yhteydessä tekstiin kokonaisuutena. (Bertills 2003: 188, 190) Tämä tarkoittaa, että laajimmillaan henkilönnimi muodostuu yleensä vain muutamasta sanasta, mutta koska ne ovat olennainen osa koko henkilöhahmon luonteen luomista, vaikuttavat ne koko tekstiin.

Erisnimet ovat useimmiten riippuvaisia vallitsevasta kulttuurista tai kielestä, mutta on olemassa myös sellaisia henkilönnimiä, joihin tämä ei päde vaan ne saattavat esiintyä useammassa kielessä pienin mukautuksin, kuten etunimet Maria ja Mikael. Nimeä voidaan pitää oikeastaan pakollisena, oli sitten kyse ihmisestä, eläimestä tai jopa tavarasta, koska ilman nimeä yksittäisiä asioita on hyvin vaikea erottaa toisistaan. (Bertills 2003: 17–18.)

Kirjallisuudessa esiintyviä todenomaisia henkilönnimiä rajoittaa niiden sidos todelliseen maailmaan. Niillä, toisin kuin fiktiivisillä nimillä on rajoituksia, jotka määrittävät niitä. Esimerkiksi fantasiakirjallisuudessa esiintyvät fiktiiviset nimet ovat täysin vapaita tällaisista rajoituksista ja niihin voi sisältyä minkälaista tahansa leikillisyyttä, symbolismia tai arvoituksia. Kirjailijalla on täysin vapaat kädet, kun hän luo fantasiateoksensa hahmoille nimiä, joiden merkitysten arvoituksia lukija pääsee ratkaisemaan. Esimerkkinä tästä fantasiakirjailijoiden luomista merkityksiä täynnä olevista nimistä Algeo antaa Harry Potter -kirjasarjassa esiintyvät Tylypahkan koulun tupien nimet, jotka ovat myös kyseisten tupien perustajien sukunimet. Gryffindorista (Rohkelikko) on löydettävissä viittaus taruolentoon aarnikotka (engl. *griffin*), joka on puoliksi kotka ja puoliksi leijona. Nämä kaksi eläintä ovat varsin suosittuja kuvia esimerkiksi heraldiikassa ja ne voidaan ajatella eräänlaisiksi kunnioitusta herättäviksi kuninkaallisiksi eläimiksi. Hufflepuff (Puuskupuh) tuo mieleen englanninkielien sanat *huff* ja *puff*, jotka ovat äännähdyksiä, jotka voidaan liittää suuriin ponnistuksiin. Ravenclaw (Korpinkynsi) viittaa selkeästi korppiin (*raven*),

lintuun, joka voisi symboloida henkilöä, joka pyrkii selvittämään maailman ihmeet. Viimeinen nimi Slytherin (Luihuinen) voisi olla lähtöisin verbeistä *sly*, *slither*, jotka tarkoittavat käärmemäistä liukuvaa liikettä. (Algeo 2001: 248–250.) Näissä esimerkinimissä on selkeästi viittauksia oppilaisiin, joita kyseisiin tupiin tyypillisesti päätyy, sillä rohkeikkoon päätyvät rohkeat oppilaat, puuskupuhiin ahkerat, korpinkynteen älykkäät ja tiedonhaluiset ja luihukseen keinoja kaihtamattomat. Lukijan on siis mahdollista päätellä jo jotakin tupien välisestä keskinäisestä kilpailusta jo pelkästään niiden nimien perusteella.

Algeo käsittelee myös Voldemortin, kirjasarjan päävihollisen, nimeä. Mielenkiintoista Voldemortin hahmolle on, että häneen viitataan pääasiassa vain kiertoilmauksella Tiedätkäikuka (You-Know-Who), eikä hänen oikealla tai käyttöönottamallaan nimellä. Voldemort-nimestä on löydettävissä esimerkiksi germaaninen sana *wollen*, joka tarkoittaa toivoa sekä romaaninen sana *mort*, kuolema. Voldemort on siis ikään kuin personifioitu kuolemantoive. (Algeo 2001: 251.) Ranskan kielen kautta on myös löydettävissä kuoleman lisäksi merkitys *vol*, lento, jolloin nimi viittaisi kuoleman lentoon. Sopivasti kirjasarjan loppupuolella paljastuu, että Voldemort pystyy lentämään ilman luudanvarsia tai muita apuvälineitä.

On myös tehty muutamia pro gradu -töitä, joissa on tutkittu Harry Potter -kirjasarjassa esiintyviä erisnimiä ja niiden käännöksiä. Turun yliopiston espanjan kääntämisen ja tulkauksen oppiaineeseen tehty Essi Lindgrenin gradu *Nombres propios en la literatura infantil : la traducción al finés y al español de los antropónimos en las cuatro primeras obras de Harry Potter* (2007) käsittelee neljää ensimmäistä Harry Potter -kirjaa. Tampereen yliopistoon on tehty kaksi pro gradua aiheesta ja kumpaisenkin aineistona on kirjasarjan ensimmäinen kirja. Marianne Vainion gradu *Handling of Personal Names in Harry Potter and the Philosopher's Stone - Harry Potter ja viisasten kivi* (2006) tehtiin englantilaisen filologian oppiaineeseen ja Anne Vilenin *Hogwartsista Tylypahkaan - Harry Potter -kirjojen erisnimien kääntäminen suomeksi ja saksaksi* (2009) saksan käännöstieteen oppiaineeseen.

3.2. Kääntämisen näkökulmasta

Erisnimet saattavat aiheuttaa kääntäjälle aikamoisia ongelmia. Riitta Oittinen käsittelee teoksessaan *Liisa, Liisa ja Alice – Matkakirja* (1997) Lewis Carrollin lastenkirjallisuuden klassikkoa *Alice in Wonderland* (1865) ja sen kolme eri aikakautena tehtyä suomenosta. Näistä uusimman on kääntänyt Alice Martin, joka on Oittisen mukaan kertonut erisnimien käännösstrategiakseen, että ihmemaan hahmojen nimet on yleensä suomennettu ja todelliseen maailmaan sijoittuvat nimet on jätetty alkuperäiseen asuunsa. Aikaisempien suomennosten tekijät, Kirsi Kunnas ja Anni Swan, ovat kuitenkin päätyneet kääntämään kaikkien kirjassa esiintyvät hahmojen nimet. Oittinen epäilee kahden aikaisemman kääntäjän päätyneen tähän ratkaisuun kohderyhmänä olleiden lapsilukijoiden takia. (Oittinen 1997: 52, 54.)

Lasten- ja nuortenkirjoissa voi usein olla fantasiallisia elementtejä tai jopa fantasian eri tasoja. Teoksen rakenne vaikuttaa kääntäjän nimienkäännösuraan (Oittinen 2008: 121). Tässä tutkimuksessakin käsiteltävissä Harry Potter -kirjoissa tapahtumat sijoittuvat kahteen lomittain olemassa olevaan maailmaan. Toinen maailmoista on lukijan näkökulmasta normaali, tavallinen maailma, eli niin kutsuttu jätimaailma ja toinen vain osalle maailman ihmisistä avautuva taikamaailma, jonka tavat ja luonnonlait poikkeavat totutusta. Tällaisen kahteen eri maailmaan jakautuneen kirjan erisnimien kääntäjä voisi esimerkiksi tehdä ratkaisun kääntää eli kotouttaa (kotouttamisesta ja vieraannuttamisesta lisää luvussa 5) fantasiamaailmaan liittyvät nimet ja jättää todellisen maailman nimet ennalleen, eli vieraannuttaa ne. Harry Potter -kirjojen suomentaja Kapari-Jatta ei päätenyt puhtaasti tällaiseen jaotteluun omassa käännösuraan ja hän onkin kertonut valin-neensa käyttämänsä käännösstrategiat jokaisen nimen kohdalla tapauskohtaisesti (Kapari-Jatta 2008: 71). Ranskantaja Ménard ei ole julkisuudessa tiittävästi antanut vastaavia lausuntoja, mutta tähän työhön kuuluvasta tutkimuksesta voidaan päätellä hänen päätyneen samankaltaiseen ratkaisuun.

Vieraannuttava henkilönnimien alkuperäisessä muodossa säilyttäminen voi myös auttaa hahmon rakentamisessa, sillä vieraskielisetkin nimet kehittävät hahmoa eteenpäin. Oittinen mainitsee esimerkkinä tästä muutamia Harry Potter -kirjojen hahmoja, kuten Hagrid, jonka nimi on suomennoksessa säilytetty, mikä on ollut hänestä toimiva ratkaisu, sillä nimi tuo mieleen ”jotain suurta ja lempeää”. Hän mainitsee myös Voldemortin, jonka nimellä on ”kolikko kaiku”. (Oittinen 2008: 123.) Nimen kolkkous lisääntyy entisestään,

koska koko kirjasarjan ajan velhomaaailman kansalaisia rohkaistaan olemaan lausumatta tuota nimeä sen tuomien ikävien muistojen takia. Viimeisessä kirjassa nimenlausumattomuus siirtyy uudelle tasolle, kun nimen sanomisesta saa peräänsä vihamieliset kiinniotajat.

Erisnimen vaihtaminen toiseen lähdekulttuuriseen nimeen voi joissakin tilanteissa olla paras vaihtoehto. Tämä johtuu useimmiten erilaisista kulttuurisyyistä. Oittinen antaa esimerkkinä oman käännöstyönsä, lastenkirjan, jossa seikkailee intialaissyntyinen tyttö nimeltä Pyret (Ingvor Goyeryd & Leif E. Eriksson: *Pyret*, 2002). Oittinen päätyi vaihtamaan nimen toiseen intialaiseen nimeen Sarika, koska alkuperäinen nimi olisi tuonut vääränlaisia mielikuvia suomalaiselle lukijalle (pojan erisnimen Pyry tai tomaattipyreen). Suomalaisen on myös helppo tunnistaa, että Sarika on nimi, koska se muistuttaa suomalaista nimeä Sari. Toisena vastaavana esimerkkinä hän mainitsee vierasperäiset nimet, jotka istuvat huonosti suomen kieleen, esimerkiksi suomalaiselle epäselvän lausuma-asun takia. Oittinen huomauttaa, ettei kääntäjä pääse yksin päättämään erisnimien kääntämisestä tai kääntämättä jättämisestä vaan kustantaja sanoo myös oman mielipiteensä asiaan. Esimerkkinä hän antaa Disney-yhtiön, joka antaa varsin tarkkoja ohjeita teostensa erisnimien kääntämisestä tai kääntämättä jättämisestä. (Oittinen 2008: 121.)

Todellisessa maailmassa ja kirjallisuudessa esiintyvien erisnimien kääntäminen eroavat merkittävästi toisistaan, sillä kirjallisuuden erisnimet ovat jo rakenteensakin puolesta monimuotoisempia kuin todellisen maailman erisnimet (Bertills 2003: 196). Todellisen maailman nimiä ja nimenantoa säännellään monin tavoin, niin lainsäädännön kuin kulttuurinkin puolesta. Lisäksi, todellisen maailman henkilöt saavat nimensä jo niin aikaisessa vaiheessa elämäänsä, ettei heidän luonteensa ole varsinaisesti ehtinyt kehittyä. Tästä erosta juontuu yksi kaunokirjallisten henkilönnimien piirre: kantajansa kuvaavuus.

Erisnimien moninaisesta luonteesta johtuen niiden kääntämisessä käytetyt strategiatkin vaihtelevat. Näiden strategioiden kirjo vaihtelee Bertillsin mukaan riippuen siitä, onko kyseessä perinteinen vai semanttista sisältöä sisältävä, keksitty nimi. Nimen sisältämä semanttinen tieto ja sen määrä siis vaikuttavat olennaisesti nimen kääntämiseen ja kääntäjällä oleviin vaihtoehtoihin. Kääntäjän on myös osattava huomioida, että perinteiset nimet automaattisesti asettuvat johonkin määrättyyn aikaan ja paikkaan ja jopa rekisteriin. Nimet kantavat myös mukanaan historiaa, joka voi olla hyvinkin erilainen samankantaisillakin erisnimillä, jotka ovat vain jossakin vaiheessa päätyneet eri kulttuureihin ja tämän

jälkeen jatkaneet kehitystään. Tällainen, erisnimen mukanaan kantama tieto välittyy kyseisen kulttuurin edustajalle automaattisesti ja jopa tiedostamattomasti. Tämän kaltaista tietoa on yleensä lähestulkoon mahdotonta kääntäessä saada liitettyä nimen mukaan. (Bertills 2003: 196, 199.)

Kirjallisuudessa käytettävät erisnimet voivat riippua myös siitä, millaiset nimet ovat juuri tuolloin niin sanotusti muodissa. Tämä toimii luonnollisesti toiseenkin suuntaan. Tämä piirre on aikaan sidottu, eli tällaista tutkittaessa on otettava huomioon teoksen julkaisun aikakausi, mutta myös teoksen juonen aikakausi, eli sijoittuuko tarina esimerkiksi keskiaikaan vai kaukaiseen tulevaisuuteen. Lastenkirjallisuuden tutkimuksessa keksityt erisnimet ovat erityisesti mielenkiinnon kohteina, koska niille on erityisen tyypillistä yhteys lingvistisiin piirteisiin tai niiden luova käyttäminen. (Bertills 2003: 205–206.)

Oman lisävaikeutensa kirjallisuuden henkilönnimien kääntämiseen tuo niiden moninaiset lukijat ja heidän yhtä moninaiset näkemyksensä itsestään selvistä ja myös monimutkaisemmista merkityksistä, joita erisnimet välittävät. Tällaisia voivat olla esimerkiksi nimien sisältämät kaksoismerkitykset tai vain hiuksen hienot viittaukset johonkin muuhun merkitykseen kuin vain siihen itsestään selvimpään. Nämä kaikki merkityksen häivätkin voivat olla tärkeitä kyseessä olevan hahmon kannalta. Esimerkkinä Bertills antaa tutkimansa Muumikirjat ja niiden henkilönnimet, jotka tyypillisesti sisältävät kielellistä leikkittelyä ja jopa taiteellisia piirteitä. Niille on myös tyypillistä, että nimissä usein esiintyvät hauskat elementit on tarkoitettu juuri lapsilukijoille, mutta nimissä saattaa esiintyä myös vahvasti konnotatiivisia elementtejä. (Bertills 2003: 207, 211.) Kääntäjän on siis suorastaan mahdotonta saada erisnimien käänöksillään aikaan juuri samanlainen kirjo erilaisia mahdollisia merkityksiä, kuin alkuperäisessä nimessä on ollut. Koska kääntäjän on suorastaan mahdotonta luoda käänökseensä erisnimiä, jotka antaisivat täsmälleen saman merkityksen kaikille mahdollisille käänöksen lukijoille, olisi hänen ehkä viisainta näitä ongelmia pohtiessaan luoda mielessään eräänlainen käänöksen lukijan prototyyppi eli Suojasen ym. (2012) mukaan persoona:

”Persoonia käytetään [---] suunnittelun apuna erilaisia tuotteita ja palveluita rakennettaessa. Persoonat ovat käyttäjien fiktiivisiä arkkityyppihahmoja, jotka edustavat todellisten käyttäjien piirteitä ja tarpeita. Persoonan avulla suunnittelija saa tuntumaa käyttäjiin: persoonalla on nimi, tausta, persoonallisuus ja usein myös

ulkonäkö (esimerkiksi valokuva). Keksittyjen persoonien takana on kuitenkin tietoa todellisista käyttäjistä ---.”

(Suojanen ym. 2012: 55–56).

Tämä ei tietystikään ole aivan aukoton ratkaisu, sillä mahdollisten lukijoiden kirjo voi olla niin vaihteleva, että prototyypin ei ole mahdollista edustaa kaikkia lukijoita. Menetelmää voisi kuitenkin käyttää ehkäisemään kääntäjän mahdollisesti tuntemaa rimakauhua.

Bertills toteaa, että vaikka semanttista tietoa sisältävässä nimessä juuri merkitys on tärkeässä osassa, ei ole hänen mielestään riittävää, että kääntäjä välittää vain semanttisen tiedon nimestä. Kääntäjälle voi olla myös vaikeaa tunnistaa ne nimet, joilla on semanttista arvoa ja tuon semanttisen tiedon välittyvyys vaikuttaa siihen, miten nimi päätetään kääntää. Semanttinen tieto ei ole aina samantyylistä, vaan se voi vaihdella yksinkertaisesta ja helposti havaittavasta aina monia eri merkitysvaihteita kantaviin muotoihin. Jälleen kerran on kääntäjän osattava ottaa huomioon myös semanttista sisältöä kantavan nimen funktio ja vaikutus tekstissä, eikä siis vain siitä paljastuva merkitys. Tässäkin on huomioitava, että kaikkein tärkein ei aina ole se lopulta oikeaksi paljastuva funktio vaan tärkeintä voi-kin olla välittää se funktio, joka alkuun vaikuttaa kaikkein tärkeimmältä. (Bertills 2003: 207–208.) Tällä tarkoitetaan sitä, että nimellä ja sen eri funktioilla voidaan pyrkiä johdattamaan lukijaa harhaan, jolloin kohde- ja lähdetekstin lukijoiden tasapuolisen kohtelun vuoksi tulisi käännöksen lukijalle välittyä yhtä voimakkaat harhaanjohtamisen elementit.

Jos kääntäjä päätyy säilyttämään henkilönimen alkuperäisessä muodossaan, voi siitä seurata, että nimen vaikutus kohdekulttuurissa voi poiketa yllättävinkin tavoin verrattuna sen vaikutuksiin lähdekulttuurissa. Tämä muutos voi johtua esimerkiksi nimen vaikeaselkoisuudesta kohdekielestä katsoen tai sen lähdekulttuurista poikkeavista konnotaatioista kohdekulttuurissa. Tämän vuoksi, jos kääntäjä päätyy tekemään muutoksia tavalla tai toisella teoksen henkilönimiin, tekee hän sen yleensä muokatakseen syntyvät vaikutukset lähdekulttuurin vaikutusten mukaisiksi. Päätyi kääntäjä kumpaan ratkaisuun vain, on hänen valinnallaan luonnollisestikin merkitystä nimen funktioon tekstissä. (Van Coillie 2006: 124–125.)

3.3. Ekvivalenssista

Kun puhutaan kääntämisestä, puhutaan aina jollakin tasolla myös ekvivalenssista. Eugene A. Nida (1964) jakaa ekvivalenssin kahteen osaan: formaaliseen ja dynaamiseen. Nidan jälkeen funktionaaliset käännosteoreetikot jatkoivat Nidan esittelemän dynaamisen ekvivalenssin kehittämistä ja tästä johtuen sitä pidetään edelleenkin olennaisempana kuin formaalia eli muodollista vastaavuutta. Formaalisessa ekvivalenssissa vertaillaan esimerkiksi sanan lähde- ja kohdekielisiä merkityksiä keskenään ja ollaan kiinnostuneita tästä suhteesta. Dynaaminen ekvivalenssi keskittyy vertaamaan alkutekstin ja sen lukijan sekä käännöksen ja sen lukijan välisiä dynaamisia suhteita. (Nida 1964: 159.)

Dynaamisessa ekvivalenssissa pyritään siis käännöskielen luonnollisuuteen, siihen, ettei lukija lukiessaan huomaa edes lukevansa käännöstä. Kääntäjän näkymättömyyttä käsitte- len tarkemmin Lawrence Venutin mukaan tämän työn luvussa 5.3. Nämä kaksi ekviva- lenssin käsitettä eivät ole tästä esittelytavasta huolimatta toisistaan irrallisia, mustaval- koisia käännöstyyliä, vaan niiden välimaastoon mahtuu monta välimuotoa. (Nida 1964: 159–160.)

4. Lastenkirjallisuudesta

Harry Potter -kirjat mielletään tyypillisesti lastenkirjoiksi, vaikka niiden lukijakunta on oikeastaan varsin laaja. On täysin oma haasteensa kirjoittaa lastenkirjallisuutta sellaisella tyylillä, mikä saa aikuisenkin lukijan ahmimaan tarinan ennätysvauhtia. Todistetusti J. K. Rowling pystyy tähän. Tämän työn puitteissa on kuitenkin tarpeellista tarkastella lastenkirjallisuutta lähemmin, etenkin sen moninaisia erisnimiä. 1. alaluvussa pohditaan, mitä erityispiirteitä lastenkirjallisuuden kääntämisellä on verrattuna aikuisten kirjallisuuden kääntämiseen ja 2. alaluvussa keskitytään erisnimien kääntämiseen. Viimeinen alaluku esittelee esimerkkinä lastenkirjallisuuden erisnimien moninaisuudesta joitakin Jaana Kapari-Jatan kertomia yksittäisiä käännösratkaisuja Harry Potter -kirjoissa esiintyneistä henkilönnimistä.

4.1. Kääntämisen erityispiirteistä

Lastenkirjallisuus tai sen käännökset eivät saa Suomessa tai muuallakaan maailmassa yleensä kovinkaan suurta huomiota. Harry Potter -kirjojen menestyksen myötä lastenkirjallisuus ja sen kääntäminen ovat kuitenkin alkaneet nousta entistä paremmin esille. (Puurtinen 2007: 327.) Varsin pieneksi jäävä huomio johtunee lastenkirjallisuuden vähäisemmästä arvostuksesta aikuistenkirjallisuuteen verrattuna. Bertills tarjoaa mahdolliseksi syyksi lastenkirjallisuuden teemojen keskittymistä opetukseen ja moraaliin. Tämä tietynlainen arvostuksen puute on varmastikin vaikuttanut myös lastenkirjallisuuden kääntämiseen ja tutkimukseen. (Bertills 2003: 190–191.)

Lastenkirjallisuuden kääntämisen tutkimusta saatetaan usein pitää omana tutkimusalananaan, mutta esimerkiksi Bertills ei pidä tällaista jakoa tarpeellisena. Hän myöntää, että lastenkirjallisuuden tutkimuksessa on otettava huomioon joitakin hyvinkin yksilöllisiä piirteitä, mutta se on kuitenkin hyvin voimakkaasti yhteydessä aikuistenkirjallisuuden tutkimukseen. (Bertills 2003: 190–191.) Toisaalta, Van Coillie ja Verschueren ovat eri mieltä, sillä heistä lastenkirjallisuuden kääntäminen on alettu tunnustaa omanlaiseksi kirjallisuuden haasteekseen. He myös huomauttavat, että lastenkirjan on jo mahdollista saavuttaa jopa mestariteoksen asema, kuten sellaisten kirjailijoiden kuin Astrid Lindgrenin, J. K. Rowlingin, Roald Dahlin ja Philip Pullmanin teokset ovat jo tehneet. Kääntäjälle tällaisten teosten kääntäminen ei ole aikuistenkirjallisuutta helpompaa, vaan itse asiassa

lastenkirjallisuudelle tyypillinen leikkisä ja luova kieli tuovat vielä lisähaastetta. Lastenkirjallisuuden arvostuksen kasvun myötä myös lastenkirjallisuutta kääntävät alkavat saada myös näkyvyyttä. (Van Coillie & Verschueren 2006: v-vi.)

Yksi suurimmista lastenkirjallisuuden ja aikuistenkirjallisuuden kääntämisen eroista on se, että lastenkirjallisuuden kirjoittaa sekä kääntää aikuinen, vaikka lukijana tyypillisesti on lapsi. Tämä saattaa joissakin tapauksissa aiheuttaa ongelmia. Lastenkirjallisuuden luominen ja kääntäminen ovat luonnostaan monimutkaisempia kuin aikuistenkirjallisuuden, koska niissä on huomioitava yksi ulottuvuus enemmän. Kun aikuistenkirjallisuutta käännettäessä on huomioitava kulttuurienväliset ja kieltenväliset eroavaisuudet, on lastenkirjoja käännettäessä osattava ottaa huomioon myös lasten ja aikuisten väliset erot. Tämä tarkoittaa sitä, että kääntäjän omat näkemykset lapsista heijastuvat automaattisesti hänen käännökseensä. Kääntäjän henkilökohtaiset näkemykset kohdeyleisönsä kyvyistä ja taidoista voivat alkaa dominoida hänen käänносprosessiaan, jolloin alkukielisen tekstin ääni saattaa kadota käänносprosessissa. Konkreettisesti tämä voi tarkoittaa tekstin liiallista mukauttamista tai tekstin alkuperäisten funktioiden katoamista. (Bertills 2003: 191.)

Kääntäjä toimii normaalistikin eräänlaisessa välittäjänroolissa, mikä korostuu entisestään lastenkirjallisuutta käännettäessä. Tältä pohjalta on hyvä huomioida se tosiasia, etteivät kääntäjät ole todellisuudessa niin neutraaleja valinnoissaan, kuin heidän välittäjinä uskotaan olevan. Kääntäjä ei vain neutraalisti muuta lähtökielistä tekstiä kohdekieliseksi, vaan hän on aktiivinen toimija, joka aktiivisesti kääntää tekstin kieleltä toiselle. Toisaalta sana välittäjä kuvaa hyvin kääntäjän tehtävää, sillä tämä on neuvottelija kahta eri kulttuuria edustavan tekstin välissä. Kääntäjä tekee työtään monien, joskus vastakkaistenkin voimien, kuten esimerkiksi kustantajien asettamien normien ja kirjan mahdollisesti ostavien aikuisten mielipiteiden synnyttämässä paineessa ja yrittää saada esitettyä oman tulkintansa lähdetekstistä kohdekielellä. Kääntäjä siis välittää tekstin toiselle kielelle, mutta samalla hän myös välittää valitsemansa mielikuvan vieraasta kulttuurista ja alkuperäisteoksesta kohdekulttuurin lapsilukijoille tai kirjan ääneen luvun kuuntelijoille. (Van Coillie & Verschueren 2006: v.)

On siis tosiasia, että tekstin muokkaamisella on tärkeämpi asema lastenkirjallisuuden kääntämisessä kuin sillä on aikuistenkirjallisuudessa. Lastenkirjallisuuden tekstien muokkaus perustuu aikuisen kääntäjän omaan harkintaan ja pohdintaan tulevan lapsilukijan oletetuista mielenkiinnonkohteista, tarpeista, toiveista, tietotasosta, odotuksista ja

lukutaidosta. Kyseinen pohdinta taas perustuu kääntäjän haluun esimerkiksi opettaa lapsilukijaa tai moralisoida tätä. Tekstin muokkausta ei kuitenkaan tulisi nähdä pelkästään negatiivisena asiana, koska on hyvin todennäköistä, ettei tekstiä voi jättää täysin muokkaamatta. Tekstin muokkaukseen kuuluu niin tekstin merkityksen kuin yksittäisten funktioidenkin muokkaus, eli tekstin muokkausta tapahtuu sekä merkityksen tasolla että kielellisellä tasolla. Tämä koskee luonnollisesti myös erisnimien muokkaamista. (Bertills 2003: 192–193.)

Lastenkirjallisuuden kaksoisyleisö, aikuiset ja lapset, saa aikaan sen, että kääntäjänkin on osattava huomioida nämä molemmat yleisöt. Hän ei voi siis kääntää pelkästään lapselle, vaan hänen on huomioitava myös jollakin tavalla mahdollinen aikuinen lukija. On hyvin tärkeää ottaa lukijat huomioon pohtimalla, mitä kaikkea he pystyvät ymmärtämään tekstistä, miten laaja heidän kyseisen aihealueen mahdollinen tuntemuksensa on sekä millaisia heidän olemassa olevat ennakkokäsityksensä ja arvonsa ovat ja millaisia konnotaatioita he mahdollisesti saavat. Edellä mainittuihin asioihin vaikuttavat monet asiat, mutta Bertillsin mukaan suurimmat todennäköiset vaikuttajat ovat lukijoiden ikä ja heidän kulttuurinen taustansa. (Bertills 2003: 194.)

Lastenkirjallisuuden tavoitteet riippuvat siitä, miten yhteiskunnassa nähdään lapset. Lastenkirjallisuuden tavoitteena voi olla lasten viihdyttäminen tai valistaminen tai kumpikin edellä mainituista. Länsimaissa on viime vuodet alkanut olla vallalla näkemys, että lapset ovat yksilöitä, joilla on omat yksilölliset mielenkiinnonkohteensa, jotka eroavat pääasiassa aikuisten mielenkiinnonkohteista. Haastavaa on kuitenkin se, että juuri aikuiset ohjaavat lastenkirjallisuuden trendejä ja muoti-ilmiöitä. Tästä johtuen kääntäjän työn tavoitekin voi muuttua lasten viihdyttämisestä johonkin aikuisten asettamaan toiseen tavoitteeseen. (Puurtinen 1993: 25, 28.)

Lastenkirjallisuuden arvostus on edelleenkin alhaisempaa kuin aikuisten kirjallisuuden. Tästä seuraa se, että lastenkirjallisuuden kääntäjän työ on vähemmän valvottua ja kääntäjillä on enemmän vapauksia kuin aikuisten kirjallisuuden kääntäjillä. Tämä vapaus on toisaalta positiivinen asia, sillä kääntäjä voi ottaa enemmän vapauksia työssään ja pääsee ehkä paremmin hyödyntämään luovuuttaan kuin alalla, jossa käännoistyö on vahvasti säänneltyä. Negatiivinen puoli on se, että teosten laatua ja kääntäjien ammattitaitoisuutta

saatetaan valvoa tavallistakin vähemmän. Puurtinen huomauttaa kuitenkin, että lastenkirjallisuuden kääntäjiä sitovat edelleen sellaiset asiat kuin kulttuurilliset normit ja ideologiset mielipiteet. (Puurtinen 1993: 25.)

Aikuistenkirjallisuudessa vallitsevana kardinaalisääntönä oleva uskollisuus alkuperäistekstille ei lastenkirjallisuutta käännettäessä olekaan välttämättä se kaikkein tärkein ohjenuora (Puurtinen 1993: 25). Lastenkirjallisuuden kirjoittajat tuntuvat noudattavan tietynlaista kirjoittamatonta säännöstöä maailmanlaajuisesti. Lastenkirjallisuudessa voi esiintyä väkivaltaa, mutta tyypillistä on, ettei olemassa olevasta väkivallasta kehity lisää väkivaltaa. Jopa kuolema voi olla läsnä teoksissa, mutta lapsihahmot kuolevat hyvin harvoin ja silloinkin kuolleet lapset esiintyvät marttyyreinä tai sankareina. Vanhempien kuolema tapahtuu tyypillisesti ennen varsinaisen tarinan alkua. Tiettyjä aiheita, kuten avioero, mielisairaus, alkoholismi, riippuvuudet, itsemurha ja seksi, tyypillisesti vältellään. (Fernández López 2000: 29.)

Tutkimukset ovat osoittaneet sen mielenkiintoisen seikan, että niin sanotusti vahvemman kirjallisuusjärjestelmän maissa käännöksiä muokataan kokonaisvaltaisemmin kuin heikommissa maissa. Tämä koskee myös erisnimien kääntämistä. Varsin laaja-alainen käännöksen muokkaus on tyypillistä silloin, kun kirjallinen teos ei kuulu niin sanottuun arvostettuun kirjalliseen kaanoniin lähtökulttuurissaan, mikä tuntuu olevan valtaosan populaarikulttuurin teoksien laita. Heikompien kirjallisuusjärjestelmien maissa vallalla olevan ”uskollisuuden” voittavat oikeastaan vain opetuksellisten tavoitteiden kaltaiset asiat. (Fernández López 2000: 32–33.)

4.2. Erisnimistä ja niiden kääntämisestä

Erisnimet ovat sekä kielellisiä että kulttuurisia elementtejä, joilla on kirjallisuudessa vielä tarkempia piirteitä sekä kerrontaan liittyviä tehtäviä. Kirjallisuudessa esiintyvillä nimillä on huomattu olevan yllättävän paljon vaikutusta todelliseen maailmaan. Ne vaikuttavat tutkitusti esimerkiksi kalentereiden nimivalikoimaan ja oletettavasti juuri lastenkirjallisuudella olisi valtaa lasten nimeämisen muotisuuntauksiin ja tätä myötä käännetyt teokset vaikuttaisivat yhteiskuntaan saapuviin uusiin nimiin. Eri kulttuureissa esiintyvät nimet pääsisivät siis leviämään kulttuurirajojen yli juuri käännöskirjallisuuden avulla. (Bertills 2003: 194–195).

Mielenkiintoiseksi erisnimien kääntämisen tekee se, että erisnimet ovat luonnostaan hyvin moninaisia ja monipuolisia. Tästä monipuolisuudesta seuraa se, ettei niiden kääntämiseksi riitä vain sopivan vastaavan kohdekulttuurisen nimen löytäminen tai nimen suora lainaaminen lähdetekstistä, vaan kääntäjän on tehtävä enemmän työtä sovittaakseen käännöksensä tarinan kulkuun ja kyseessä olevaan henkilöhahmoon. Bertills kuitenkin muistuttaa käännöksen uskollisuuden (ekvivalenssin määritelmästä luvussa 3.3) tärkeydestä ja siitä, miten kääntäjän on muistettava huomioida nimen funktio ja paikka alkutekstissä sekä kohdekielen kulttuurin vaikutus käännökseen. (Bertills 2003: 194.)

Erisnimet muodostavat yhden juuri lastenkirjallisuudelle ominaisen piirteen: viihdyttävät sekä aikuis- että lapsilukijaa. Lastenkirjallisuuden erisnimet ovat usein semanttisesti värikkäitä ja tämän takia ne eivät ole kaikkein helpoimpia eivätkä yksinkertaisimpia käännettäviä. Tavanomaisiin erisnimiin verrattuna ne tyypillisesti sisältävät useampia tasoja, mikä tekee niistä erityisen mielenkiintoisia. Tästä monimutkaisuudesta johtuen kääntäjä joutuu usein työssään valitsemaan pyrkiikö hän käännöksessään kohdekielen selkeyteen vai ennemmin olemaan uskollinen lähdetekstille. Bertills huomauttaa kuitenkin, että vaikka kohdekieliset nimet olisivatkin lähellä lähdekielisiä nimiä, eivät ne voi koskaan saavuttaa täysin samaa vaikutusta kuin alkuperäiset nimet. Oikeastaan erisnimillä ei ole koskaan täysin samanlaista vaikutusta kaikkiin lukijoihinsa, ei edes lähdekulttuurin sisällä. Esimerkiksi lapsilukija ja aikuislukija liittävät todennäköisesti samaan nimeen eri asioita elämäkokemustensa erojen vuoksi. Ihmisen mielikuvaan erisnimestä ja sen piirteistä vaikuttavat esimerkiksi hänen kielitieteelliset taitonsa, muut tietonsa, assosiaatiot, jotka hän yhdistää erisnimeen, ennakkokäsityksensä ja arvonsa. (Bertills 2003: 18, 229.)

Bertillsin näkemys on, että varsinkin erisnimiä käännettäessä tulisi huomioida käännettävän nimen alkutekstiä mahdollisimman hyvin vastaava semanttinen sisältö, millä tulisi pyrkiä mahdollisimman samaan tulokseen ja reaktioon kuin mitä lähdetekstin lukijat ovat saaneet, mikä vastaa Nidan *equivalence of effects* -ajatusta (Nida 1964: 159–160). Samoin pitäisi pyrkiä toistamaan jollakin tavalla nimessä mahdollisesti esiintyvät erityiset foneettiset piirteet. Tapauksissa, joissa ei ole mahdollista säilyttää sekä ulkoasun että sisällön yhteneväisyyttä alkutekstin kanssa, on päätös tehtävä sen mukaan, millainen nimen funktio on koko tekstin suhteen. Bertills painottaa, että kohdetekstin lukijoiden on saatava sama tunnelma ja vaikutelma henkilöahmosta kuin alkutekstin lukijatkin ovat saaneet,

mutta on samalla huomioitava, etteivät lähde- ja kohdetekstissä esiintyvien nimien funktiot saa erota toisistaan. Hän tunnustaa kuitenkin, että aikuis- ja lapsilukijan sekä lähde- ja kohdetekstin lukijoiden saamat vaikutelmat henkilöahmosta sen nimen perusteella tulevat kuitenkin joka tapauksessa eroamaan toisistaan. (Bertills 2003: 194.)

Bertills tutkii omassa väitöskirjassaan henkilönnimien kääntämistä Tove Janssonin *Muumi*-kirjoissa, Mauri Kunnaksen *Koiramäki*-kirjoissa sekä kahdessa A. A. Milnen *Nalle Puh* -kirjassa. Hän tutkii kaikkien näiden teosten suomen-, ruotsin- ja englanninkielisiä versioita. Tästä aineistosta Bertills vetää sen johtopäätöksen, että yleisesti ottaen näissä kolmessa kielessä henkilönnimet käännetään verrattain samoilla periaatteilla. Perinteiset tavalliset nimet, joissa ei ole henkilöahmoa kehittävää semanttista sisältöä, käännetään jättämällä ne alkuperäiseen muotoonsa, kun taas nimet, joihin sisältyy semanttista lisätietoa, pyritään kääntämään. Perinteiset nimet saatetaan myös (niin kuin on aiemmin järjestelmällisesti pyritty tekemäänkin) kotouttaa korvaamalla ne kohdekulttuurisella vastineella. Bertills suosisi kuitenkin alkuperäisten nimien säilyttämistä niin, että niiden alkuperäisen kulttuurin vaikutus säilyisi. Hän myös huomauttaa, että perinteisillä nimillä saattaa olla lähdekulttuurissa kulttuurisia konnotaatioita, jotka katoavat nimeä muutettaessa. (Bertills 2003: 195–196.) Kulttuuriset konnotaatiot ovat kylläkin juuri sitä, miltä ne kuulostavat, eli ne ovat sidoksissa vain kyseiseen kulttuuriin. Siirryttäessä kulttuurista toiseen voi konnotaatio olla joka tapauksessa menetetty, vaikka nimen säilyttäisikin samanmuotoisena. Tällaisessa tapauksessa voisi olla perusteltua vaihtaa nimi sellaiseen kohdekulttuuriseen nimeen, jolla on vastaava konnotaatio kohdekulttuurissa.

Lastenkirjallisuudessa esiintyville erisnimille on tyypillistä niiden kielellinen leikittely. Tätä leikillisyyttä voi esiintyä monella eri tasolla. Se voi vaihdella kujeilevan vihjailevasta aina suorasukaiseen ilmaisuun asti ja ylipäätään sen selkeys voi vaihdella ensivilkaisulla huomattavasta vasta asiaan perehtymällä selviävään. Nimien leikillisuus eroaa myös sen mukaan, onko kyseessä perinteisen muotoinen erisnimi vai kirjailijan itse luoma uusi nimi: perinteiset nimet tyypillisesti leikittelevät muodollaan ja uudet nimet taas sanastollaan ja merkityksellään. Nimissä esiintyvä kielellinen leikki saattaa myös osaltaan olla yhteydessä itse tekstin luomaan kontekstiin. Kaikki nimissä esiintyvä leikillisuus ja vihjailevuus ei kuitenkaan välttämättä liity suoranaisesti nimen kantajaan. (Bertills 2003: 209.)

Semanttisen sisällön leikki taas voi muodostua merkityksen kaksijakoisuudesta, sanojen kaksoismerkityksistä tai leikistä pitkien sanamuotojen ja sanontojen kanssa. Kielellisen leikittelyn tarkoituksena on luoda huumoria, mikä tekee kirjan lukemisesta miellyttävämpää, mutta myös toisaalta yrittää kyseenalaistaa yksittäisen näkemyksen suhteessa yleiseen näkökantaan. Nämä kaikki huomioon ottaen keksityissä nimissä muodostuu hyvin monimutkainen merkitysten verkosto, jossa voi olla niin denotatiivisia kuin konnotatiivisiakin merkityksiä. Näiden kaikkien asioiden huomioiminen käännöksessä on hyvin haastavaa, mutta kielellisen ilottelun poisjääminen käännöksessä johtaa väistämättä huumorin menettämiseen. (Bertills 2003: 210.) Lisäksi erityisesti pienille lapsille tarkoitettujen kirjojen käännöksissä on muistettava lisäksi ottaa vielä huomioon käännöksen ja sitä myötä myös erisnimien ääneen lausuttavuus (Oittinen 1997: 52).

On myös tapauksia, joissa kääntäessä nimen muoto on saanut ylliotteen nimessä mahdollisesti esiintyvistä semanttisesta tiedosta. Näin tapahtuu yleensä sellaisissa tilanteissa, joissa joko lähde- ja kohdekieli ovat lähellä toisiaan tai joskus jopa lähde- ja kohdekulttuuri. Joissakin tapauksissa kääntäjän ratkaisu siirtää nimi suoraan sellaisenaan käännökseensä on ollut itse asiassa hyvinkin toimiva ja käännetyt nimen aiheuttama vaikutus on ollut samankaltainen kuin alkukielisenkin. (Bertills 2003: 217.)

Semanttista tietoa sisältävien nimienkin välillä on eroja siinä, kuinka tärkeää on tarinan kannalta, että nimi tulee käännetyksi. Mitä enemmän nimi on yhteydessä tarinan muodostamaan kontekstiin ja siinä esiintyy humoristista kielellistä leikkiä sitä tärkeämpää on kääntää nimi kohdekielille. Lastenkirjallisuudessa esiintyvien henkilönnimien semanttinen tieto on myös usein kerrostunutta johtuen sen kaksoisyleisöstä. Kääntäjän tulisi pyrkiä välittämään sekä lapsille että aikuisille tarkoitettut semanttiset leikit ja viittaukset. (Bertills 2003: 228.)

Kirjallisuuden nimet saattavat usein sisältää viittauksia todellisen maailman ihmisiin. Nämä alluusiot ovat luonnostaan kulttuurisidonnaisia seikkoja, jotka aiheuttavat lähes taakuuvarmasti kääntäjälle päänvaivaa. Myös sukupuolta erottavat piirteet on otettava käännöksessä huomioon ja tarpeen vaatiessa ne on osattava muokata sopivalla tavalla kohdekulttuuriin istuviksi. Jos sukupuolen tunnistavat piirteet jäävät puuttumaan käännöksestä tai jostakin syystä sukupuoli vaihtuu käännöksessä, voi käännös johtaa lukijaa harhaan, mitä tulee hahmon ominaispiirteisiin. Luonnollisesti jotkin nimet ovat sukupuolineutraa-

leja, kun taas toiset nimet edustavat selvästi jompaakumpaa sukupuolta. Fantasiakirjallisuuden nimistä voi olla vaikeaa erottaa kumpaa sukupuolta ne edustavat. Luonnollisesti-kin konteksti auttaa joissakin tilanteissa myös hahmon sukupuolen hahmottamisessa. Toisaalta hahmon sukupuoli ei aina ole myöskään relevantti asia. (Bertills 2003: 220, 225.)

Yhteenvetona voidaan sanoa, että kaunokirjallisuuden erisnimien kääntäminen on monimutkainen tehtävä. Käännösratkaisuja pohdittaessa on harkittava nimeä sen kontekstissa ja samalla myös niiden asemaa vallitsevan kielikulttuurin ulkopuolella. Lisäksi on hyvä hahmottaa, millainen suhde kullakin erisnimellä on muihin erisnimiin ja muuhun tekstiin. (Bertills 2003: 227.)

4.3. Kapari-Jatan kertomista yksittäisistä erisnimien käännösratkaisusta

Esimerkkeinä erisnimien kääntämisen vaikeudesta ja monista asioista, jotka on otettava niitä kääntäessä huomioon, on tähän alalukuun kerätty Jaana Kapari-Jatan itse kertomia Harry Potter -kirjoissa esiintyneiden henkilöihahmojen erisnimien käännöstarinoita. Kapari-Jatan suomennoksia pidetään yleisesti varsin onnistuneina ja hänen taitavista henkilönnimien suomennoksistaan yksittäisenä erinomaisena esimerkkinä Riitta Oittinen on nostanut esille vahtimestari Voron kissan Norriskan. Nimi Norriska viittaa Oittisen mukaan loistavasti yksinasuvaan vahtimestariin, jonka uskollinen kumppani kissa on (Oittinen 2008: 119).

Kaikkien erisnimien kääntäminen ei kuitenkaan ollut Kapari-Jatalle niin vaivalloista kuin tässä työssä on annettu ymmärtää. Helposti syntyneiksi nimiksi hän listaa hirmuisen kolmipäisen *Fluffy*-koiran nimeltään Pörrö, *Moaning Myrtle* – Murjottavan Myrtin ja *Peeves the Poltergeist* – räyhähenki Riesun. Toisaalta erityisen vaikeaksi tapaukseksi hän nimeää *Mad-Eye Moody* – Villisilmä Vauhkomielen nimen kääntämisen. Tämän henkilöihahmon kohdalla Kapari-Jatalta kului jopa puoli vuotta, kun hän pyöritteli eri vaihtoehtoja päänsään. (Kapari-Jatta 2008: 32)

Yksittäisten henkilöihahmojen nimien kääntämisestä Sirius Mustan nimi on jäänyt eritoten Kapari-Jatan mieleen, koska nimi esiintyy kirjasarjan ensimmäisessä osassa ohimennen mainittuna, mutta kolmannessa kirjassa se nousee varsin suureen osaan. Kapari-Jatta on itse sanonut, että hänellä kävi hyvä tuuri, kun hän päätyi suomentamaan hahmon su-

kunimen ensimmäisessä kirjassa, koska suomenkielinen nimi sopi hänen mielestään paremmin tekstin joukkoon. Vastakkaisesta sattumasta hän antaa esimerkiksi Igor Irkoroffin nimen, jonka englanninkielinen versio (*Igor Karkaroff*) olisi muistuttanut liikaa Kapari-Jatan ilkeälle juomamestarille, Kalkarokselle, antamaa suomenkielistä nimeä. (Kapari-Jatta 2008: 86–87.)

Albus Dumbledoren nimen suomentamatta jättämiseen Kapari-Jatta on edelleenkin tyytyväinen, vaikka jälkikäteen onkin selvinnyt, että sukunimi pohjautuu vanhan englannin mehiläistä tarkoittavaan sanaan. Kapari-Jatta perustelee tätä sillä, ettei tämä merkitys ole selvä tavalliselle englantilaiselle lukijallekaan ja Dumbledore-nimi istuu hyvin suomalaisen suuhun ja antaa hahmosta oikeanlaisen, positiivisen ja lämpimän, mielikuvan. (Kapari-Jatta 2008: 107.) Dumbledore-nimen herättämät mukavat mielikuvat johtuvat todennäköisesti siinä esiintyvistä pehmeistä ja soinnillisista äänneistä.

Vararehtori Minerva McGarmiwan sukunimen käännöksen Kapari-Jatta on koonnut monesta osasta. Nimen alun Mc-etuliite on säilytetty sellaisenaan alkuperäisestä sukunimestä *McGonagall*, koska se viittaa hahmon kotipaikkaan Skotlantiin ja tämän viittauksen Kapari-Jatta halusi myös säilyttää. Loppuosa nimestä muodostuu hieman harvinaisesta ilmauksesta, joka tarkoittaa henkilöä, joka on raivosta suunniltaan. Englanniksi nimi siis kuulostaa sopivan kipakalta ottaen huomioon hahmon ankaran luonteen, mutta suomalaiselle nimi on suorastaan pehmeän kuuloinen, mikä ei sovi lainkaan itsenäiselle, omanarvontuntoiselle ja taitavalle noidalle. Garmiwa-nimeen Kapari-Jatta päätyi etsiesseen etuliitteeseen yhdistettäväksi jotain sopivan kipakkaa ja hän päätyi sanaan karmiva, jonka hän muokkasi muotoon Garmiwa, jotta se olisi enemmän nimen kaltainen. (Kapari-Jatta 2008: 107–108.)

Juomamestari Severus Kalkaroksen nimi on myöskin pienen pyörittelyn tulos. Kun hahmo ilmestyy ensimmäisessä kirjassa, ei sen etunimi ole tiedossa, vaan se paljastetaan vasta myöhemmin. Alkukielinen sukunimi *Snape* muistutti Kapari-Jatan mukaan englannin kielen sanaa käärme ja tähän samaan Kapari-Jattakin pyrki. Hän ei kuitenkaan löytänyt mieleistään käärme pohjaista muotoa suomennokselle, joten hän päätyi pohtimaan eri käärmelajien nimiä ja lopulta hän muodosti nimen Kalkaros. Käärmemäisyyttä hän lisäsi myös nimen taivutusmuodoilla, sillä nimi taipuu muodossa Kalkaroksen, mikä korostaa nimen pohjalta löytyvää käärmelajin nimeä. (Kapari-Jatta 2008: 108.)

Ensimmäisen kirjan pimeyden voimilta suojautumisen opettajan professori Oraven nimi syntyi kirjaimia siirtelemällä. Alkuperäinen nimi *Quirrell* tulee sangen selkeästi englannin kielen sanasta *Squirrel*, joka tarkoittaa oravaa. Kääntäjä olisi halunnut tehdä saman sanaleikin suomennoksenkin kanssa, eli poistaa ensimmäinen kirjain ja kahdentaa viimeinen kirjain, mutta suomeksi viittaus oravaan olisi hävinnyt ja toisaalta muodostunut ”Ravava” olisi antanut hahmosta vääränlaisen kuvan. Ratkaisullaan Kapari-Jatta pyrki säilyttämään viittauksen oravaan, mutta pitämään viittauksen myös sopivan epäsuorana. (Kapari-Jatta 2008: 109.)

5. Vieraannuttamisesta ja kotouttamisesta

Erisnimien kääntämisestä puhuttaessa on tarpeellista käsitellä myös vieraannuttamisen ja kotouttamisen käsitettä. Näihin kahteen käännytieteelliseen termiin perehtymisen lisäksi tämä luku tarjoaa pohdittavaksi myös näiden kahden suuntauksen vaikutuksen kääntäjään ja kääntämisen asemaan yhteiskunnassa.

Kielten väliset suhteet vaikuttavat kääntäjän työmäärään hänen kääntäessään kielestä toiseen. Kuten Kersti Juva (2005) toteaa: kääntäjän työ on helpompaa, tosin mekaanisempaa, jos lähde- ja kohdekieli ovat läheisessä sukulaisuussuhteessa toisiinsa. Matkailua kahden kielen välillä monimutkaistavat hieman niin kutsutut petolliset ystävät, eli sanat, jotka ovat kahdessa kielessä hyvin samankaltaisia ulkonäöltään, mutta merkitykseltään poikkeavat toisistaan. Kielen muuntaminen toisesta kielestä toiseen on myös helpompaa, jos eri kieltä puhuvat yhteisöt ovat läheisiä keskenään. Esimerkiksi tästä Juva antaa suomenruotsin ja suomen ja verrokiksi suomenruotsin ja brittienglannin. Edeltävä pari ei ole läheistä sukua toisilleen, mutta ne ovat jatkuvassa kanssakäymisessä keskenään maantieteellisen läheisyytensä takia, mikä johtaa väistämättä osittain yhteneviin käsitemaailmiin. Jälkimmäinen pari taas kuuluu samaan kieliperheeseen, mutta kielet ovat kuitenkin käsitteellisesti huomattavasti kauempana toisistaan kuin edeltävät ei-sukulaiset. (Juva 2005: 15.) Jaana Kapari-Jatta (2008) taas huomauttaa, että toisinaan kääntäjän työ voi olla hyvinkin nopeaa ja intuitiivista. Kääntäjä voi löytää edestään käännettävän asian, jolle sopiva käännösratkaisu tulee kuin luonnostaan ja tuo ratkaisu on juuri sopiva omassa kontekstissään. (Kapari-Jatta 2008: 32.)

Monesti sanotaan, että käännökseen tulisi toimia kohdekielellä kohdekulttuurissa samalla tavalla kuin lähdeos toimii lähdekulttuurissa. Tämä on mahdollista vain, jos kääntäjä pystyy näkemään kielen läpi ja ymmärtämään teosta osana lähdekulttuuria ja pyrkii tekemään käännökseen vastaavaksi kohdekulttuurin näkökulmasta. Tästä seuraa vääjäämättä, että kääntäjä kohtaa alkuperäisteoksessa paljon asioita, jotka eivät avaudu kohdekulttuuriselle lukijalle suoraan kääntämällä. Toisaalta on myös paljon asioita, joita ei ole oleellista selittää kohdekulttuurin edustajalle ajatellen hänen lukukokemustaan. Nämä asiat voivat olla mitä vain tekstissä esiintyvää aina kulttuurisidonnaisista ilmiöistä sosiaalisiin hierarkioihin. Käännös ei siis yritä esiintyä lähdeosena kohdekulttuurin lukijakunnan

mielissä, vaan se pyrkii luomaan oman paikkansa kohdekulttuurin kirjallisuuskentässä. (Juva 2005: 16–17.)

Lawrence Venuti (2008) esittelee kaksi kääntämiselle hyvin tärkeää termiä: vieraannuttamisen ja kotouttamisen, joita tarkastelen tarkemmin seuraavissa alaluvuissa. Ei tule kuitenkaan virheellisesti kuvitella, että kotouttamisen ja vieraannuttamisen välillä olisi selvä raja tai että kääntäjä valitsisi tietoisesti esimerkiksi jokaisen erisnimen kohdalla kumpaa menetelmää hän käyttää työssään. On lähempänä totuutta, jos ajattelee nämä kaksi käsitettä yhden jatkumon ääripäiksi. Lisäksi kotouttaminen ja vieraannuttaminen menevät syvemmälle kuin vain yksittäisten kohtien yksittäisiin käänösstrategioihin. Kotouttavan tai vieraannuttavan strategian (strategia-termistä enemmän luvussa 6) käyttö viestii kääntäjän tuntemista eettisistä asenteista vierasta tekstiä ja kulttuuria kohtaan ja eettisistä seuruksista, jotka syntyvät jo käännettävää tekstiä valittaessa sekä itse käänösratkaisuja tehtäessä. (Venuti 2008: 19.)

Mitä tulee lastenkirjallisuuden kääntämiseen, valinta vieraannuttamisen ja kotouttamisen välillä tehdään vallitsevien pedagogisten normien pohjalta. Aikaisemmin oli vallalla vahva näkemys, että lastenkirjallisuus tuli kääntäessä kotouttaa kohdekulttuuriin. Tämä johtui mahdollisesti liian rajoittuneesta lasten kielellisiä kykyjä, kirjallisuuden tuntemusta ja yleistä maailmantietoa koskevasta näkemyksestä tai jopa kääntäjien itsensä tietynlaisesta samaistumisen puutteesta. Nykypäivänä suuntaus on ollut lähempänä vieraannuttavaa kääntämistä. Muutos on voinut tapahtua kunnioituksesta lähdetekstiä kohtaan tai halusta opettaa lapset tuntemaan paremmin vieraita kulttuureita. (Van Coillie & Verschueren 2006: viii.)

Kääntäessä ja käänöksiä arvosteltaessa on huomioitava, että vieraskielinen alkuteksti sisältää monia eri mahdollisuuksia ja tulkintoja, joista kääntäjä työskennellessään päätyy valitsemaan yhden monista mahdollisista vaihtoehdoista. Käänös on aina sidottu omaan aikaansa ja paikkaansa, mutta myös sosiaaliseen tilanteeseen, tulkinnallisiin valintoihin ja kulttuurillisiin ominaisuuksiin. Merkitys on siis monien asioiden summa ja tämän vuoksi aina liikkeessä, eikä käänöstäkään tulisi siis arvostella semanttisen ekvivalenssin tai yhden suhde yhteen -tyyppisten vastaavuustaulukoiden kautta. (Venuti 2008: 13.)

Kääntäminen voidaan nähdä sangen väkivaltaisena toimenpiteenä, jossa kääntäjä hajottaa alkutekstin sisältämät merkitysten ketjut osiin, minkä jälkeen hän pyörittelee ja järjestelee

nämä merkitysten osat uuteen järjestykseen, mikä vastaa paremmin kohdekielen standardeja. Tästä seuraa luonnollisesti, että lähdetekstin sisältämät viittaukset muihin saman kielisiin teksteihin auttamatta muuttuvat ja toisinaan katoavat. Näitä kieltenvälisiä eroja ei voida mitenkään poistaa täysin. Tuolloin ei myöskään voida mitään sille, että osa mahdollisista merkityksistä menetetään, mutta toisaalta nuo samaiset erot synnyttävät uusia mahdollisia merkityksiä, joilla voidaan korvata osa menetetyistä. (Venuti 2008: 14.)

Kääntämisen tarkoitus ei ole, kuten usein väärin kuvitellaan, tarjota mahdollisimman läpinäkyvä esitys alkuperäisestä tekstistä. Venutin mukaan käännöksen kuuluisi olla mahdollisuus tarjota lisää tietoa alkuperäiskielisestä tekstistä, niin sen diskurssin rakenteista kuin sen esittämistä teemoistakin. (Venuti 2008: 276.) Van Coillien mukaan taas kääntäjän työssä on kyse pohjimmiltaan valinnasta lähdetekstille uskollisuuden ja kohdekielisellemme lukijalle lojaaliuden välillä. Kääntäjän on yksin pyrittävä saamaan näiden kahden asian välille tasapaino. Vaikka muutenkin kääntäjällä on tarve olla työssään luova, syntyy tämän tasapainon tavoittelussa siihen lisäpainetta. Kääntäjä ensisijaisesti pyrkii olemaan uskollinen kirjailijan tyylille ja välittämään asiat tämän tarkoittamalla tavalla, mutta joka tapauksessa kääntäjän työ on tulkintaa ja samasta tekstistä on mahdollista tehdä monta eriävää tulkintaa. (Van Coillie 2006: 136–137.)

5.1. Kotouttamisesta

Kotouttava kääntäminen auttaa lähdekulttuuria tuntematonta lukijaa ymmärtämään uutta ja vierasta kulttuuria paremmin (Leppihalme 2007: 373). Käännössuuntaukselle on myös tyypillistä pyrkimys helppolukuisuuteen ja sujuvuuteen kohdekielisen lukijan kannalta (Venuti 2008: 16). Kotouttamisen haittapuoloina pidetään sen tapaa estää lukijaa tutustumasta uuteen kulttuuriin ja saamasta kontaktia teoksessa esitettävään uudenlaiseen miljööseen. Toisaalta kaikkea kääntämistä voi pitää ainakin jollakin tasolla kotouttavana, koska kääntämisessä vieraskielinen teksti muunnetaan lukijalle entuudestaan tuttuun kieleen. (Leppihalme 2007: 373.)

Kotouttamisen pyrkimys helppolukuisuuteen luo illuusion tarkemmasta vastaavuudesta kuin esimerkiksi vieraannuttamalla käännettäessä. Samalla tämä näennäisesti tarkempi vastaavuus ikään kuin naamioituu siksi yhdeksi ainoaksi oikeaksi vastaavuudeksi, jonka

lähdeteksti lukijalleen tarjoaa. Kotouttaminen luo siis mielikuvan tarkemmasta ja oikeammasta käännöksestä, vaikka se tosiasiasa tekeekin juuri päinvastoin, eli tulkitsee lähdetekstiä vain osittain. (Venuti 2008: 16.)

Henkilönnimiäkin on mahdollista kotouttaa. Todellisen maailman henkilöihin kohdistuvat viittaukset voivat sisältää lähdekieliselle lukijalle itsestään selvää lisätietoa, mikä on aina kulttuurisidonnaista. Joidenkin kuuluisien henkilöiden voidaan olettaa olevan tuttuja myös kohdekieliselle lukijalle, mutta on kääntäjän tehtävä arvioida tämä asia. (Leppihalme 2007: 370–371.)

5.2. Vieraannuttamisesta

Kotouttamisen vastakohta on vieraannuttaminen, jonka pohjana oleva sana ”vieras” sisältää eri tilanteissa eri asioita. Nämä erot ovat riippuvaisia lähde- ja kohdekielen eroista ja suhteesta. Vieraannuttamiseen on monia keinoja. Vieraannuttaminen voi tarkoittaa kohdekielisestä lukijasta epäluonnolliselta tuntuvia tekstielementtejä, jotka ovat lähtöisin lähdekielestä ja jotka tarkoituksella jätetään kohdekieliseen tekstiin. Kääntäjä kääntää vieraannuttavasti myös, jos hän käyttää sellaista kirjoitustyyliä, joka ei ole valta-asemassa kohdekulttuurissa, vaikka se onkin osa sitä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi jonkin alueellisen tai sosiaalisen luokan murteen käyttöä. Vieraannuttamiseen lasketaan myös sellaisen lähdekulttuuristen tekstien kääntäminen, mitkä eivät teemaltaan tai tyyliltään ole ennuudestaan edustettuina kohdekulttuurissa. Kääntäjä voi siis valitsemallaan tyyllillä luoda vieraannuttavan tunnelman, mutta vieraannuttamista on myös se, että kääntäjä mahdollisesti valitsee käännettäväkseen tekstin, joka ei jatka perinteisen kyseisestä vieraasta kielestä käännettävien tekstien linjausta. (Venuti 2008: 15–16, 125.) Esimerkiksi, jos sveitsiläisestä kirjallisuudesta on perinteisesti suomennettu vain ja ainoastaan naisten kioskikirjallisuutta ja kääntäjä päätyykin suomentamaan raskaan historiallisen sotaepoksen, rikkoo hän perinteistä Sveitsissä kirjoitettujen tekstien kääntämisen linjaa. Tämä uusien tuulien etsiminen voidaan siis tulkita vieraannuttamiseksi sen perusteella, että rikotaan totuttuja kaavoja ja saatetaan kohdeyleisön tietoisuuteen monimuotoisempi ja laajempi kuva kyseisen lähdekulttuurin kirjallisuudesta.

On hyvä kuitenkin huomioida, että vieraannuttaminen, kotouttamisen lailla, itse asiassa tarjoaa vain osan tarjolla olevasta merkityssisällöstä. Erona on se, että kotouttaminen ikään kuin piilottaa sujuvuuden alle tuon vajavaisuuden ja vieraannuttava menetelmä taas

pyrkii tuomaan esiin oman vajavaisuutensa valitsemalla epäsovinnaisia menetelmiä, jotka kiinnittävät lukijan huomion kääntäjän ratkaisuihin. (Venuti 2008: 28–29.)

Vieraannuttamisen tavoitteena ei kuitenkaan ole lukukokemuksen vaikeuttaminen tai häiritseminen, vaan sen kautta pyritään laajentamaan kääntämisessä käytettyjä menetelmiä ja samalla myös laajennetaan luettavuuden määritelmää esittelemällä kohdekulttuurisille lukijoille uusia kirjoittamisen menetelmiä. Vieraannuttaminen siis auttaa haastamaan totutut kääntämisen käyttäytymiskaavat ja arvot ja kenties luomaan jotakin uutta. (Venuti 2008: 19, 84.)

Vieraannuttava kääntäminen siis omalla tavallaan ehkäisee tietynlaista kaavoihin kangistumista mitä tulee niin kulttuurisiin kuin kielellisiinkin ilmiöihin. Tämä koskee myös uusien käännettävien kulttuurien etsimistä, mitkä jollakin tavalla mahdollisesti jopa haastaisivat vallitsevan kohdekulttuurin arvot ja aatteet. Vieraannuttaminen on oikeastaan vahvasti etnosentrinen menetelmä, joka arvostaa vierasta lähtötekstiä suuresti ja käyttää kohdekieltä oikeastaan vain lähdekulttuurisen tekstin tarjoamien uusien ajatusten välittämiseen. Vieraannuttamisen perimmäinen pyrkimys toisinajatteluun mahdollistaa siinä sivussa eräänlaisen vieraiden kulttuuristen elementtien säilyttämisen, etnisesti poikkeavien piirteiden ja mahdollisesti jopa vallitsevien kirjallisten kaanoneiden arvioinnin. (Venuti 2008: 125.)

Vieraannuttamista ei tule kuitenkaan luulla suoraksi mekaaniseksi viestin välittämiseksi kieleltä toiselle, vaan silloinkin kääntäjä toimii välittäjänä, joka aktiivisesti päättää vieraannuttamisen asteen ja tavan. Vieraannuttamisessa otetaan huomioon kohdekulttuurille tyypilliset elementit, mutta pyritään käyttämään myös muita keinoja asian ilmaisemiseen. Pyritään siis kyseenalaistamaan vallitsevat normit ja näkemään myös muut olemassa olevat vaihtoehdot ilmaisutavat. Johtuen vieraannuttamisen tiukasta suhteesta vallitsevaan aikaan ja paikkaan eivät luonnollisestikaan jonkin tietyn tekstin kääntämisessä käytetyt menetelmät ole välttämättä enää vieraannuttamista jotakin toista tekstiä käännettäessä, jos esimerkiksi aikakausi tai käännöspaikka on muuttunut. (Venuti 2008: 19–20.)

5.3. Kääntäjän ja kääntämisen asemasta

Lawrence Venuti esittelee teoksessaan myös termin *Invisibility*. Suoraan suomeksi käännettävä näkymättömyys tarkoittaa kääntäjän työn näennäistä näkymättömyyttä, sitä ettei

käännöstä lukiessa välttämättä edes hahmota itse tekstistä sen olevan käännös. Käännöksen kieli pyrkii olemaan täysin kohdekielen normien mukaista, eivätkä mitkään kohdat tekstistä saa lukijaa pysähtymään hämmästyneenä. Teksti voi siis olla niin vahvasti kotoutettu, että käännöksen lukija saattaa ajatella lukevansa lähdetekstiä, joka on ongelmitta, kuin itsestään, kääntynyt kohdekielelle. Venutin mukaan tämän kaltainen kääntäminen on ollut jo jonkin aikaa vallalla Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa, joissa muutenkin käännetyn kirjallisuuden lukeminen on vähäistä. Tämän pohjalta voidaan vetää johtopäätös, että mitä sujuvampi ja siten kotoutetumpi käännös on, sitä näkymättömämpi on kääntäjä ja sitä näkyvämpi alkutekstin kirjoittanut kirjailija. Tällainen sujuvuuden tavoittelu on erityisesti vallalla tällä hetkellä Englantiin päin käännettäessä ja siitä on jopa tullut kääntäjän tärkein tavoite. (Venuti 2008: 1–2.) Mielenkiintoista on, että tämä äärimillään viety kotouttaminen ei koske pelkästään vieraista kielistä Englantiin kääntämistä, vaan esimerkiksi ensimmäisen Harry Potter -kirjan nimi *Harry Potter and the Philosopher's Stone* päädyttiin Yhdysvaltojen markkinoilla muokkaamaan muotoon *Harry Potter and the Sorcerer's Stone* mahdollisten ymmärrysvirheiden vuoksi.

Englannin kielessä on jopa kehitetty juuri ”huonoa” käännöskieltä (siis ei sujuvaa) kuvaamaan tarkoitettuja neologismeja, kuten *translatese*, *translationese* ja *translatorese*. Nämä nimitykset ovat itse asiassa levinneet tarkoittamaan yleisesti ottaen huonosti kirjoitettua proosaa, mikä jo osaltaan kertoo jotakin kääntämisen nauttimasta kunnioituksesta. (Venuti 2008: 4.)

Englantiin päin käännettäessä pyritään siis sujuvuuden tavoittelulla mahdollisimman läpinäkyvään (*transparency*) kieleen, mikä saattaa johtaa lukijaa harhaan tekstin statuksesta. Sujuvasti kirjoitettu selkeä teksti voi vaikuttaa hämäävästi alkuperäistekstillä, eikä käännökseltä, minkä tekee ongelmalliseksi tekstin luonnollisuuden yhdistäminen alkuperäistekstiin eikä käännökseen. (Venuti 2008: 5.) Tämä taas laskee käännösten arvostusta entisestään, koska käännösten tunnusmerkiksi mielletään epätäydellisyys ja toisaalta kääntäjän osaamattomuus ja kyvyttömyys suoriutua tehtävästään kunnialla. Suomessa Harry Potter -kirjojen varsin onnistuneina pidetyt käännökset ovat nostaneet kaunokirjallisuuden kääntämisen ja kääntäjän paremmin esille. Arvostuksen nousulla ei ole kuitenkaan ollut vaikutusta palkkojen alhaiseen tasoon.

Sujuvien käännösten tavoittelusta on taas vuosien saatossa seurannut kirjailijan ja kääntäjän ammattien vastakkain asettaminen. Kirjailija ilmaisee itseään luovasti ja täysin vapaana kaikenlaisista rajoitteista, kuten kielellisistä, kulttuurisista tai sosiaalisista. Alkuperäinen teksti välittää kirjailijan ajatukset ja tunteet suoraan ja läpinäkyvästi, ilman min-käänlaisia ylimääräisiä välittäjiä. Kääntäjä taas tuottaa toissijaista näkemystä alkuperäisestä tekstistä. Käännös ei voi mitenkään pystyä ilmaisemaan kirjailijan tekstiä täysin tämän tarkoittamalla tavalla. Käännös on siten vain kopio, melkein jopa väärennös. Ainoa tapa, jolla käännöksen ajatellaan pystyvän kohentamaan asemaansa, on pyrkiä ehdottamaan sujuvuuteen, minkä takia käännöksen status voi jälleen hämärtyä. Tulisi kuitenkin huomioida, että käännöksellä ja alkuperäistekstillä on itse asiassa hieman eriävät tavoitteet ja vaikutukset. Nämä erot olisi hyvä säilyttää käännöksessä, koska tällä tavoin voidaan myös levittää tietoisuutta erilaisten kirjoitustapojen kirjosta. (Venuti 2008: 6.)

Kuitenkin, pyrkipä kääntäjä työssään vallalla olevaan tavoitteeseen kotouttaa tekstinsä tai ei, saa hän työstään hyvin vähän tunnustusta, jos ollenkaan. Yleensä kääntäjät mainitaan vain pienellä huomautuksella kirjallisuusarvostelussa, jos sitäkään ja tuolloinkin tuntuu huomion keskiössä olevan käännöksen ja alkuperäistekstin vastaavuus (Laiho 2014). Tämä näyttäisi koskevan myös kääntäjiä, joiden työn olettaisi saavan enemmän huomiota, eli paljon palkintoja voittaneiden tai myynnillisesti menestyneiden teosten kääntäjät (Venuti 2008: 7).

Sujuvuuden tavoittelu tuo mukanaan sen ongelman, ettei kohdekielen kirjoituskulttuuri pääse koskaan etenemään uusille urille, jos se ei saa lainkaan vaikutteita muista kirjoituskulttuureista. Sujuvuus on rajoitettu koskemaan ainoastaan vallalla olevaa kielen varianttia, mistä voi seurata kääntäjän luovuuden rajoittamista ja jopa kääntämisen tietynlaista mystifioimista. Tästä on seurannut Venutin mukaan jopa käännöstutkimuksen urautumista, josta päästään vain ajattelemalla asioita uudestaan ja kyseenalaistamalla vallitsevat normit. (Venuti 2008: 19.)

Kotouttava kääntäminen tulisi korvata menetelmillä, joiden heikot kohdat ja vahvuudet ovat tiedossa. Tällöin näitä uusia menetelmiä kohtaan voitaisiin olla kriittisiä ja niitä olisi mahdollista muokata entistäkin kattavammiksi. Käännössuuntausten ei siis tulisi olla staattisia ja kriitikittömiä vaan dynaamisia ja mukautuvaisia. Kääntämisen yhteydessä usein käsiteltävää vastaavuuttakaan ei voida rajoittaa tarkoittamaan vain ja ainoastaan

semanttista ekvivalenssia. Tähän on olemassa useitakin syitä, esimerkiksi alkuperäistekstiä voidaan tulkita monin eri tavoin, pelkästään jo sanatasolla, ja toisaalta kääntäjän tekemillä käännösratkaisuilla pyritään vastaamaan kohdekulttuurin luomiin tarpeisiin, mikä on aina tilannesidonnaista. Lisäksi vastaavuuden tarkkuuden kaanonit ovat aina kulttuurisidonnaisia ja ajan myötä vaihtuvia. (Venuti 2008: 28, 30–31, 267–268.)

6. Käännösstrategioista

Termin käännösstrategia määritelmästä ei olla käännöstieteen alalla täysin yksimielisiä. Tässä luvussa käsitellään ensin strategia-termin ongelmallisuutta Leppihalmeen ja sitten Gambierin mukaan. Lopuksi pohditaan Van Coillien mukaan, mitkä kaikki seikat vaikuttavat kääntäjän strategianvalintaan.

Käännösstrategia-nimitys ei ole täysin perusteltu, sillä se on alun alkaenkin hieman harhaanjohtava nimitys. Moni on tutkinut asiaa ja samasta asiasta on käytössä monta eri nimitystä ja Leppihalmeen (2007) mukaan termin valinta riippuu oikeastaan kulloisenkin tutkijan omasta näkemyksestä kääntämisestä. Jotkin tutkijat käyttävät termiä käännösvalinto, joka on perinteisempää strategiaa laajempi. Siihen lasketaan mukaan myös sellaiset muutokset, jotka eivät ole kääntäjän sanelemia vaan kohdekielen idiomaattisuuden. Strategia-termi korostaa kääntäjää aktiivisena toimijana, joka päättää kulloisenkin menetelmän käytöstä. Termin huono puoli on sen liikkuvuus, sillä sitä ei ole määritelty yksiselitteisesti. (Leppihalme 2007: 365.)

Kääntäjällä on valta käännösstrategiaa valitessaan päättää, mitä kohdekielisille lukijoille välitetään lähtökulttuurista. ”Valitsemalla, mitä poistaa, mitä selittää ja mitä säilyttää, kukaan kääntäjä on vaikuttanut vahvasti siihen tulkintaan, jonka lukijat käännökselle antavat.” (Leppihalme 2007: 366). Leppihalme antaa esimerkkejä käännöstavasta, jossa kääntäjä ensin valitsee yleisen strategian, jonka mukaisesti hän valitsee sitten yksittäiset strategiat niin, että ne sopivat tekstin pääasialliseen tyyliin (Leppihalme 2007: 366). Poikkeuksena tähän näkemykseen esimerkiksi Jaana Kapari-Jatta on sanonut Harry Potterien erisnimien suomentamisesta, että hänellä ei ollut ohjenuoranaan tällaista yleistä strategiaa, vaan hän päätti jokaisen erisnimen kohdalla, mitä hän sille tekee (Kapari-Jatta 2008: 71). Kääntäjällä ei kuitenkaan ole aina täyttä sananvaltaa tässä asiassa, vaan suomennoksesta vastaavat kustantajat saattavat määritellä hänen puolestaan yleisstrategian (Leppihalme 2007: 366).

Tutkijoiden välillä on myös erimielisyyttä itse kääntämisen strategisuudesta. Voiko kääntäminen itsessään olla strategista toimintaa vai onko kyse strategiasta vain silloin, kun kääntäjä tietoisesti hylkää jonkin toisen ratkaisun valitessaan toisen? Tämän erimielisyyden takia eri tutkijat painottavat eri asioita käsitellessään kääntämisen strategioita. Leppihalme tulee siihen tulokseen, että joissakin tilanteissa kääntäjä tekee tietoisia valintoja,

jotka tallentuvat hänen alitajuntaansa ja vastaavan tilanteen tullessa vastaan voi kääntäjä toimia rutiinilla ilman että jokaista käännösratkaisua tarvitsee pohtia erikseen. (Leppihalme 2007: 366.) Kääntäjä siis kehittää ammattitaitoaan ja hän kehittää oman alansa asiantuntijuuden vaatimia taitoja.

Leppihalme listaa neljä mahdollista käännösstrategiaa, jotka muodostavat käännösstrategioiden perustan: säilyttäminen, lisääminen, muuttaminen ja poistaminen. Säilyttämisessä vieraan kielen elementti siirretään suoraan sellaisenaan tai pienin muokkauksin käännökseen. Muuttaminen on perinteistä kääntämistä, eli esimerkiksi hahmon nimi käännetään sen sisältämän semanttisen sisällön mukaan. Lisääminen on kääntäjän mahdollisuus selittää jotakin kohdekieliselle lukijalle muuten mahdollisesti epäselväksi jäävää kohtaa. Tähän kategoriaan kuuluvat myös tekstiin tehtävät tyylilliset lisäykset, joiden tarkoituksena on kompensoida jostakin muualta poisjääneitä tyylillisiä elementtejä. Poistossa jokin elementti jätetään kokonaan pois käännöksestä. Edellä mainittuja strategioita on mahdollista yhdistellä tilanteeseen sopivasti. (Leppihalme 2007: 368.)

Romaanikäännöksissä on mahdollista säilyttää tiettyjä kielen elementtejä systemaattisesti. Tällaisia ovat esimerkiksi huudahdussanat, kirosanat ja puhuttelumuodot. Alkuperäistekstissä voi myös olla vieraskielistä aineistoa luomassa tietynlaista tunnelmaa ja tuolloin kääntäjän on päätettävä luottaako hän lukijan ymmärryskykyyn vieraskielisestä aineistosta huolimatta. Tämä strategia auttaa säilyttämään kirjailijan tarkoittaman tyylin ja tunnelman. Usein saatetaan suosia myös käännöslainoja asioista, joille ei ole kohdekielistä vastinetta. Käännöslainat toisaalta auttavat tuomaan kieleen uusia ilmauksia ja toisaalta vähentävät idiomaattisten kohdekielisten vastaavien ilmauksien käyttöä. Uudet käännöslainat tuntuvat lukijoista usein oudoilta, mutta vakiintuessaan niihin totutaan. (Leppihalme 2007: 368–369.)

Monenlaiset normit säätelevät käännösstrategian valintaa. Monia vuosia kääntäjänä työskennellyt kääntäjä valitsee todennäköisesti käyttämänsä strategiat eri tavalla kuin aloitteleva kääntäjä, joka ei ole voinut vielä luoda itselleen nimeä ammattikentällä. Tämän lisäksi he voivat päätyä eri strategioihin samankaltaisissa tilanteissa johtuen kokeneen kääntäjän ammatillisesta itsetunnosta ja aloittelijan epävarmuuden tuomasta tarpeesta noudattaa kääntäjille annettuja normeja. Nämä erilaiset strategiat, jotka ovat tulleet valituksi eri teitä, vaikuttavat suuresti myös itse käännökseen, sen lukijoihin ja jopa koko vastaanottavaan kulttuuriin. (Leppihalme 2007: 373)

6.1. Käännösstrategia-termistä

Yves Gambierin mukaan käännösstrategia-termi ei ole käännöstieteessä täysin yksiselitteinen. Sitä käytetään kirjallisuudessa useammassa eri merkityksessä, mutta sen lisäksi strategia-termin rinnalla esiintyy monia muita vastaavia termejä tarkoittamassa samaa asiaa. Strategia-terminiin liittyy läheisesti kaksi eri käsitetasoa: alun perin armeijan käyttämä *strategia*, joka tarkoitti suunnitelmallista pyrkimystä asetettuun tavoitteeseen ja *taktiikka*, joka tarkoittaa toimenpiteiden sarjoja, joiden avulla strategia toteutetaan. Taktiikoita on mahdollista muokata kesken kaiken, jotta strategia tulisi paremmin saavutetuksi. (Gambier 2010: 412.)

Kääntämisessä strategia sisältää kaikki kääntämiseen liittyvät toimet aina tiedonhausta lopullisen työn palauttamiseen oikeassa tiedostomuodossa. Taktiikka taas on esimerkiksi kääntäminen sen kapeassa merkityksessä. Tekemällä tämä ero voidaan paremmin korostaa käännöstyön sisältämiä velvollisuuksia ja tehtäviä. Kuitenkin, kääntämisen strategioita koskevat julkaisut käsittelevät pääasiassa tekstityyppejä ja ongelmia, joita ne tyypillisesti aiheuttavat. Kirjoitukset ovat siis pääasiassa preskriptiivisiä, eli ne kertovat, millaisia strategioita minkäkin tekstityypin kääntämisessä voidaan käyttää, eivätkä deskriptiivisiä, jolloin niissä kerrottaisiin, mitä käännöksiä kussakin tekstilajissa on käytetty. (Gambier 2010: 412–413.)

Kirjailijoiden listaamien ”strategioiden” nimet ja määrät vaihtelevat. Näiden strategialistojen lisäksi usein esitellään erilaisia käännösongelmia ja päädytään niiden kääntämättömyyteen useammin kuin siihen, miten ne tulisi kääntää. On siis olemassa kirjallisia lähteitä eri tekstityyppien kääntämisen lisäksi myös pienempien tekstin ominaisuuksien mukaan listattuna. (Gambier 2010: 413.) Esimerkiksi tässä työssä käsittelemäni henkilönnimet ovat juuri tällaisia. Vastaavia tutkimuksia on esimerkiksi myös paikannimien, sanaleikkien, kirosanojen tai erilaisten kieliopillisten rakenteiden kääntämisestä.

Strategioiden luokittelussa päädytään hyvin usein viidestä seitsemään strategiavaihtoehtoon, mutta näiden nimitykset vaihtelevat yleensä eri kirjailijoiden kesken. Monien jaotteluiden ongelmana on riittämätön strategiatyyppien esittely, jolloin jaottelua käyttävän voi olla vaikea erottaa, mikä kuuluu mihinkin luokkaan. Gambierin mukaan on myös hyvin usein puutteita strategiamäärien ja -nimien perusteluissa. Näiden puutteiden vuoksi

on kenenkään muun vaikea ottaa käyttöönsä valmiiksi tehtyä luokittelua, oli sitten kyse opetuksesta tai tutkimuksesta. (Gambier 2010: 413.)

Kääntäjä tekee käännöstyössä jatkuvasti valintoja eri strategioiden välillä. Nämä päätökset ovat usein hyvin nopeita, automaattisia. Kääntäjän tekemät valinnat voidaan jaotella kolmeen osaan: tiedostamattomiin, mahdollisesti tietoiisiin ja tietoiisiin valintoihin. ”Valinta” näiden kolmen välillä riippuu paljolti käännöstilanteesta. Jos kääntäjä työskentelee tiukan aikataulun puitteissa, kiireessä, voi hänen olla vaikea perustella tekemiään päätöksiä, koska hän on tehnyt ne tiedostamattaan ja nopeasti. Kuitenkin voidaan sanoa, että kaikki kääntäjän tekemät päätökset, niin tiedostetut kuin tiedostamattomatkin, ovat rationaalisen päättelyn tulosta. Rutiininomaisissa käännöstilanteissa kääntäjä pystyy käymään mielessään läpi riskit, kustannukset, hyödyt, vaihtoehdot, vertailut, aiemmat vastaavat tilanteet ja arvioimaan asiakkaan ja lukijan reaktiot hyvinkin nopeasti. (Gambier 2010: 414.)

Gambierin mukaan ei ole olemassa strategiaa ilman taktiikoita kuten ei ole myöskään taktiikoita ilman strategiaa. Strategioiden ja taktiikoiden eroa tarkasteltaessa tulisi prosessin ja tuloksen taso erottaa toisistaan. Prosessin tasolla strategiat ovat tietyssä tilanteessa tehtyjä valintoja, joilla pyritään esimerkiksi parantamaan käännöksen luettavuutta. Näillä valinnoilla voidaan pyrkiä esimerkiksi järjestelemään teksti uudelleen tai muokkaamaan tekstin tietoja. Käytetyt strategiat ohjaavat kääntäjän käyttämien taktiikoiden valintaa. Tuloksen tasolla taas lähde- ja kohdetekstin suhteesta voi seurata ongelmia. Kääntäjä tekee päätöksiä ja toimii huomioiden kaikki tekstin tarjoamat eri mahdollisuudet, mutta tuloksena on tarkka, hyväksyttävä ja perusteltu käännös, joka sopii kyseiseen tilanteeseen. (Gambier 2009: 64, 78–79.) Yksinkertaistettuna strategian ja taktiikan erona voisi kääntämisen kontekstissa olla se, että strategia valitaan mahdollisesti yhteistyössä jonkun muun toimijan kanssa ja se kattaa koko käännöstoimeksiannon aikana tehdyt valinnat toimintatavoissa. Taktiikoita taas käytetään yksittäisten käännösongelmien ratkaisemiseen, oli sitten kyse automatisoituneesta ongelmanratkaisusta tai tietoisesta harkinnan tuloksesta. (Gambier 2010: 414.)

Käännösstrategioita analysoimalla pyritään selvittämään, millaisin keinoin kääntäjä pyrkii saavuttamaan käännöstoimeksiannossa hänelle annetun tavoitteen. Strategianvalinta kertoo toimeksiannossa säädetyistä ohjenuorista, joiden mukaan käännös on tehtävä. Kääntäjä soveltaa näitä tietoja jokaisen kohtaamansa ongelmallisen tilanteen kohdalla

mukaan lukien rutiininomaisesti ratkaistavissa kohdissa. Jääskeläinen nimittää näitä toimeksiannossa annettuja yleisiä ohjenuoria globaaleiksi tai yleisiksi strategioiksi ja Gambierin taktiikoita, eli yksittäisissä käänösratkaisuissa käytettäviä valintoja lokaalisiksi eli paikallisiksi strategioiksi. Tämä alempi taso on juuri ongelmanratkaisutaso. (Jääskeläinen 1993: 111 & 115.)

6.2. Kääntäjän strategianvalinnasta

Jan Van Coillie (2006) esittelee neljän kategorian jaottelua syille, joiden perusteella kääntäjä tekee strategianvalintansa. Seuraavissa alaluvuissa esittelen nämä neljä perustetta strategianvalinnalle.

6.2.1. Nimen luonne

Ensimmäinen kategoria on nimen luonne eli nimi itsessään vaikuttaa strategianvalintaan. Tähän luonteeseen lasketaan niin ulkoiset kuin sen sisäisetkin merkitystason elementit. Ulkoisia elementtejä ovat esimerkiksi nimessä esiintyvä rytmi, sanaleikit ja äänteellinen soinnillisuus. Nimen mahdollisesti sisältämien konnotaatioiden merkitys korostuu, sillä van Coillie toteaa, että useimmiten juuri konnotaatiot ovat syynä tarpeeseen muokata nimeä jollakin tavalla. Hän nostaa myös esille nimien vierauden tuomat ongelmat nimenomaan lastenkirjallisuudessa. Tällä kirjallisuuden alalla korostuu nimien helppo ja luonnollinen lausuttavuus. Vieraus kääntämisessä on kuitenkin hyvin monitahoinen käsite ja se on luonnollisestikin hyvin riippuvainen kohderyhmästä ja siitä, miten kääntäjä itse näkee oman kohderyhmänsä. Tämä taas johtaa siihen, että loppujen lopuksi käytännössä kääntäjien omat näkemykset ovat juuri ne, jotka vaikuttavat eniten heidän käänösratkaisuihinsa ja täten vierauden säilymiseen käänöksessä. Kääntäjä voi siis päätyä esimerkiksi muokkaamaan lähdekielistä nimeä, jos hän arvelee sen säilyttämisen johtavan väärinkäsityksiin, esimerkiksi hahmon sukupuolesta. (Van Coillie 2006: 129–131.)

Erityistä huomiota voidaan kiinnittää henkilönnimiin, jotka ovat kirjan ulkopuolisessa maailmassa olemassa olevien julkisuuden henkilöiden nimiä. Tällöin on oleellisen tärkeää, että kääntäjä arvioi kyseisen henkilön tuttuuden kohdekulttuurissa ja nimenomaan ne asiat, joita tästä henkilöstä tiedetään. (Van Coillie 2006: 130.) Vaikka joku julkisuudenhenkilö tunnettaisiinkin varsin monissa eri kulttuureissa, ei se tarkoita, että tähän henkilöön yhdistettäisiin jokaisessa kulttuurissa täysin samat asiat ja ominaisuudet. Esimerkiksi australialainen näyttelijä Hugh Jackman on valtaosalle suomalaisista tuttu tämän

amerikkalaisista menestyselokuvista, minkä vuoksi suomalaiset todennäköisesti yhdistävät tuohon nimeen tietynlaisia piirteitä, kuten taiteelliselta arvoltaan alhaisten elokuvien näyttelijä tai ulkonäöllään töitä saava henkilö. Kuitenkin esimerkiksi amerikkalaiselle elokuvamaailmaan vihkiytyneelle henkilölle tuohon nimeen saattaisi yhdistyä muun muassa piirteet taitava Broadway-esiintyjä sekä loistava laulaja ja tanssija.

Kääntäjän on luonnollisesti todella vaikea arvioida, kuinka tunnettu jokin vieraan kulttuurin nimi todella on kohdekulttuurissa. Tämän tehtävän vaativuuden vuoksi tällaisissa käännöstilanteissa strategianvalinta ei todennäköisesti ole kovinkaan johdonmukaista. Tutkimuksissa on myös huomattu, että henkilönnimistä etunimet korvataan useammin kuin sukunimet, jolloin syntyvät yhdistelmät eivät ole kovinkaan loogisia. Lisäksi fiktiivisen maailman ulkopuolisilla nimillä on suurempi todennäköisyys tulla korvatuiksi kuin kuvitteellisen maailman nimillä. (Van Coillie 2006: 130.)

6.2.2. Tekstin elementit

Nimet heijastelevat luonnostaan aina jotakin tiettyä kulttuuria. Riippuu täysin kyseessä olevasta teoksesta, kuinka tärkeä osa juonta vallitseva kulttuuri on. Jos kulttuuri on varsin merkittävässä osassa, on kääntäjän osattava huomioida tämä, jottei hän tule muokanneeksi kulttuurista taustaa turhaan tai jopa virheellisesti. Kulttuuristen piirteiden esille tuomisen lisäksi tulisi jälleen kerran huomioida erisnimen funktio tekstissä. Jos esimerkiksi jokin lähtökulttuurin merkittävistä historiallisista hahmoista esiintyisi teoksessa, olisi oleellista hahmottaa, millaisessa roolissa tuo mainittu henkilö esiintyy tekstissä. Jos kohdekulttuurissa tuntemattomaan historialliseen henkilöön viitataan tämän tekemien todellisten tekojen vuoksi, on paljon tärkeämpää jättää nimi tunnistettavaan muotoon kuin jos henkilöön viitataan esimerkiksi havainnollistettaessa jotakin tiettyä luonteenpiirrettä. Luonnollisesti runoudessa esiintyviä erisnimiä on hyväksyttävää muokata varsin vapaasti rytmin ja mitan perusteella. Lastenkirjallisuudelle tyypilliset kuvitukset myös saattavat ohjata kääntäjää strategianvalinnassa, etenkin semanttista sisältöä sisältävien nimien kohdalla, jos tuo merkitys välittyy myös kuvassa. (Van Coillie 2006: 131–132.)

6.2.3. Kääntäjän taustatiedot

Kääntäjä tekee kaikki käännösratkaisunsa peilaten niitä hänen olemassa oleviin taustatietoihinsa, joihin kuuluu kaikki, mitä kääntäjä tietää entuudestaan, hänen aikaisemmat kokemuksensa alalta, hänen tuntemansa normit ja hänen tärkeiksi kokemansa arvot. Tämä

kokonaisuus määrittelee sen, tunnistaako kääntäjä nimessä mahdollisesti esiintyvän semanttisen merkityksen ja miten hän sen tulkitsee. Erityisen tärkeässä roolissa ovat hänen tietämyksensä lähdekielestä (mutta myös hänen sanakirjankäyttöaitonsa) ja lähdekulttuurin tuntemuksensa (tärkeä etenkin lähdekulttuuristen julkisuudenhenkilöiden tunnistamisessa). Voi olla myös hyödyllistä tietää jotakin kirjailijasta ja tämän aikaisemmista vaiheista. (Van Coillie 2006: 132.) Esimerkiksi Jaana Kapari-Jatta koki hyödylliseksi tietää, että J. K. Rowling kuului vanhojen brittiläisten mittayksiköiden säilyttämistä ajavaan järjestöön ja että Rowling oli mieltynyt mielenkiintoisten nimien keräilyyn. (Kapari-Jatta 2008: 72, 84). Kääntäjän on myös hyvä tiedostaa, onko kyseinen teos käännetty jo aikaisemmin samalle kohdekielelle ja muutenkin on hyvä tuntea hieman kääntämäänsä kirjallisuuden alaa (Van Coillie 2006: 132)

Muilla toimijoilla ja heidän mielipiteillään on myös merkitystä kääntäjän päätöksentekoon. Jo kääntäjän mahdollisessa koulutuksessa tämän päähän on todennäköisesti iskosunut joitakin toimintamalleja. Vastaavia voi syntyä myös kääntäjän vapaa-ajan tai työhön liittyvän lukemisen ohella. Vielä suuremmin muut kirjallisuuskentän toimijat näkyvät kääntäjän työssä esimerkiksi kustantajan muodossa. Kääntäjä ei ole useinkaan yksin päättämässä esimerkiksi päähenkilöiden nimien kääntämisestä, vaan myös kustantamolla on sanansa sanottavana. Näitä muita toimijoita voivat olla myös kirjailija itse (jos kirjailija on esimerkiksi julkisuudessa sanonut jotakin käännökseen vaikuttavaa), muut kääntäjät, joilta varsinainen kääntäjä voi hakea apua, sekä oikolukijat. (Van Coillie 2006: 132.)

Kääntäjän työhön vaikuttaa suuresti myös asiat, jotka ovat laajempia kuin vain yhden ihmisen vaikutus, esimerkiksi lähde- ja kohdekulttuurissa sillä hetkellä vallitseva kirjallisuuskulttuuri. Van Coillie tarjoaa esimerkiksi Alankomaiden ja Belgian flaaminkielisen alueen lastenkirjallisuuden kirjailijoiden taipumuksen kirjoittaa tekstinsä ilman tarkkaa kohderyhmää, mitä tulee lasten ikään (Van Coillie 2006: 132). Tämä tietenkin vaikuttaa myös kääntäjän työhön, mikäli hän on tietoinen tästä kirjailijoiden taipumuksesta. Hänen päämääränään voisi olla myös pyrkiä tekemään käänöksensä niin, etteivät strategiavalinnat suuntaisi kohdetekstiä liikaa jollekin tietylle ikäryhmälle.

Toisaalta myös kääntäjän omat mielipiteet ja näkemykset lapsista suuntaavat hänen strategianvalintaansa. Erityisesti vaikuttavat kääntäjän näkemykset siitä, mitä lapset voivat ymmärtää, voivat pitää omituisena, haluaisivat lukea ja mikä on oleellista heidän koulu-

tuksensa kannalta. On myös kääntäjän asia arvioida, mikä on yleisesti ottaen sopivaa lapsille. Esimerkiksi uskonnolliset viittaukset tai seksuaaliset konnotaatiot vaativat usein kääntäjän harkintaa. (Van Coillie 2006: 132–133.)

Kääntäjän valinnoissa on oikeastaan aina kyse siitä valitseeko hän tavoitteeseen kulttuurien välisen rikastuttamisen vaiko tunteisiin vetoavan tunnistettavuuden. Kumpikin tavoite on hyvin tilannesidonnainen ja riippuu täysin kääntäjän näkemyksistä lastenkirjallisuuden toimintatavoista ja lapsista ylipäättään. Jos kääntäjä pyrkii tunnistettavuuteen, päätyy hän usein muokkaamaan erisnimiä ja jopa eräällä tavalla pyrkimään tekstin ”söpöyteen”. Jos taas tavoitteena on kulttuurienvälisen erojen säilyttäminen, esimerkiksi erisnimet sellaisinaan säilyttämällä, saavat lapsilukijat laajemman näkemyksen heidän kulttuuriaan ympäröivästä maailmasta ja selkeämmän käsityksen omasta itsestään ja kotikulttuuristaan. (Van Coillie 2006: 133–134.)

Usein kohdelukijakunnan ikä vaikuttaa paljon kääntäjän valintoihin. Van Coillie on tutkinut miten lastenkirjojen kääntäjät ovat kääntäneet teosten erisnimet ja hän on vertaillut saamiaan tuloksia kohdeyleisön eri ikäryhmien kesken. Hänen aineistonaan oli satunnaisesti valitut hollanniksi käännetty lastenkirjat vuodesta 1980 kaksituhatta luvun alkuun. Taulukossa 1 on listattuna Van Coillien saamat tulokset. Taulukon 1 ensimmäisessä sarakkeessa on kerrottu, millaiselle lukijakunnalle suunnatusta teoksesta on kyse. Ensimmäinen luokka on kuvakirjat, toinen ääneen luettavat kirjat ja seuraavat neljä luokkaa on jaoteltu lukevan lapsen iän mukaan. Ensimmäinen näistä luokista on 6-vuotiaat ja sitä vanhemmat ja seuraavat luokat ovat aina kahden vuoden välein, viimeisen ollessa 12-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Muissa sarakkeissa on eroteltu Van Coillien teoksista löydetyt lainatut ja muokatut erisnimet.

Taulukko 1. Hollanniksi käännettyjen lastenkirjojen erisnimien käännsstrategiat (Van Coillie 2006: 135, käänns SK)

	lainattu	muokattu
kuvakirjat	3	27
ääneen luettavat kirjat	2	8
6+	0	4
8+	8	6
10+	25	4
12+	40	2

Taulukosta 1 näkee, että esimerkiksi nuorimmille lapsille suunnatuissa kuvakirjoissa ja kirjoissa, jotka on tarkoitettu luettaviksi ääneen, erisnimien käänösstrategiana on selvästi useammin ollut nimien muokkaaminen jollakin tavalla. Mielenkiintoista on, että kummassakin kategoriassa on silti teoksia, joiden erisnimet on jätetty alkuperäiseen asuunsa. Sama tilanne on myös 6–8-vuotiaille lapsille suunnattujen kirjojen käänösratkaisuihin. Kahdeksasta vuodesta eteenpäin suuntaus muokkaamisesta vaihtuu suuntaukseksi jättää erisnimet ennalleen. Esiteini-ikäisten eli kymmenestä yli kaksitoista vuotiaiden kirjojen erisnimistä enää hyvin pientä osaa muokataan.

Fantasiakirjallisuutta ajateltaessa lienee turvallista sanoa, että erisnimissä on esimerkiksi todelliseen maailmaan sijoittuvia teoksia useammin semanttista sisältöä. Jos nimen antama tieto ei ole muuta, niin usein se paljastaa vähintäänkin mistä kyseinen hahmo on lähtöisin. Van Coillien mukaan juuri näiden semanttista lisätietoa antavien nimien käännökset painottavat lukukokemuksen mukavoittamista. Näiden nimien kohdalla kääntäjän on myös mahdollista kääntää hieman vapaammin ja siten toteuttaa omaa luovuuttaan. Van Coillien mukaan nimen muoto on tärkeämpi asia kuin sen tunnistettavuus. Tunnistettavuudella hän tarkoittaa, ettei ole niin oleellista tunnistaa nuori lukija esimerkiksi hahmon sukupuolen tämän nimen perusteella. Nimen esteettisyys on siis hänen mukaansa tärkeintä. (Van Coillie 2006: 135–136.)

6.2.4. Muita tekijöitä

Kääntäjä ei kuitenkaan tee aina työtään yksin vaan hänen käänösstrategiaavalintansa voivat olla seurausta kompromissista tai suoraan jonkin toisen toimijan mielipiteestä. Kääntäjä voi toimia yhteistyössä esimerkiksi mahdollisten tulevien kohdetekstin lukijoiden kanssa, hän voi olla yhteydessä kirjailijaan tai pohtia mahdollisia käänösratkaisuja kustannusyhtiön työntekijöiden kanssa. Kääntäjän työtä saattaa myös rajoittaa se, jos käännettävä teos on saanut paljon kansainvälistä näkyvyyttä. Tässä tapauksessa voi olla, että vaikka muuten olisi mielekästä mukauttaa päähenkilöiden nimet, niin että kohdekielinen lukija saisi niistä enemmän irti, ei kääntäjä kuitenkaan voi tehdä niin monikansallisen yhteneväisyyden vuoksi. Jos esimerkiksi teoksesta on tehty elokuva, jota ei dubata kohdekuulttuurissa, voi olla tekstitysten lukijalle hämmentävää kuulla ääninauhalta eri nimi kuin se, jonka hän lukee tekstityksistä. Tässäkin asiassa kustannusyhtiöllä on viimeinen sana, eli nimet voidaan jättää kääntämättä lopullisessa teoksessa, vaikka kääntäjä olisikin

nähty vaivaa niiden muotoilemisessa uuteen asuun. (Van Coillie 2006: 136.) Kuitenkin Alice Martinin (2015) mukaan, vaikka kustannustoimittajan työnkuvaan kuuluukin muutosehdotusten tekeminen, on kääntäjä yleensä se, joka tekee lopulliset päätökset. Poikkeuksen muodostaa tilanne, jossa kirjailijan tekijänoikeutta on mahdollisesti jollakin tavalla loukattu. Tällöin kustantajan on mahdollista vaatia kääntäjää tekemään muutoksia. (Martin 2015: 172.)

Kääntäjän ei tulisi kuitenkaan nähdä muiden toimijoiden vaikutusta pelkästään haitallisenä, vaan esimerkiksi kustantaja tai teoksen kirjoittaja saattavat pystyä toimittamaan kääntäjälle tarvittavia lisätietoja, jotka helpottavat tämän työurakkaa (Martin 2001). Kääntäjän on siis mahdollista käyttää käännökseen liittyviä muita tekijöitä apunaan. Martin huomauttaa myös, että nykyään kustannustoimittajakaan eivät enää ole välttämättä talonsisäisiä työntekijöitä, vaan hekin saattavat kääntäjän tavoin toimia freelancerina. Tästä seuraa se, että kääntäjä mahdollisesti asioi jo aikaisemmista töistä tutuksi tuleen kustannustoimittaja kanssa, joka sitten vuorollaan asioi varsinaisen kustannustyön tekvän freelance-kustannustoimittajan kanssa. (Martin 2015: 168.) Tällöin jo kustantajankin puolesta on käännöstyössä mukana useampia toimijoita, joiden kanssa kääntäjä työskentelee.

7. Aineiston ja kääntäjien esittely

Tässä luvussa esitellään yleisluontoisesti Harry Potter -kirjasarja, kirjojen suomentaja ja ranskantaja, valittujen teosten juonikuvaukset sekä keskeisimmät hahmot, joiden kehitystä kirjasarja seuraa.

Tämän tutkielman aineisto koostuu neljästä ensimmäisestä J. K. Rowlingin kirjoittamasta Harry Potter -kirjasta sekä niiden suomennoksista ja ranskannoksista. Jatkossa viitataan tutkittaviin teoksiin niiden suomennetuilla nimillä, samoin kuin juoni- ja henkilöesityksissä esiintyviin paikan- ja henkilönnimiin ja muihin vastaaviin. Kirjasarjassa on kaiken kaikkiaan seitsemän romaania, joissa kuvataan Harry Potterin taikamaailmaan sijoittuvia seikkailuja. Aineistoon valikoituneita teoksia käsitellään tarkemmin luvussa 7.2.

Rowling on lisäksi kirjoittanut kolme oheiskirjaa, jotka sijoittuvat samaan fantasiamaailmaan: *Huispaus kautta aikojen* (2001), *Ihmeotukset ja niiden olinpaikat* (2001) sekä *Siuntio Silosäkeen tarinat* (2007) (Rowling 2012). Tässä tutkielmassa esiintyvät kirjojen julkaisuvuodet ovat niiden alkuperäisteosten julkaisuvuosia, mutta teoksiin viitataan niiden suomennetuilla nimillä. Tähän ratkaisuun päädyttiin, koska yleensä, kun tekstissä viitataan johonkin teokseen, viitataan juuri alkuperäisteokseen, jolloin alkuteoksen vuosiluku on oleellisempi. Suomennetun nimen käyttöön päädyttiin, koska suomenkielinen teksti pysyy tuolloin koherentimpana ja lukijan ajatus ei niin sanotusti katkea kesken lauseen.

Kaikki kolme oheiskirjaa mainitaan varsinaisessa kirjasarjassa ja ensimmäinen niistä vastaa todellisen maailman urheilutietokirjoja, joissa esitellään kyseistä lajia ja sitä pelaavia kuuluisia joukkueita ja/tai pelaajia. *Ihmeotukset ja niiden olinpaikat* taas muistuttaa todellisen maailman eläinkirjoja. Kirjassa on kuvailtu kirjasarjassa mainittuja erilaisia taikamaailman eläimiä ja kerrotaan mm. mistä niitä on mahdollista löytää. Viimeinen oheiskirja on satukirja, johon on koottu velhomaailman lasten rakastetuimpia satuja ja tämä kirja on suuressa osassa viimeisessä Harry Potter -kirjassa. Kaksi muuta oheiskirjaa eivät ole kovinkaan merkittäviä varsinaisissa romaaneissa, mutta kumpikin mainitaan niissä ja itse teokset on tehty Tylypahkan kirjaston lainakirjojen näköisiksi. Esimerkiksi niiden sivujen reunuksissa on ”käsinkirjoitettuja” huomautuksia ja niiden mukana on lainaajalista, josta löytyy myös muutamia tuttuja nimiä.

Harry Potter -kirjojen maailmassa on kahden maailman rakenne, jossa sekä fantasia- että todellinen maailma ovat läsnä. Todellisen maailman läsnäolosta seuraa, että teokset kuuluvat niin sanottuun alhaisen tason fantasiaan (enemmän luvussa 2.2.), vaikkakin Rowlingin luoma fantasiamaailma on varsin moninainen ja yksityiskohtainen. Valtaosa kirjojen tapahtumista sijoittuu juuri fantasiamaailmaan, mutta todellinen maailma on jatkuvasti läsnä, koska tarinaa kerrotaan jästisyntyisen Harryn kautta, jolloin fantasiallisia elementtejä peilataan jatkuvasti todelliseen maailmaan. Nikolajevan (1988: 36) esittämässä erilaisten maailmojen luokittelussa Harry Potterin maailma olisi *Implied world*, sillä sen fantasiamaailma ja todellinen maailma eivät ole kaksi täysin erillistä maailmaa, vaan ne ovat olemassa samassa maailmassa lomittain. Fantasiamaailma on siis rakentunut todellisen maailman sisään ja jotkin velhot ja noidat joutuvat päivittäin kulkemaan esimerkiksi töihin todellista maailmaa edustavan Lontoon läpi. Kulkuväylät todellisesta maailmasta fantasiamaailmaan ja takaisin ovat varsin moninaiset aina tulisijojen hormeista lumottuihin esineisiin, mutta yhteistä niille on niiden saavuttamattomuus jästeille. Esimerkiksi keskellä Lontoota sijaitseva noitien ja velhojen hallinnoiman pubin julkisivu on jästien silmille näkymätön.

Kaikkien seitsemän kirjan käyttäminen aineistona olisi tehnyt tästä työstä liian laajan, joten päätin valikoida vain osan teoksista. Päädyin neljään ensimmäiseen romaaniin, koska tuntui loogiselta valita kirjasarjan ensimmäiset teokset. Usein erisnimiä tutkittaessa tarkastellaan sekä henkilönnimiä että paikannimiä, mutta tässä työssä on mukana vain henkilönnimet aineiston rajaamisen vuoksi.

7.1. Kääntäjistä

Kaikki tässä työssä käsiteltävät neljä romaania on suomentanut sama kääntäjä: Jaana Kapari-Jatta, joka on myös julkaissut kirjan koskien Harry Potter -kirjasarjan kääntämistä. Kyseisessä *Pollomuhku ja Posityyhtynen* -teoksessa (2008) hän esittelee yleisesti muun muassa erisnimien kääntämiseen liittyviä menetelmiään ja kertoo myös muutamasta tekemästään käännösratkaisusta hieman tarkemmin. Kapari-Jatta on saanut paljon kiitosta tekemistään Harry Potterin käännöksistä ja hänet on palkittu lastenkulttuurin valtionpalkinnolla ja kansainvälisen kääntäjien liiton (FIT) Astrid Lindgren -palkinnolla (Yle 2011).

Harry Potterin ranskannokset on kääntänyt Jean-François Ménard. Pariisilainen Ménard kääntää ja kirjoittaa lasten- ja nuortenkirjallisuutta. (Cercle Gallimard de l'enseignement.) Ménard ei ole Kapari-Jatan tavoin kirjoittanut kirjaa käännösratkaisuistaan Harry Potterin maailmaan liittyen, mutta häntä on haastateltu aiheeseen liittyen ja näissä haastatteluissa hän kertoo joistakin yksittäisistä käännösratkaisuistaan. Ménardin ranskannokset eivät nauti samanlaista arvostusta kuin Kapari-Jatan suomennokset. Esimerkiksi Harry Potter ja liekehtivä pikari -teoksesta ilmestyi neljä kuukautta ennen sen virallista käännöstä epävirallinen fanikäännös internetissä. Monet lukijat pitävät edelleenkin tuota fanien käännöstä parempana kuin Ménardin tekemää versiota (Bengtsson 2008: 41).

7.2. Juoniesittelyt

Jokainen neljästä romaanista kuvaa yhden Tylypahkan kouluvuoden tapahtumia ja ensimmäinen, toinen ja neljäs romaani päättyvät Harryn ja lordi Voldemortin välien selvittelyyn, tavalla tai toisella. Kolmannen teoksen, *Harry Potter ja Azkabanin vanki* (1999), loppu keskittyy lähinnä menneiden väärinkäsitysten selvittämiseen

Kirjasarja kertoo hyvän ja pahan välisestä taistelusta ja toisaalta nuoren ihmisen kasvusta ulos mustavalkoisesta ajattelutavasta. Kirjoissa paljastuu myös usein, etteivät ihmiset ole aina sitä, miltä he näyttävät. Tämä osaltaan myös tukee lapsesta aikuiseksi kasvua ja erilaisten ihmisten hyväksymistä. Aikuiseksi kasvaminen tuo myös mukanaan vastuuta, mikä näkyy sarjan edetessä Harry lisääntyvänä vastuunottona. Ensimmäisessä kirjassa riittää, että Harry pitää huolta itsestään ja muutamasta ystävästään, kun taas viimeisessä kirjassa huolehdittavien lauma on kasvanut jo koko velhoyhteisön kokoiseksi. Myös perinteisesti fantasiakirjoissa esiintyvä omien sisäisten vahvuksiensa löytäminen ja omiin kykyihinsä uskomisen ovat vahvasti läsnä nuorten velho-opiskelijoiden seikkailuissa jo ensimmäisestä kirjasta lähtien. Rohkeutta paljastuu olevan monenlaista ja muotoista ja maailma tuntuu tarvitsevan erilaisia ihmisiä erilaisin kyvyin. Voimien yhdistäminen muiden kanssa ja yleinen yhteen hiileen puhaltaminen vaikuttavat myös varsin kannattavilta. Seuraavissa alaluvuissa esittelen tähän työhön valittua neljää ensimmäistä romaania ja niiden juonia vältellen kuitenkin juonipaljastuksia.

7.2.1. Harry Potter ja viisasten kivi (1997)

Kirjasarjan ensimmäisessä osassa tutustutaan pian 11 vuotta täyttävään poikaan, Harry Potteriin. Harryn vanhemmat kuolivat hänen ollessa 1-vuotias ja hän päätyi asumaan äitinsä sisaren perheessä. Harry ei tule tätinsä perheen kanssa kovinkaan hyvin toimeen ja hänen lapsuuttaan varjostaakin erilaisuuden ja joukkoon kuulumattomuuden tunne, mikä ei kuitenkaan saa tukahdutettua Harryn luonteen valoisuutta.

Harry saa 11-vuotissyntymäpäivänään kuulla olevansa velho ja pääsevänsä noitien ja velhojen kouluun Tylypahkaan. Kouluun päästyään Harry tutustuu muihin oppilaisiin ja saa ensimmäistä kertaa ystäviä. Harry alkaa opiskella jästien (ei-taikovien ihmisten) kouluaineista eroavia oppiaineita, kuten taikajuomien keittämistä, pimeydenvoimilta suojautumista ja taikuuden historiaa. Harry ystävineen päätyy monenmoisiin seikkailuihin ensimmäisen lukuvuotensa aikana ja he päätyvät selvittämään monia aikuisten varjelemia salaisuuksia. Ihmeitä täynnä ollut kouluvuosi huipentuu Harryn taisteluun kaikkien aikojen mahtavinta pimeyden velhoa, lordi Voldemortia vastaan. Kaikki päättyy kuitenkin onnellisesti ja kouluvuoden päätyttyä Harry matkaa vähemmän onnellisesti Tylypahkan pikajunalla takaisin tätinsä ja setänsä luokse kesän ajaksi.

7.2.2. Harry Potter ja salaisuuksien kammio (1998)

Harryn ensimmäisen ja toisen lukuvuoden välinen kesä on mennyt tavallistakin kurjemmissa merkeissä: melkein koko kesä on kulunut oman huoneen lukkojen takana ankeissa olosuhteissa. Tämä on seurausta erikoisesti käyttäytyvän kotitonttu Dobbyn vierailusta ja sen aiheuttamasta sekasorrosta. Dobby varoittaa Harrya Tylypahkan noitien ja velhojen kouluun palaamisesta, mutta Harry ei halua jättää välistä hetkeäkään koulussa, joka on alkanut tuntua hänestä kodilta.

Mutkien kautta Harry päätyy takaisin kouluun, mutta tontun varoitus painaa yhä hänen mieltään. Uudet opettajakunnan jäsenet ja koulussa tapahtuvat salaperäiset kangistumistapaukset tekevät kuitenkin vuodesta Tylypahkassa jälleen suuren seikkailun. Harry ystävineen päätyy jälleen ratkaisemaan yhtä velhokoulun suurista arvoituksista: missä salaisuuksien kammio sijaitsee ja mitä sen sisuksissa lymyilee. Jälleen lukuvuoden loppu tuo ratkaisuja koko vuoden kestäneeseen arvoitukseen ja Harry onnistuu ystäviensä Ronin ja Hermionen avulla ratkaisemaan salaperäisten kangistumistapausten aiheuttajan ja samalla pelastamaan koulun lakkauttamiselta.

7.2.3. Harry Potter ja Azkabanin vanki (1999)

Harryn ja Dursleyn perheen välit viilenevät jälleen asteella, kun Harry vahingossa kiivas-tuksissaan paisuttaa setänsä sisaren. Harry karkaa suutuspäissään tätinsä ja setänsä luota ja päätyy asumaan velhomaailmassa sijaitsevaan hotelliin, Vuotavaan noidankattilaan. Velhojen maailmassa Harry saa kuulla erittäin vaarallisen vangin, Sirius Mustan karan-neen velhovankila Azkabanista, josta pitäisi olla mahdotonta karata. Harrylle paljastuu myös, että Musta on paennut tappaakseen hänet.

Päästyään aloittamaan kolmannen vuotensa Tylypahkassa, Harry saa kuulla kyseisen vaa-rallisen vangin olevan vastuussa hänen vanhempiensa kuolemista. Kun Harry ja Musta vihdoin kohtaavat, alkavat asiat selvitä ja vankikarkurista paljastuu uusia puolia. Har-rylle avautuu mahdollisuus onnellisemmasta elämästä, mutta kurjan sattuman kautta tuo mahdollisuus valuu hukkaan ja Harryn on jälleen palattava vastentahtoisesti tätinsä ja se-tänsä luokse kouluvuoden päätyttyä. Tämän kouluvuoden päättävien tapahtumien joh-dosta Harrylle ystävineen selviää, ettei hyvä ja oikeus aina voitakaan, vaan syyttömät joutuvat joskus suotta kärsimään.

7.2.4. Harry Potter ja liekehtivä pikari (2000)

Kirjasarjan neljännessä romaanissa päästään velhomaailmaan jo aivan romaanin alusta lähtien, kun Harry ystävineen matkaa katsomaan huispauksen (velhomaailman suosittu urheilulaji) maailmanmestaruuskilpailuja. Kisamatka päättyy kuitenkin ikävästi, kun kuolonsyöjiksi kutsutut pimeyden voimien kannattajat hyökkäävät lähistöllä asuvan jäs-tiperheen kimppuun. Tilanne eskaloituu, kun pimeyden ruhtinaan merkki ilmestyy tai-vaalle, merkki, jota ei ole nähty Voldemortin kaatumisen jälkeen.

Kouluvuosi kuitenkin alkaa jälleen, mutta suurella yllätyksellä: tänä vuonna Tylypahka järjestää kolmivelhoturnajaisiksi kutsutun kilpailun, johon osallistuu Tylypahkan lisäksi kaksi muuta taikakoulua ottelijoineen. Ongelmilta ei kuitenkaan vältytä, sillä joku on peu-kaloinut ottelijat valitsevaa liekehtivää pikaria ja alaikäinen Harry päätyy kisaan mukaan neljäntenä ottelijana. Ottelu kostuu kolmesta haastavasta ja vaarallisesta koetuksesta, joista viimeisenä on valtava labyrintti, jonka uumenissa vaanii kaikenlaisia esteitä ja haas-teita ottelijoiden selvitettäväksi.

Harry ja Tylypahkan toinen ottelija selvittävät labyrintin nopeimmin, mutta heidän kos-kettaessaan maalina toimivaa kolmivelhopokaalia he päätyvät kilpailun ulkopuolelle,

synkälle hautausmaalle. Hautausmaalla Harry todistaa suurimman vihollisensa palautumista kehoonsa ja päätyy taistelemaan tämän kanssa. Harry onnistuu juuri ja juuri pakenemaan ja palaamaan takaisin koululle. Labyrintin selvittämistä seuranneiden tapahtumien nostattamissa kuohuissa paljastuu kouluun soluttautunut petturi.

7.3. Keskeisimmistä hahmoista

Tässä osiossa esittelen muutamaa keskeisimmistä henkilöahmoista. Ensimmäisinä vuosissa ovat kirjasarjan vastavoimat, Harry Potter ja lordi Voldemort, ja muista hahmoista esittelen vielä Harryn lähimmät ystävät, Ronin ja Hermionen. Kaksi ensimmäistä hahmoa muodostavat tarinan ytimen ja kaikki kirjasarjan tapahtumat ovat eräällä tavalla seurausta heidän keskinäisestä kamppailustaan. Kaksi jälkimmäistä ovat kirjasarjan jokaisessa kirjassa läsnä hyvin vahvasti, sillä he ovat se linkki, joka yhdistää päähenkilön tavalliseen koulumaailmaan ja jokaisen kasvavan nuoren kokemiin kuohuihin.

7.3.1. Harry Potter

Harry Potter on J. K. Rowlingin teosten protagonistina, päähahmo, sankari, jonka elämää seurataan jokaisessa kirjassa vuoden ajan. Harryn vanhemmat kuolivat antagonistin, lordi Voldemortin, käsissä Harryn ollessa 1-vuotias. Harryn jäätyä orvoksi, hän päätyy asumaan tätinsä ja setänsä luokse. Nämä ottavat Harryn vastentahtoisesti asumaan luokseen, mutta tuntuvat pyrkivän tekemään Harryn jokaisesta päivästä mahdollisimman kurjan. Harry kasvatetaan ”toisen luokan kansalaisena” hänen lainkaan tietämättä totuutta vanhempiensa kuolemasta tai omista kyvyistään.

Harryn lapsuuden elämänolosuhteet muokkaavat pojasta nöyrän, mutta samalla vahvistavat hänen oikeudentuntoaan ja tarvettaan korjata vääryyksiä ja auttaa heikompiin. Harryn elettyä kymmenen vuotta alistettuna ja väheksyttynä, on hänelle suuri muutos astua velhomaailmaan, jossa tuntemattomat ilahtuvat hänet nähdessään ja häneen viitataan monissa velhojen historian kirjoissa poikana, joka elää. Harryn elämä muuttuu hylkiöstä julkisuuden henkilöksi hetkessä.

7.3.2. Lordi Voldemort

Lordi Voldemort on kirjasarjan päävihollinen, kaikkien aikojen mahtavin pimeyden velho, jonka voittaminen vaikuttaa mahdottomalta, mutta, jonka akilleenkantapääksi on paljastunut rakkaus. Kirjasarjan edetessä Voldemortin taustoista paljastetaan yhä lisää ja

samalla tämä yksiulotteinen hahmo alkaa saada lisää ulottuvuuksia. Kolmessa ensimmäisessä kirjassa Voldemort pysyy kuitenkin vain taustalla hämöttävänä uhkana, joka voi astua mukaan tarinaan vain monimutkaisten juonien taustaälynä, joka on jatkuvasti riipuvainen jonkun apulaisensa avusta. Neljännessä kirjassa Voldemort saavuttaa kuitenkin täydet ruumiilliset voimansa ja loppuissa sarjan kirjoissa hän toimiikin paljon aktiivisemmin omien päämääriensä saavuttamiseksi.

Voldemort, oikealta nimeltään Tom Valedro, on hyvin määrätietoinen ja älykäs. Hän on kouluajoistaan saakka ollut hyvin menestynyt oppimiskykynsä ja viehätysvoimansa vuoksi. Näitä positiivisia piirteitä on kuitenkin aina varjostanut hänen tarpeensa alistaa heikompiaan, minkä voi nähdä hänen ja vastustajansa Harry Potterin syvimpänä erona: heidän tapansa kohdella alempiaan. Voldemortin ja Harryn lähtökohdat ovat kuitenkin hyvin samanlaiset: kumpikin on puoliverinen, nuorena orvoiksi jäänyt ja nuoruutensa kurjuudessa kasvanut. Harry kuitenkin onnistui säilyttämään hyvyytensä, mutta Voldemortin vallanhimo ajoi hänet kovettamaan itsensä ja nauttimaan muiden kärsimyksestä.

7.3.3. Hermione Granger

Hermione Granger on kirjasarjan alussa stereotyyppinen kiltti, koulussa hyvin pärjäävä tyttö, joka noudattaa pakkomielleisesti sääntöjä ja pyrkii aina parantamaan suoritustaan. Hermionenkin hahmo saa ajan kanssa lisää syvyyttä, kun hän alkaa ymmärtää, että sääntöjen noudattamisesta ei aina seuraa kaikkein parhaita lopputulosta. Tässä muutoksessa Hermionea varmasti auttoi hänen vahva oikeudentuntonsa ja hänen ystäviensä, Harryn ja Ronin, esimerkki.

Hermionella on hyvin tarkka tunneäly, jonka avulla hän pystyykin auttamaan ystäviään monessa tilanteessa. Hermione ei myöskään ole vain passiivinen sivustakatsoja, vaan hän uskaltaa toimia oman oikeudentuntonsa ajamana. Esimerkiksi neljännessä kirjassa hän yrittää saada kotitonttujen (velhojen orjien kaltaisten palvelijoiden) huonon kohtelun loppumaan. Kyseinen epäkohta on Hermionelle erityisen läheinen todennäköisesti siksi, koska hän on jästisyntyisenä joutunut Tylypahkan vuosinaan kohtaamaan joiltakin tahoilta halveksuntaa syntyperänsä vuoksi.

7.3.4. Ronald Weasley

Ron on suurperheen toiseksi nuorin lapsi. Hänellä on käytetyt vaatteet ja koulukirjat ja hän jää helposti huomiotta. Ronin on toisinaan vaikeaa olla suuren Harry Potterin varjossa

ja hän nauttiikin suuresti, kun pääsee toisinaan valokeilaan, kuten esimerkiksi kolmannessa ja neljännessä kirjassa käy hetkellisesti. Ron on hyvin äkkipikainen luonne ja hän häpeää perheensä köyhyyttä ja sen näkymistä omista käytetyistä tavaroistaan. Ron ei ole kovinkaan kiinnostunut koulusta, hän kahlaa opintonsa läpi, koska niin kuuluu tehdä, mutta hän ei ole erityisen kiinnostunut mistäkään opiskelemistaan aineista. Huispaus on kuitenkin hänellä lähellä sydäntä, mutta kestää monen kirjan verran, ennen kuin hän pääsee loistamaan lempirheilulajissaan.

Kateellisesta luonteenlaadustaan huolimatta Ron puolustaa ystäviään intohimoisesti ja pelkäämättä. Ronin Hermionea kohtaan tuntemien tunteiden kehitys kirjasarjan edetessä kuvaavat hyvin lasten kasvamista aikuisiksi: alussa toisen, erilaisen persoonallisuuden ymmärtäminen on vaikeaa ja siitä seuraa joskus ylilyöntejä, mutta ajan kanssa ja tiettyjen yhdistävien tapahtumien seurauksena sellaisenkin suhteen on mahdollista kehittyä ystävyudeksi ja lopulta rakkaudeksi.

8. Tutkimusmenetelmistä

Luvun alussa esitellään tämän työn tutkimushypoteesit ja kerrotaan, minkälaisin perusteiden näihin hypoteeseihin on päädytty. Toisessa alaluvussa käsitellään tarkemmin työntekemisen työvaiheita keskittyen aineiston kokoamiseen ja sen käsittelyn vaiheisiin. Kolmannessa ja neljännessä alaluvussa esitellään kaksi vaihtoehtoista kirjallisuuden erisnimien käännösstrategioiden luokittelua. Kolmannessa alaluvussa esitellään Jan van Coillien (2006) ja neljännessä Minna Saarelman (2008) luokittelut. Alaluvuissa perustellaan myös, mistä syistä päädyttiin valittuun luokitteluun. Viimeinen osio valottaa tutkimuksen toisessa osassa käytettyä henkilöhahmojen luokittelua.

8.1. Tutkimushypoteesit ja niiden perustelut

Alkuhypoteesini on, että Harry Potterien suomentaja on käyttänyt enemmän kääntämistä strategianaan verrattuna ranskantajaan. Ranskantajan uskon käyttäneen suomentajaa enemmän suoria lainoja ranskan ja englannin kielisukulaisuudesta johtuen. Nämä hypoteesit ovat samat kuin pro-seminaari-työssäni, jossa tutkin myös Harry Potterin erisnimien suomentamista ja ranskantamista, mutta tuolloin aineistoni oli huomattavasti suppeampi, koska se rajoittui vain ensimmäiseen kirjaan ja sen käännöksiin. Tuossa tutkimuksessa hypoteesini eivät saaneet vahvistusta ja tulokset olivat sangen yllättäviä: ranskantaja ja suomentaja olivat molemmat turvautuneet valtaosassa tapauksista lainaamiseen. Tämä tulos ei kuitenkaan saanut minua vielä täysin vakuuttuneeksi juuri aineiston suppeuden takia ja halusin jatkaa tutkimusta pro gradu -työssäni laajemmalla aineistolla.

8.2. Työvaiheista

Aineiston keruu alkoi poimimalla tutkimusaineistoon valituista teoksista kaikki niissä esiintyvät henkilönnimet, niin alkuperäisistä, suomenkielisistä kuin ranskankielisistäkin versioista. Tähän listaukseen otettiin mukaan kaikki henkilönnimien esiintymät, kuten etunimi yksinään, etu- ja sukunimi yhdessä sekä erisnimet erilaisten määreiden kanssa, kuten Harry-poika tai neiti Granger. Nämä kaikki esiintymät koottiin kirjakohtaisiin Excel-taulukoihin, joihin merkittiin alkuperäiskielinen esiintymä, sivu, jolla esiintymä oli, vastaava käännös, sen esiintymän sivunumero sekä käytetty käännösstrategia.

Sivunumerot olivat tarpeellisia seuraavassa työvaiheessa, jossa tehtyjä Excel-taulukkoita muokattiin niin, että eri kieliversioiden vastaavat nimet ovat taulukossa rinnakkain. Jos jokin variantti puuttui jostakin kieliversiosta, niin sen kohdalle jätettiin tyhjä solu. Tässä vaiheessa pystyttiin vertailemaan kääntäjien yksittäisiä käännösratkaisuja ja samalla voitettiin tarkistaa, ovatko kaikki kirjoissa esiintyvät nimet ja niiden eri variantit löydetty. Koska tämän työn aineistona on hyvin suosittu nuorten kirjasarja, ei näitä teoksia löytynyt tietenkään sähköisessä muodossa, vaan nimien poiminta oli tehtävä manuaalisesti konkreettisista kirjoista, jolloin jotakin on voinut jäädä epähuomiossa väsymyksen tai liian rutinoituneen työskentelyn takia huomaamatta.

Kuten odottaa saattoi, tarkistuksen aikana löytyi monia nimiä, joita ei ollut syystä tai toisesta huomattu jotakin kieliversiota selattaessa. Oli myös joitakin tapauksia, joiden kohdalla ei voitu olla täysin varma tehdystä työstä ja oli esimerkiksi tarkistettava joidenkin epäjohdonmukaiselta näyttävien nimien kirjoitusasu. Aineisto oli tässä vaiheessa sangen laaja, mutta tämä tarkistusvaihe oli ehdottomasti tärkeä vaihe tutkimustulosten luotettavuuden kannalta. Kun koko aineisto oli saatu käytyä läpi, yhdistettiin tuolloin neljänä erillisenä nimilistana olevat erisnimet yhdeksi listaksi. Eri kirjojen erisnimilistat oli päädytty pitämään erillään tarkistusvaiheen takia. Kuten aiemmin mainittiin, oli jokaisen nimen kohdalla kirjattu ylös sivunumeron, jolta se oli löydetty. Erillisten nimilistojen pitäminen palveli samaa tavoitetta, eli tarkistusvaiheen helpottamista. Kun aineisto koostuu useasta sadasta erisnimestä, jotka on kerätty manuaalisesti neljästä eri teoksesta, voi jonkin yksittäisen erisnimen etsiminen uudestaan esimerkiksi yhden kirjaimen tarkistusta varten olla varsin työlästä, jos ei ole minkäänlaista tietoa siitä, mistä teoksesta kyseinen nimi on löytynyt ja ylipäätään mistä kohtaa tuota teosta.

Aineiston tarkistaminen ei kuitenkaan päättynyt vielä, vaan seuraavassa vaiheessa aakostettiin löytyneet erisnimet niiden englanninkielisten vastineiden mukaan, jolloin pystyttiin poistamaan listasta päällekkäisyydet, eli jos oli poimittu sama nimi useamman kuin yhden kerran. Tämän karsimiskierroksen jälkeen päädyttiin karsimaan aineistosta puhuttelumuotoja sisältävät nimien muodot, eli nimet, joiden osana oli esimerkiksi herra tai neiti. Tähän ratkaisuun päädyttiin, koska todettiin, ettei tuo tutkimushaara rikastaisi tutkimusta millään lailla. Näin ajateltiin, koska esimerkiksi *Mr. (mister)* kääntyy suomeksi aineistossa oikeastaan aina nimityksellä herra ja ranskaksi englanninkielinen puhuttelu oli aina säilytetty. Muutamia mielenkiintoisia poikkeuksia kuitenkin löytyi, mutta yksi tai

kaksi yksittäistä mielenkiintoista tapausta ei ollut riittävä peruste säilyttää noita muotoja aineistossa.

Puhuttelumuotoja sisältävien nimien karsimisen jälkeenkin aineisto sisälsi monia eri variantteja saman henkilöhahmon nimestä. Oli loogista jäsenellä aineisto sillä tapaa, että jokaisen henkilöhahmon kaikki nimivariantit löytyisivät allekkain taulukosta. Tällöin on helppo esimerkiksi vertailla hahmojen nimien määrää. Hahmojen nimet päädyttiin listamaan ensin niiden englanninkielisen pääasiallisen nimen mukaan. Pääasialliseksi nimeksi valittiin useimmiten etunimen ja sukunimen yhdistelmä, koska se on todellisen maailman mallin mukaisesti hahmon virallinen nimi. Poikkeuksen tähän sääntöön toi hahmo nimeltä Villisilmä Vauhkomieli. Hahmon virallinen nimi on Alastor Vauhkomieli, mutta läpi koko teoksen, jossa hän esiintyy, häntä kutsutaan Villisilmä Vauhkomieleksi. Tässä tapauksessa päädyttiin asettamaan Alastor Villisilmä Vauhkomieli pääasialliseksi nimeksi, koska tuossa versiossa on mukana sekä hänen laajalti käytetty liikanimensä että hänen virallinen nimensä.

Liitteenä 2 olevassa lopullisessa nimitaulukossa kunkin hahmon pääasiallinen nimi on lihavoitu ja sen jälkeen on aakkosjärjestyksessä listattu hahmon muut nimet, jotka on jätetty lihavoimatta. Kaksi hahmoa, joilla on erityisen runsaasti erilaisia nimimuotoja, ovat Lordi Voldemort ja Ron Weasley. Ronin nimivalikoima koostuu pääasiassa erilaisista hellittelynimistä, joita tosin käytetään pääasiassa pilkallisessa merkityksessä, ja Lordi Voldemortin taas erilaisista tavoista vältellä kutsumasta häntä hänen nimellään.

Henkilöhahmot päädyttiin myös luokittelemaan näiden yleispiirteiden mukaisiin luokkiin (tästä luokittelusta tarkemmin luvussa 8.5.). Tämä luokittelu oli viimeinen asia, joka tehtiin ennen tulosten laskemista. Tässä valmiissa, lopullisessa taulukossa on 488 henkilönnimeä variantteineen.

8.3. Van Coillien kymmenen strategiaa

Van Coillie esittelee kymmenen henkilönnimien käänösstrategiavaihtoehtoa. Ensimmäinen niistä on kääntämättä jättäminen, eli kopiointi. Tässä strategiassa nimi siis jätetään lähdekieliseen muotoonsa, eikä tehdä minkäänlaisia lisäyksiä tai kohdekielen äänneasuun sopivammaksi muokkauksia. Nimen lähdekieliseksi jättämisellä voi olla vieraannuttavia seurauksia, koska nimessä vieras kulttuuri on niin vahvasti läsnä. Tämä vieraantumisen tunne voi aiheuttaa lukijalle vaikeuksia hahmoihin samaistumiseen, eli ne voivat

jäädä kotimaisessa kirjallisuudessa esiintyviä hahmoja vieraammiksi ja etäämmiksi. On myös huomioitava, että jos kyseinen henkilönnimi on samalla jonkun todellisen maailman julkisuudenhenkilön nimi ja käännöksen lukija ei tunne kyseistä julkisuudenhenkilöä, muuttaa se jälleen nimen herättämiä vaikutuksia lukijassa. Nimen kontekstilla voidaan tosin jonkin verran muokata tätä saatua vaikutelmaa ja liittää joitakin tarkoitettuja konnotaatioita kyseiseen hahmoon. Kuitenkin suurin ero henkilönnimen funktiossa syntyy, jos kyseinen kopioitu henkilönnimi sisältää semanttista tietoa esimerkiksi hahmon luonteenpiirteistä tai tämän ammatista, mikä on hyvin usein tilanne lastenkirjallisuudessa. Tällöin todennäköisesti nämä vihjeet hahmosta menetetään ja käännöksen ja alkutekstin lukijat saavat toisistaan poikkeavat vaikutelmat kyseisestä henkilöahmosta. Hieman vastaavaan tilanteeseen päädytään, jos nimessä esiintyvä semanttinen sisältö liittyykin kielellä leikittelyyn, jonka tarkoituksena on usein tuoda eloa ja huumoria tekstiin. Jos käännöksen lukija ei osaa kyseistä virasta kieltä, ei hänen ole mahdollista saada nimestä irti samoja humoristisia elementtejä kuin alkutekstin lukijan. Van Coillie huomauttaa myös, että käännöksen lukija menettää samalla ilon, jonka saa, kun tunnistaa kielellisen leikin nimessä ja tajuaa sen luoman vitsin. (Van Coillie 2006: 125.)

Edeltävään strategiaan on myös mahdollista liittää selityksiä, jotka selventävät nimessä mahdollisesti olevia vieraita elementtejä. Tässä strategiassa kääntäjä siis lisää omaa selitettävää tekstiään joko suoraan itse juoksevan tekstin joukkoon tai esimerkiksi alaviitteeseen. Tekstiin itseensä upotetut lisäykset useimmiten ikään kuin hukkuvat tekstin joukkoon, niistä tulee siis tarinan osa, mutta alaviitteisiin lisätyt selvennykset antavat tekstille paljon informatiivisemmän olemuksen. Alaviitteen näennäisen irrallinen tieto kannustaa tekstin lukijaa oppimaan jotakin uutta, kun taas lähdetekstin lukija jätetään yksin selvittämään ja havaitsemaan halutut piirteet ja tiedot. Jos lisätty tieto ei sovi kunnolla tekstiin itseensä, se voi häiritä lukukokemusta. Näin voi käydä myös, jos kääntäjä tällaisessa selventäväksi tarkoitetussa lisäyksessä selittää nimessä esiintyvän sanaleikin. Yleensä selitetyt vitsit eivät ole enää hauskoja. Tästä näkökulmasta mahdollisimman suppeat ja tyyllisesti harkitut ratkaisut häiritsevät lukukokemusta mahdollisimman vähän. (Van Coillie 2006: 125–126.)

Joissakin tapauksissa henkilönnimi voidaan myös korvata pelkällä yleisnimellä, joka kuvaa jollakin tavalla kyseistä henkilöahmoa. Tällaisia yleisnimiä voivat olla esimerkiksi ammattien nimitykset. Tämän strategian valintaan voidaan päätyä esimerkiksi silloin kun

kääntäjällä on vaikeuksia löytää kohdekielistä nimeä, joka herättäisi alkuperäisen kaltaiset assosiaatiot kohdekulttuurissa. (Van Coillie 2006: 126.)

Kääntäjä voi päätyä myös muokkaamaan erisnimeä, jotta se esimerkiksi sopisi paremmin kohdekielen ääntämykseen. Tähän strategiaan lasketaan sekä morfologiset että foneettiset muokkaukset. Esimerkkinä foneettisesta muokkauksesta Van Coillie tarjoaa Harriet-nimen muuntumisen Harriet-muotoon tai Harounin muuntuminen Haroeniksi, kun kirjallisuutta käännetään hollanniksi. Morfologista muokkausta taas on, kun Lavenderista tulee Lavendel (hollanti) tai Laventeli (suomi). Tätä strategiaa voidaan soveltaa niin olemassa oleviin todellisiin nimiin kuin kirjailijan itsekeksimiinkin. Tavoitteena on vain lisätä nimen luettavuutta kohdekulttuurissa. (Van Coillie 2006: 126.)

Osa henkilönnimistä tulee samasta kantanimestä, jonka eri muodot esiintyvät eri kielissä, mutta ovat edelleen helposti tunnistettavissa vastaaviksi. Näitä nimisukulaisuuksia hyödynnettiin ennen esimerkiksi hallitsijoitten nimiä käännettäessä. Esimerkiksi Michael kääntyy suomennettaessa Mikaeliksi ja Christine Kristiinaksi. Tässä on kyseessä nimen korvaaminen vastaavalla kohdekielisellä nimellä. Tällaiset useammassa kielessä esiintyvät nimet ovat yleensä hyvin yleisiä ja tavanomaisia nimiä, joilla ei ole juurikaan semanttista sisältöä tai konnotaatioita niiden tavanomaisuuden takia. Tämä strategia on varsin kotouttava, koska siinä selkeästi siirretään henkilönnimet yhdestä kielestä toiseen, jolloin myös teksti saa hieman lisää kohdekulttuurin väriä. (Van Coillie 2006: 126–127.)

Nimi voidaan myös korvata toisella lähtökulttuurisella nimellä, joka on esimerkiksi alkuperäistä tunnetumpi kohdekulttuurissa. Tämä strategia soveltuu myös niihin tapauksiin, kun alkuperäinen nimi herättäisi kohdekulttuurissa epätoivottuja konnotaatioita. Strategia kunnioittaa lähdekulttuurisen nimen vierautta ja pyrkii myös säilyttämään tuon vierauden, vaikka se samalla tavoitteleeikin parempaa tunnistettavuutta. Kuitenkin nimen funktio tekstissä pysyy samana vain, jos sen mahdollinen semanttinen sisältö huomioidaan myös. Korvaavalla nimellä tulisi myös olla vastaava semanttinen sisältö. (Van Coillie 2006: 127.)

Seuraava strategia on nimen korvaaminen jollakin toisella kohdekielen nimellä. Tällainen korvaaminen on jälleen varsin kotouttava strategia, missä tekstin vieraus katoaa. Tätä strategiaa voi käyttää esimerkiksi kääntäessään julkisuudenhenkilöiden nimiä. Tällöin on

kuitenkin muistettava huomioida, mihin kyseisen julkisuushenkilön piirteeseen nimellä pyritään viittaamaan. Tämä luonnollisesti vaikuttaa sopivan kohdekielisen nimen valintaan. (Van Coillie 2006: 127.)

Nimi on myös tietenkin mahdollista kääntää. Tämä soveltuu erityisesti sellaisille nimille, jotka sisältävät jonkinlaista semanttista tietoa ja täten jonkin tietyn konnotaation. Tällä strategialla pyritään luomaan kohdekielellä nimen alkuperäinen funktio uudelleen. Samoin pyritään säilyttämään nimen synnyttämä mielikuva ja herättämään samat tunteet ja sama huumori. (Van Coillie 2006: 127–128.)

Sen sijaan, että nimi käännettäisiin suoraan, se voidaan korvata toisella semanttisesti lautuneella nimellä, jonka konnotaatiot poikkeavat suoran käännöksen herättämistä konnotaatioista tai joka tuo jonkin lisäkonnotaation. Tähän ratkaisuun voidaan päätyä, jos alkuperäisen nimen käännös herättäisi mahdollisesti vääränlaisia tunteita lukijassa. Tätä strategiaa käyttämällä onnistutaan useimmiten säilyttämään tai jopa vahvistamaan syntyviä tunteita. Se voi myös tuoda joitakin muita hahmon piirteitä esille kuin alkuperäinen nimi on tuonut. Strategia saattaa kylläkin joissakin tilanteissa päätyä itse asiassa heikentämään hahmon kehittymistä, milloin se ei olekaan enää paras vaihtoehto. Toisaalta, kääntäjä voi myös päätyä lisäämään merkityksiä ja konnotaatioita myös sellaisiin nimiin, joissa ei niitä alun perin ole. Näissä molemmissa tapauksissa kääntäjä päätyy muuttamaan hahmon alkuperäistä funktiota ja tämän identifioimistapaa. Tästä seuraa, että hahmosta piirtyy erilainen kuva lukijan mieleen kuin se, mitä kirjailija oli ajatellut. Se voi myös tuoda lisähuumoria lukijalle, joka tunnistaa nuo uudet merkitykset. Voidaan myös ajatella, että itseasiassa nimet, joissa on semanttista lisätietoa voivat olla vähemmän stimuloivia mielikuvitukselle kuin nimet, joissa mitään ylimääräistä ei ole. Lukija joutuu siis työskentelemään vähemmän selvittäessään itselleen, millainen henkilöhahmo on, koska kirjailija tai kääntäjä paljastaa osan tiedosta jo hahmon nimessä. (Van Coillie 2006: 128–129.) On hyvä kuitenkin myös huomioida, ettei kaikki semanttinen lisätieto ole yksinkertaista ja kaikille lukijoille heti, ensisilmäyksellä aukeavaa. On siis mahdollista, että semanttisetkin nimet aiheuttavat lukijalle päänvaivaa ja pohdintaa.

Van Coillien esittelemistä käännösstrategioista poisto on viimeinen. Nimensäkin mukaisesti poistossa on kyse käännöksen kokonaan poisjättämisestä, mikä on yleensä seurausta erittäin hankalien kielten välisten erojen tai sanaleikkien takia. (Van Coillie 2006: 129.)

Van Coillien luokittelu on hyvin perusteellinen ja pikkutarkka. Tämän tutkimustyön kohdalla tällainen luokittelu vaikutti turhan yksityiskohtaiselta. Monet näistä strategialuokista eivät olisi saaneet lainkaan osumia aineistosta ja toiset olisivat saaneet vain muutaman. Oli perustellumpaa valita yksinkertainen strategialuokittelu, jonka jokainen luokka saisi osumia kuin moninainen mahdollisten strategioiden joukko, joista vain pieni osa saisi osumia.

8.4. Saarelman kirjallisuuden erisnimien käänösstrategioista

Tässä tutkimuksessa päädyttiin käyttämään Minna Saarelman (2008) erisnimien käänösstrategioiden luokittelua. Tämä neliosainen luokittelu on varsin yksinkertainen, mutta se oli sopiva aineiston kannalta. Alla Saarelman omat kuvaukset kustakin kirjallisuuden erisnimien käänösstrategialuokasta:

1. *Laina* eli alkuperäisen vieraskielisen nimen lainaaminen sellaisenaan kohdekieleen.
2. *Käännös* eli alkuperäisen vieraskielisen nimen kääntäminen kohdekielelle
3. *Mukaelma* eli alkuperäisen vieraskielisen nimen äänteellinen mukauttaminen kohdekieleen
4. *Korvaaminen* eli alkuperäisen vieraskielisen nimen korvaaminen jollakin toisella nimellä tai apellatiivisella ilmauksella.

(Saarelma 2008: 340.)

Saarelma mainitsee myös, että nimissä, joissa on useampi kuin yksi osa, on myös mahdollista käyttää osalainaa, osakäännöstä, osamukaelmaa tai osakorvaamista. (Saarelma 2008: 340.)

Tämä strateginen jaottelu on itse asiassa sama, jota käytettiin myös edeltävässä pro-seminaari-tutkielmassa. Tuolloin päädyttiin käyttämään kyseistä jaottelua juuri sen yksinkertaisuuden vuoksi, sillä tuolloin aineisto koostui vain ensimmäisestä Harry Potter -kirjasta ja sen kahdesta käännöksestä. Muiden tutkittujen luokittelujen käyttäminen ei tuntunut mielekkäältä, koska aineistossa käytettyjen käänösratkaisujen strategiat ovat loppujen lopuksi varsin harvat. Ei tuottanut juurikaan ongelmia jakaa aineiston strategiat neljään

luokkaan ja niiden yhdistelmiin. Valittiin siis mieluummin hieman yksinkertainen luokittelu, jonka jokaiseen luokkaan tulee todennäköisemmin tuloksia kuin moninaisten strategioiden kirjo, josta vain muutamalla luokalla tulisi osumia aineistosta.

8.5. Hahmojen luokittelusta

Tässä työssä päädyttiin myös tutkimaan, onko hahmon ominaisuuksilla merkitystä käännösratkaisun valintaan. Tällä tarkoitetaan lähinnä hyvin pintapuolista lajittelua ns. hahmon edustaman lajin mukaan. Kirjasarjassa esiintyvien hahmojen perusteella päädyttiin valitsemaan seitsemän eri luokkaa:

1. *Taikamaailman ihminen*. Tähän luokkaan kuuluvat kaikki ensisijaisesti taikamaailmaan liitettävät hahmot. Mukaan lasketaan myös jästisyntyiset hahmot, jos he ovat saaneet kutsun johonkin taikamaailman kouluista, sillä tämä kutsu muuttaa heidän statuksensa jästistä noidaksi tai velhoksi.

2. *Jästi*. Jästit ovat taikamaailmaan kuulumattomia henkilöitä. Yleensä heillä ei ole aavistustakaan taikamaailman olemassaolosta, mutta joitakin poikkeuksia on. Jästi-luokan hahmoilla ei ole kykyä taikoa, eivätkä he ole varsinaisesti tekemisissä taikamaailman kanssa.

3. *Eläin*. Tähän luokkaan lasketaan mukaan sekä perinteiset että taikamaailman eläimet, jos niillä ei ole kykyä puhua. Puhekyky on valittu tässä tapauksessa kynnyksysymykseksi, koska se vaikuttaisi olevan erottava tekijä petomaisesti käyttäytyvien eläinten ja suuremmilla älynlahjoilla varustettujen olentojen välillä. Ongelmalliseksi tämän jaon tekee esimerkiksi Harryn pöllö Hedwig ja Hermionen kissa Koukkujalka, jotka molemmat ovat varsin älykkäitä olentoja. Ne pystyvät muun muassa ymmärtämään ihmisten puhetta, mutta eivät pysty itse tuottamaan sitä.

4. *Puhekykyinen muun lajin edustaja*. Tämä luokka voitaisiin nähdä tietyllä tavalla läheiseksi edeltävän eläinten luokan kanssa. Suurena erona on kuitenkin kyky tuottaa puhetta, mikä vaatii jo jonkinlaisen aivokapasiteetin, jolloin olisi varsin kapeakatseista nähdä tämän luokan edustajat eläiminä. Tämän luokan edustajia ei voi kuitenkaan lukea myöskään taikamaailman ihmisiin, sillä kyseessä on eri lajin kuin ihmisten edustajat. On myös mielekäästä tehdä ero ihmisten ja esimerkiksi

maahisten välillä, sillä muiden lajien edustajia ei välttämättä koske samat nimeämiskäytännöt kuin ihmisiä. Puoliveriset muiden lajien edustajat, Rubeus Hagrid ja Olympe Maxime, päädyttiin luokittelemaan taikamaailman ihmisiksi, koska he kumpikin elävät taikamaailman ihmisyyhteisön jäseninä, eivätkä jättäisi yhdyshenkilönsä.

5. *Aave*. Tylypahkan kouluun erottamattomana osana kuuluville kummituksille oli mielekästä tehdä oma luokkansa, koska niiden nimet poikkeavat pääasiassa taikamaailman ihmisten nimistä. Poikkeuksen tähän ryhmään tuo Sir Nicholas de Mimsy-Porpington ja Sir Patrick Delaney-Podmore, jotka edelleenkin käyttävät samoja nimiä kuin eläessään.

6. *Taalu*. Tylypahkan koulun elävien taulujen nimet muistuttavat tyyliltään varsin paljon linnan aaveiden nimiä.

7. *Kirjailija*. Kirjailijoiden nimet ovat koulun opettajien nimien tapaan varsin kuvaavia ja mielikuvituksellisia. On hyvin helppo yleensä arvata kirjailijan nimen perusteella, millaista aihetta käsittelevän teoksen hän on kirjoittanut. Vaikka koulun opettajien nimetkin ovat tietyllä tapaa poikkeuksellisia verrattuna muihin taikamaailman ihmisten nimiin, päädyttiin siihen, ettei niitä luokitella omaksi ryhmäkseen. Tähän päätökseen päädyttiin, sillä opettajakunta muodostuu pääasiassa paljon tarkemmin kuvatuista hahmoista kuin esimerkiksi kirjoissa mainitut kirjailijat. Pääasiassa kirjailijoiden nimet mainitaan vain kerran, eikä ole kyse varsinaisesta hahmosta, toisin kuin opettajien kohdalla.

Näihin luokkiin päädyttiin aikaisempien lukukokemusten seurauksena. Suomennoksia ja joitakin alkuperäiskielisiä teoksia aikaisemmin lukiessa on huomattu joitakin taipumuksia koskien osaa näistä luokista ja tämä työ on oiva tilaisuus tutkia, onko näillä aikaisemmillä havainnoilla minkäänlaista pohjaa todellisuudessa.

9. Tulokset

Tässä luvussa esitellään analyysin tulokset. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään tutkimuksessa esiin tulleita suomentajan ja ranskantajan käännösstrategioita ja niiden määriä. Lopuksi kahden kääntäjän strategiankäyttöä vertaillaan. Toisessa alaluvussa paneudutaan tutkimuksen toiseen osaan, eli tutkitaan hahmon vaikutusta valittuun käännösstrategiaan. Viimeisessä alaluvussa sidotaan koko tämän pro gradu -työn tulokset ja teoria yhteen ja pohditaan mahdollisia tulevia tutkimuksia.

9.1. Kääntäjien käyttämistä käännösstrategioista

Aineistossa esiintyneet strategiat jaoteltiin luvussa 8.4. mainitulla Saarelman luokittelulla, jossa erisnimien käännösstrategiat jaetaan neljään eri vaihtoehtoon. Näitä neljää luokkaa on kuitenkin mahdollista yhdistellä useampiosaisten nimien kohdalla, mikä osoittautui hyvinkin tarpeelliseksi käytäessä aineistoa läpi. Loppujen lopuksi käytettiin siis kahdeksan osaista luokittelua, joka muodostui lainasta, käännöksestä, äänteellisestä mukaelmasta, korvaamisesta, osalainasta, osakäännöksestä, osamukaelmasta ja osakorvauksesta. Jos erisnimi oli esimerkiksi kokonaan selkeästi samanmuotoinen kuin alkuperäisenkin erisnimi, oli tuolloin puhtaasti kyse lainasta. Jos taas erisnimi muodostui etu- ja sukunimestä, joista etunimi oli laina ja sukunimi oli käännös, oli siis kyseessä osalainan ja osakäännöksen yhdistelmä. Joissakin tapauksissa, joissa nimen ensimmäisessä osassa oli käytetty yhtä strategiaa ja jälkimmäisessä jotakin toista strategiaa, mutta käännöksessä jostakin syystä nämä nimen osat olivat vaihtaneet paikkaa, merkittiin strategiat alkuperäisen nimen osoittamaan järjestykseen. Esimerkki tällaisesta tapauksesta oli moniosaisen *Alastor 'Mad-Eye' Moodyn* kääntyminen ranskaksi muotoon *Alastor Moody, dit "Fol Œil"*. Tässä tapauksessa nimen muodostavat kolme osaa etunimi, sukunimi ja liikanimi ovat käännöksessä vaihtaneet järjestystä, mutta luokittelussa luokat esitetään alkuperäisen nimen järjestyksen mukaan.

Aineistossa oli muutama tapaus, joissa kääntäjä oli päätenyt poistamaan kokonaan joitakin henkilönnimiä. Poistamisella tarkoitetaan, että kyseisessä tekstikappaleessa ei ollut minkäänlaista viittausta alkuperäisteoksessa mainittuun uuteen erisnimeen. Joissakin tapauksissa oli jopa päädytty poistamaan jokin repliikki. Tällaisissa tapauksissa (näitä oli vain muutama) päädyttiin luokittelemaan strategia korvaukseksi, koska käytetyssä luo-

kittelussa ei ollut vaihtoehtona poistoa. Tähän ratkaisuun päädyttiin, koska nimen maininnan jättäminen kokonaan pois voidaan tietyllä tavalla nähdä korvaamisena, vaikka korvaamiseksi tavallisesti lasketaan erisnimen vaihtaminen johonkin toiseen erisnimeen tai jopa yleisnimeen, kuten tuo nainen tai serkkuni. Luokittelun muokkaamatta jättämiseen päädyttiin, koska uutta strategialuokkaa vaativat nimet olivat yksittäistapauksia ja niiden määrä oli niin vähäinen.

Alkuhypoteesit olivat, että suomennoksissa olisi käytetty ranskannoksia enemmän kääntämistä käännösstrategiana, kun taas ranskantaja olisi päätenyt useimmin valitsemaan strategiakseen lainan. Tarkat tutkimuksen tulokset on esitetty taulukoissa 2 ja 3. Varsinaiset henkilönimilistat löytyvät tämän työn liitteistä. Näistä hypoteeseista aineisto ei tukenut ensimmäistä. Toinen hypoteeseista kuitenkin sai vahvistuksen, sillä sekä suomen-taja että ranskantaja olivat kumpikin päätenneet huomattavassa osassa tapauksista käyttämään lainaa erisnimien käännösstrategianaan.

9.1.1. Suomentajan strategiavalinnoista

Seuraavassa esitetään taulukko suomenkielisessä käännöksessä käytetyistä käännösstrategioista, kunkin esiintymän lukumäärät ja niiden prosentuaaliset osuudet kaikista aineistossa esiintyvistä erisnimistä (taulukko 2).

Taulukko 2. Suomenkielisten käännösten käännösstrategiat, strategioiden esiintymien lukumäärät ja niiden prosenttiosuudet.

Suomenkielinen käännös		
Käännösstrategia	Lukumäärä	Prosentuaalinen osuus
Laina	320	65,57 %
Käännös	90	18,44 %
Osalaina ja osakäännös	31	6,35 %
Korvaus	19	3,89 %
Mukaelma	11	2,25 %
Osakäännös ja osalaina	7	1,43 %
Osalaina, osakäännös ja osakäännös	1	0,20 %
Osakäännös ja osakorvaus	1	0,20 %
Osakäännös ja osamukaelma	1	0,20 %
Osamukaelma ja osakorvaus	1	0,20 %
Osamukaelma ja osalaina	1	0,20 %
Osalaina, osalaina ja osakäännös	1	0,20 %
Osakäännös, osakäännös ja osalaina	1	0,20 %
Osakorvaus ja osalaina	1	0,20 %
Osakorvaus ja osakäännös	1	0,20 %
Osalaina ja osamukaelma	1	0,20 %
Kaikki yhteensä	488	100,00 %

Kuten edellä olevasta taulukosta ilmenee, koko aineiston lopullisesta 488 henkilönimestä Kapari-Jatta päätyi kääntämään 90, mikä tarkoittaa 18,44 % kaikista henkilönnimistä. Hypoteesini vastaisesti kuitenkin 320 henkilönnimeä kääntyi lainaamalla ne suoraan alkutekstistä. Tämä tarkoittaa 65,57 %, mikä on melkein kaksi kolmasosaa aineiston henkilönnimistä. Tulos on hieman yllättävä, koska niin kuin alkuhypoteesien perustella voi päätellä, omaksi mielikuvakseni on muodostunut näkemys, että suomennoksissa valtaosa nimistä on käännetty suomeksi. Tällainen mielikuva on syntynyt mahdollisesti siksi, että suomennetut nimet ovat jääneet niiden hauskuuden tai muun viihdyttävyyden takia paremmin mieleen. Lisäksi, on mahdollista, että kaikki osittain käännettykin nimet ovat ajatuksissani lukeutuneet kokonaan käännetyiksi, mikä kasvattaa entuudestaan vaikutelmaa käännettyistä henkilönnimistä. Tämän valossa, jos tarkastellaan kaikkia suomennoksessa esiintyviä henkilönnimiä, joista vähintään osa nimistä on käännetty, saadaan tulokseksi 134 henkilönnimeä, mikä tekee yhteensä 27,42 %. Siltikään käännöksiä sisältävät henkilönnimet eivät pääse määrässä lähellekään lainattuja henkilönnimiä.

On myös mielenkiintoista tarkastella tarkemmin, miten eri tavoin henkilönnimiä on lainattu. Samoin kuin käännöstenkin kohdalla, ei lainaaminen rajoitu vain kokonaan puhtaasti lainattuihin nimiin. Jos lasketaan yhteen kaikki lainaamisen eri muodot, saadaan lukumääräksi 364 nimeä ja prosenttiosuudeksi 74,55 %, eli kolme neljäsosaa kaikista aineiston nimistä. Huomattavaa on myös se, että lainan ja jonkin muun strategian yhdistelmistä laina esiintyy huomattavasti useammin hahmon etunimessä kuin nimen muussa osassa.

Aineistosta vain 6,34 % kääntäjän strategiavalinnoista ei sisältänyt lainaa tai kääntämistä. Näissä tapauksissa käännösstrategiavaihtoehdot olivat korvaaminen, mukaelma sekä osamukaelman ja osakorvauksen yhdistelmä. Tässä aineistossa siis lainaaminen ja kääntäminen dominoivat hyvin vahvasti suomentajan käännösstrategioina. Käytettyjä strategioita luokitelllessani olen myös käsittänyt kääntämisen varsin laajassa merkityksessä, jolloin osa ratkaisuista olisi saattanut sopia myös korvauksen tai mukaelman piiriin. Esimerkki tällaisesta tapauksesta on *Bodrod the Bearded*, joka on suomennoksessa Partasuu Potro. Olen luokitellut tämän ratkaisun puhtaasti käännökseksi, vaikka etunimen Bodrod käännös Potro voitaisiin ajatella myös mukaelmaksi suomalaiseen ääntämykseen, jossa Bodrodissa esiintyvät d-kirjaimet muuttuisivat todennäköisesti soinnittomiksi. Samoin kävisi luultavasti myös B-äänteelle. Päädyin tähän ratkaisuun, koska Kapari-Jatta on käännöksessään muokannut nimen suomalaiseen suuhun sopivaksi, mutta tehnyt sen muuntamalla nimen kokonaisääntämystä, eikä korjaamalla kirjoitusasua niin, että suomalainen ääntäisi nimen samalla tavalla kuin alkukielinen lukija ääntäisi alkuperäisen nimen.

9.1.2. Ranskantajan strategiavalinnoista

Seuraavassa taulukossa on koottuna ranskankielisestä käännöksestä saadut tulokset (taulukko 3).

Taulukko 3. Ranskankielisessä käännöksessä käytetyt käännösstrategiat, eri strategioiden esiintymien lukumäärät ja niiden prosenttiosuudet.

Ranskankielinen käännös		
Käännösstrategia	Lukumäärä	Prosentuaalinen osuus
Laina	309	63,32 %
Käännös	75	15,37 %
Mukaelma	31	6,35 %
Osalaina ja osakäännös	27	5,53 %
Korvaus	17	3,48 %
Osalaina ja osamukaelma	7	1,43 %
Osakäännös ja osalaina	6	1,23 %
Osamukaelma ja osakäännös	5	1,02 %
Osamukaelma ja osalaina	5	1,02 %
Osamukaelma ja osakorvaus	1	0,20 %
Osakorvaus ja osamukaelma	1	0,20 %
Osakorvaus ja osalaina	1	0,20 %
Osalaina, osakäännös ja osakäännös	1	0,20 %
Osakäännös ja osakorvaus	1	0,20 %
Osakäännös ja osamukaelma	1	0,20 %
Kaikki yhteensä	488	100,00 %

Kapari-Jatan tavoin ranskantaja Ménard on päätenyt käännöstyössään lainaamaan valtaosan erisnimistä, sillä 309 esiintymää kaikkiaan 488 erisnimestä, eli 63,32 %, on käännetty lainaamalla. Ylipäätään lainausta on käytetty jossakin muodossa yhteensä 72,93 prosentissa tapauksista. Tämä tarkoittaa 356 erisnimeä, jotka on joko kokonaan tai vain osittain lainattu. Ranskannoksessakin tämä luokka siis kattaa valtaosan nimistä, mikä tukee alkuhypoteesia lainaamisesta ranskannoksen pääasiallisena strategiana. Perustelin tätä hypoteesia sillä, että ranska ja englantia ovat sukulaiskieliä ja tämän vuoksi ranskankielisen lukijan olisi varsin helppo ymmärtää englanninkielisestäkin nimestä merkityksiä tai ainakin osa merkitysten kirjosta. Voi myös olla, että ranskantaja on halunnut alkukielien ja-kulttuurin näkyvän käännöksestään, sillä hän oli myös päätenyt jättämään esimerkiksi nimien edessä olevat puhuttelumuotojen lyhenteet alkuperäiseen muotoonsa, eli *Mr Harry Potter* pysyi muodossaan, eikä muuntunut *M. Harry Potteriksi*. Tässä työssä päädyin kuitenkin hylkäämään aineistostani nämä puhuttelumuotoja sisältävät variantit, joten en paneudu niihin sen enempää.

Kääntäminen on Ménardin toiseksi useimmiten käyttämä käännösstrategia. Tähän vaihtoehtoon hän on päätenyt 75 henkilönnimen kohdalla, mikä tarkoittaa 15,37 % kaikista

nimistä. Jos lasketaan yhteen kaikki henkilönnimet, joissa hän on kääntänyt edes osan nimestä, on näitä nimiä yhteensä 116 kappaletta, eli ne vastaavat 23,75 prosenttia kokonaisnimimäärästä. Määrä on huomattavasti alhaisempi kuin lainattujen nimien. Tämäkin tulos sopii hypoteesiini, mutta on toisaalta hieman yllättävää, että käännöksiä sisältävien henkilönnimien määrä on niin pieni, koska kyseessä on kuitenkin lapsille ja nuorille tarkoitettu fantasiateos, jolle olettaisi olevan tyypillistä käännetyt semanttisesti latautuneet henkilönnimet. Kirjasarjassa on rinnakkain ja osittain limittäinkin kaksi maailmaa, joista tyypillisesti todellista vastaavaan maailmaan kuuluvat todenomaiset, semanttista lisätietoa sisältämättömät nimet ja fantasiamaailmaan lisätunnelmaa luovat erikoiset nimet. Vaikka kirjasarja sijoittuukin pääasiassa fantasiamaailmaan, esiintyy siinä kuitenkin paljon todellisten nimien kaltaisia henkilönnimiä, koska moni hahmoista on syntynyt todellista vastaavassa maailmassa ja vasta esiteini-ikäisenä tai vanhempana päätenyt mukaan fantasiamaailmaan. Nämä maailmat ovat myös olemassa täysin rinta rinnan, jolloin niiden asukit ovat jatkuvassa kanssakäymisessä keskenään, joten tästäkin syystä kirjasarjassa esiintyy paljon perinteisentyylisiä nimiä.

Kaiken kaikkiaan ranskannoksessa on kolmanneksi eniten käännösstrategiana käytetty mukaelmia, joihin on päädytty 6,35 prosentissa tapauksista, eli näitä tapauksia on melkein puolet käännösten lukumäärästä. Valtaosa puhtaista mukaelmista on pelkkiä etunimiä, joita on muokattu ranskankieliseen ääntämykseen sopivammiksi. Mukaelman sisältävien strategioiden kanssa vastaaviin lukumääriin pääsee myös osalainana ja osakäännös yhdistelmänä. Häviävän pieni osa, 3,32 %, käännöksen henkilönnimistä ei sisältänyt minkäänlaista lainaa tai käännöstä.

9.1.3. Strategiavalintojen vertailua

Taulukossa 4 on asetettuna rinnakkain taulukoissa 2 ja 3 esitetyt sekä suomennoksesta että ranskannoksesta saadut käännösstrategioiden prosentuaaliset osuudet. Taulukon strategiat on esitetty aakkosjärjestyksessä, kun aiemmin ne esitettiin tulosten suuruusjärjestyksessä.

Taulukko 4. Suomenkielisessä ja ranskankielisessä käännöksissä käytettyjen strategioiden prosentuaaliset osuudet.

	Suomenkielinen käännös	Ranskankielinen käännös
Käännösstrategia	Prosentuaalinen osuus	Prosentuaalinen osuus
Korvaus	3,89 %	3,48 %
Käännös	18,44 %	15,37 %
Laina	65,57 %	63,32 %
Mukaelma	2,25 %	6,35 %
Osakorvaus ja osakäännös	0,20 %	-
Osakorvaus ja osalaina	0,20 %	0,20 %
Osakorvaus ja osamukaelma	-	0,20 %
Osakäännös ja osakorvaus	0,20 %	0,20 %
Osakäännös, osakäännös ja osalaina	0,20 %	-
Osakäännös ja osalaina	1,43 %	1,23 %
Osakäännös ja osamukaelma	0,20 %	0,20 %
Osalaina ja osakäännös	6,35 %	5,53 %
Osalaina, osakäännös ja osakäännös	0,20 %	0,20 %
Osalaina, osalaina ja osakäännös	0,20 %	-
Osalaina ja osamukaelma	0,20 %	1,43 %
Osamukaelma ja osakorvaus	0,20 %	0,20 %
Osamukaelma ja osakäännös	-	1,02 %
Osamukaelma ja osalaina	0,20 %	1,02 %
Kaikki yhteensä	100,00 %	100,00 %

Kuten taulukosta 4 nähdään, kummassakin käännöksessä puhdas laina on ylivoimaisesti kaikkein suosituin ratkaisu. Molemmissa kielissä lainan prosentuaalinen osuus on yli 60 prosenttia, suomennoksessa itse asiassa jopa pari prosenttiyksikköä suurempi luku, mutta ero ei ole huomattava. Laina on siis kummassakin kielessä selkeästi ylivoimaisesti eniten käytetty strategia, mikä on hieman yllättävä tulos. Tämän tuloksen perusteella kielisukulaisuudella ei ole välttämättä niin suoraa vaikutusta strategianvalintoihin kuin alussa oletettiin.

Toiseksi eniten käytetty strategia on kummassakin kielessä käännös, minkä oletinkin omien kokemusteni pohjalta olevan varsin hyvissä asemissa, etenkin suomenkielisessä käännöksessä. Jälleen molemmissa kielissä prosenttiosuudet ovat varsin samanlaiset (suomi 18,44 % ja ranska 15,37 %). Käännösten lukumäärä jää kuitenkin yllättävän paljon lainojen lukumäärästä, sillä ero on kummassakin tapauksessa yli kolminkertainen.

Kyseessä on kuitenkin lapsille ja nuorille suunnattu fantasiakirjasarja, jolloin voinee olettaa, että nimet sisältävät usein semanttista lisätietoa, mikä yleensä pyritään välittämään myös käännösten lukijoille.

Kummankin kääntäjän kolmanneksi yleisimmin käytetyn käännösstrategian määrät laskevat jo huomattavasti käytettyjen käännösten määrästä. Tästä sijasta eteenpäin myös käytetyt strategiat eivät ole enää kääntäjillä samassa järjestyksessä. On mielenkiintoista, että suomentajalla on useampia vain kerran käytettyjä käännösstrategioita kuin ranskantajalla. Käytettyjen strategioiden kokonaismäärä on tosin melkein sama kummallakin kääntäjällä (suomi 16 ja ranska 15). Suomentajahan on kertonut valinneensa erisnimiä kääntäessään jokaiseen nimeen käytetyn strategian yksitellen, mikä selittää varsin monen strategian käyttämisen vain kerran. Ranskantaja ei ole kertonut työskentelytavastaan vastaavalla tavalla, mutta hänen strategiankäytöstään voisi päätellä, että hän on mahdollisesti myös toiminut suomentajan käyttämällä tavalla.

Voi olla, että varsin keskeisten henkilöhahmojen nimet, jotka esiintyvät toistuvasti, on käännetty ja vain kerran esiintyvien, varsin merkityksettömien hahmojen nimet on lainattu suoraan. Yksi kyseessä olevan kirjasarjan ominaisuuksista on sen varsin rikas ja monipuolinen maailma, joka vilisee yksityiskohtia ja monia eritasoisia henkilöhahmoja. Kirjoissa esiintyy siis valtavasti hahmoja, jotka ovat varsin suppeita, monet jopa läheltä tulkoon pelkästään vain erisnimen maininta, mikä tulee esille jonkin toisen asian yhteydessä. Esimerkiksi jättiläishämähäkki Aragogin vaimo Myhäkistä tiedetään vain, että se on myös jättiläishämähäkki ja että sillä on monia lapsia Aragogin kanssa, eikä muuta. Myhäkin tarkoitus on siis oikeastaan vain täydentää Aragogin hahmoa. Tämän esimerkin nimi on ranskannoksessa lainattu, mutta suomennoksessa kuitenkin päädytty kääntämään, luultavasti hämähäkkimäisemmän tunnelman luomiseksi.

Myöskään kaikkien keskeisimpien, toistuvien henkilöhahmojen nimiä ei ole käännetty. Esimerkiksi kolmen päähenkilön nimet ovat alkuperäisessä muodossaan molemmissa kieliversioissa, mutta tässä asiassa kustantajalla on ollut luultavasti sanansa sanottavana ja on kieltämättä kätevää, että tärkeimpien hahmojen nimet ovat tunnistettavissa eri kieliversioissakin. Lisäksi, kaksi kolmesta päähenkilöstä on kasvanut jästien maailmassa, joten heidän nimiensä lainaaminen on varsin toimiva ratkaisu, sillä nimet edustavat brittiläistä nimikaanonia ja samalla ankkuroivat tarinan brittien saarille.

9.2. Hahmotyyppin vaikutuksesta strategiavalintaan

Hahmotyyppillä tarkoitetaan tässä henkilöahmojen varsin suuripiirteistä jaottelua niiden lajin tai vastaavien yleisluontoisten piirteiden mukaan. Omassa lajittelussani päädyin käyttämään seitsemän kohtaista luokittelua, jonka muodostin kirjasarjan tuntemukseni pohjalta. Nämä seitsemän luokkaa ovat 1) taikamaailman ihminen, 2) jästi, 3) eläin, 4) puhekykyinen muun lajin edustaja, 5) aave, 6) taulu ja 7) kirjailija (tarkemmat kuvaukset luvussa 8.5.).

Edeltävässä luokkien listauksessa kunkin luokan numero on tunniste, jota on käytetty luokkien nimien sijaan taulukoissa 5 ja 6. Taulukossa 5 on listattuna suomennoksissa käytetyt käänösstrategiat lajiteltuina edellä lueteltuihin seitsemään luokkaan. Taulukossa 6 on vastaavat tiedot ranskannoksista.

Taulukko 5. Suomennoksessa käytettyjen strategioiden jakautuminen hahmolukittain.

Suomi	Luokat							Yhteensä
	1	2	3	4	5	6	7	
Strategiat	1	2	3	4	5	6	7	Yhteensä
Laina	156	15	8	7	3	1	1	191
Käännös	15	1	12	6	6	2	1	43
Mukaelma	5	-	-	-	-	-	-	5
Korvaus	5	-	-	-	-	-	-	5
Osalaina, osalaina ja osakäännös	1	-	-	-	-	-	-	1
Osalaina ja osakäännös	19	-	-	4	-	-	6	29
Osalaina, osakäännös ja osakäännös	1	-	-	-	-	-	-	1
Osalaina ja osamukaelma	1	-	-	-	-	-	-	1
Osakäännös ja osalaina	3	-	-	-	-	1	1	5
Osakäännös ja osamukaelma	1	-	-	-	-	-	-	1
Osamukaelma ja osakorvaus	1	-	-	-	-	-	-	1
Osakorvaus ja osalaina	-	1	-	-	-	-	-	1
Osakorvaus ja osakäännös	1	-	-	-	-	-	-	1
Yhteensä	209	17	20	17	9	4	9	285

Taulukko 6. Ranskannoksissa käytettyjen käänösstrategioiden jakautuminen hahmo-
luokittain.

Ranska	Luokat							
	1	2	3	4	5	6	7	Yhteensä
Strategiat								
Laina	148	15	4	8	4	-	1	180
Käännös	12	1	12	4	4	2	1	36
Mukaelma	10	1	2	1	-	1	-	15
Korvaus	3	-	2	-	-	-	-	5
Osalaina ja osakäännös	15	-	-	3	-	-	7	25
Osalaina, osakäännös ja osakäännös	1	-	-	-	-	-	-	1
Osalaina ja osamukaelma	7	-	-	-	-	-	-	7
Osakäännös ja osalaina	2	-	-	1	-	-	-	3
Osakäännös ja osamukaelma	-	-	-	-	-	1	-	1
Osakäännös ja osakorvaus	-	-	-	-	1	-	-	1
Osamukaelma ja osalaina	4	-	-	-	-	-	-	4
Osamukaelma ja osakäännös	5	-	-	-	-	-	-	5
Osamukaelma ja osakorvaus	1	-	-	-	-	-	-	1
Osakorvaus ja osamukaelma	1	-	-	-	-	-	-	1
Yhteensä	209	17	20	17	9	4	9	285

Tässä luokittelussa on mukana vain hahmon pääasiallinen nimi, eli hahmon virallinen koko nimi tai joissakin tapauksissa hahmosta pääasiassa käytetty nimi. Hahmojen nimien eri varianttien poisjättäminen saa aikaan sen, että tässä tutkimuksen osassa tarkastellaan vain 285 nimeä.

Taulukoista 5 ja 6 nähdään, että sekä suomennoksessa että ranskannoksessa ensimmäisessä luokassa on eniten vaihtelua käänösstrategioissa. Tähän vaikuttaa luonnollisesti se, että ensimmäinen luokka on kaikkein laajin. Taikamaailman ihmisiä on kaikkiaan 285 hahmosta 209, mikä tarkoittaa yli 70 %. Käytetyistä käänösstrategioista osa on hävinnyt kokonaan saman henkilön nimen eri varianttien poistamisen myötä. Näissä tilastoissa suomentajan ja ranskantajan kolme suosituinta käänösstrategiaa ovat samat ja ne ovat samassa järjestyksessä, mikä ei ollut tilanne tutkimuksen ensimmäisessä osassa.

Melkein kaikissa luokissa laina on kaikkein käytetyin käänösstrategia. Tähän löytyy kyllä poikkeuksia sekä suomentajalta että ranskantajalta. Esimerkiksi luokassa kolme, eli eläinten nimet, on kummassakin käänöksessä käytetty eniten kääntämistä. Muitakin strategioita, kuten lainaa, on käytetty, mutta määrät ovat alhaisempia kuin käännettyjen.

Joidenkin hahmoluokkien nimien olettaisi todennäköisemmin sisältävän semanttista lisätietoa tai olevan muista syistä sellainen, että se herkemmin valikoituisi käännettäväksi. Tällaisia luokkia ovat oikeastaan kaikki muut luokat paitsi luokka 2, eli jästit. Taikamaailman ihmisten luokan tulokset eivät sovi tähän olettamukseen, sillä kuten aiemmin on todettu, valtaosa tämän suurimman luokan nimistä on lainattu. Tämä pätee sekä suomenokseen että ranskannokseen. Tavallisten eläinten nimiä tarkasteltaessa huomaa, että suomentaja on käyttänyt vain kahta käännsstrategiaa, kun taas ranskantajalla on ollut hie- man enemmän hajontaa, koska hän on suomentajan tavoin lainan ja käännöksen lisäksi käyttänyt mukaelmaa ja korvausta. Näistä kahdesta strategiasta korvaustapaukset ovat mielenkiintoisia. Näitä tapauksia on kaksi, joista toisessa erään lemmikkikanin nimi on korvattu ilmaisulla ”son lapin”, eli hänen kaninsa. Kyseinen kani ei esiinny teoksissa kuin tässä nimenomaisessa kirjassa ja se mainitaan vain pari kertaa, joten se ei ole juonenkulun kannalta kovinkaan oleellinen toistuva hahmo. Toinen tapaus on taas hevoskotka Hii- nokka, jonka alkukielinen nimi ”Buckbeak” on korvattu ranskannoksessa lyhyemmällä muodolla ”Buck”. Olen tulkinnut tämän korvaukseksi, koska tämä lyhennys on johtanut Hiinokan ajoittaisen lempinimen huomiotta jättämiseen ja pelkän lyhyen muodon käyttä- miseen.

Samalla tavoin kuin edeltävässä luokassakin, on suomentaja neljännessä luokassa (puhe- kykyinen muun lajin edustaja) päätenyt pienempään strategiakirjoon. Suomentaja on käyttänyt varsin tasaväkisesti lainaa ja käänöstä, mutta myös neljässä tapauksessa osalainan ja osakäännöksen yhdistelmää. Ranskantaja on näiden lisäksi käyttänyt yksit- täisissä tapauksissa mukaelmaa ja osakäännöksen ja osalainan yhdistelmää. Muissakin jäljellä olevissa luokissa, jos suomentaja ja ranskantaja eivät ole käyttäneet yhtäläistä va- likoimaa käännsstrategioita, on ranskantaja käyttänyt yhtä tai kahta strategiaa suomen- tajaan enemmän. Ylipäätään taulukoista voidaan nähdä, ettei mikään käännsstrategia ole suoraan selkeästi sidoksissa mihinkään tiettyyn hahmoluokkaan.

10. Lopuksi

Erisnimet ovat varsin tärkeä osa kaunokirjallisen teoksen tunnelman luomista. Kirjailijat kuluttavat paljon aikaa teoksensa henkilöhahmojen luonteen suunnitteluun. He hiovat täydellisiksi kaikki hahmojen liikkeet ja näiden tavat tehdä asioita, mutta myös hahmon nimen. Henkilöhahmon nimi on olennaisessa osassa, kun lukija luo mielessään kirjailijan paljastamien tietojen ja hienoisten vihjeiden avulla kuvaa siitä, millainen kukin tarinassa esiintyvä hahmo on. Nimi on yksi näistä vihjeistä. Nimi on hyvin usein tarkkaan harkittu kokonaisuus, aivan kuin kirjallisuuden ulkoisessakin maailmassa, mutta kirjallisuuden nimissä tämä piirre korostuu entisestään löyhempien nimeämissääntöjen takia.

Nimeä luodessaan kirjailijalla on varsin vapaat kädet. Tämän vuoksi jokainen kirjallisen teoksen nimi on tarkkaan harkittu ja jokainen nimen piirre on tarkkaan valittu, jotta se sopisi täydellisesti juuri kantajalleen. Tästä suuresta painoarvosta ja valtaisasta harkinnasta seuraa se, että kääntäjän harteilla lepää yhtäläinen vastuu lukijan lukunautinnosta, kun hän kääntää teoksen erisnimiä. Osa henkilöhahmon monimuotoisuudesta tai koko teoksen tunnelmasta voi jäädä välittymättä, jos kääntäjä ei onnistu tuomaan juuri oikeita asioita ilmi hahmojen nimissä. Toisten nimien on tarkoitus ihastuttaa taitavilla kielellisillä taiteiluillaan ja toisten ilahduttaa huvittavilla viittauksilla nimenkantajan luonteeseen. On myös joitakin nimiä, joiden tarkoitus on esimerkiksi salapoliisiromaanissa paljastaa mahdollisimman vähän kantajastaan tai jopa johtaa lukijaa harhaan. Kääntäjän vaativana työnä on löytää juuri oikeat viittaukset ja merkitykset henkilönnimien tarjoamasta kirjosta, joka voi olla varsin mittava ottaen huomioon nimen viemän konkreettisen tilan tekstistä.

Nimet saattavat siis sisältää varsin paljon informaatiota, vaikka niiden oletetaan tuovan teokseen vain yhden asian: kyseisen hahmon nimen. Teoksen yhteneväinen nimijärjestelmä on kuitenkin se ankkuri, jolla romaani, novelli tai satu kiinnitetään juuri oikeaan aikaan ja paikkaan. Nimien on siis oltava linjassa koko teoksen muun juonen kanssa, muuten lukija kokee saaneensa vain vajavaisen matkan fantasiamaailmaan tai pohtii koko teoksen ajan, mikä on pielessä. Ollakseen yleensä merkkimäärältään varsin suppeita kokonaisuuksia nimet vaikuttavat siis koko teoksen tunnelmaan ja samalla uskottavuuteen.

Nimet kantavat yhtäläistä vastuuta niin lastenkirjallisuudessa kuin aikuistenkirjallisuudessa ja molemmat kirjallisuuden alat tarjoavat yhtäläisesti varsin mehukkaita erisnimiä.

Tämä pro-gradu-työ oli laajennus aikaisempaan samasta aiheesta tekemääni pro-seminaaritutkielmaan. Aineisto oli laajempi, mutta tulokset pysyivät samoina: tämän tutkimuksen perusteella ei voida sanoa, että ranskantajan ja suomentajan käänösstrategioiden valinnat olisivat oleellisesti eriävät. Samaa strategiaa ei välttämättä ole käytetty aina samojen henkilönnimien kohdalla, mutta määrällisesti tuloksia tarkasteltaessa kääntäjien suosima yleisstrategia näyttäisi olevan vastaava, eli ei varsinaista yleisstrategiaa. Aineiston perusteella näyttäisi siltä, että kääntäjät ovat tarkastelleet jokaista nimeä yksitellen ja nimen ominaisuuksien perusteella valinneet sille sopivimman käänösstrategian. Henkilönnimien yksilöllisen luonteen huomioiden tämä ratkaisu lienee varsin toimiva. Henkilönnimien mahdollisten ilmaisukeinojen valtaisan määrän takia ei ole välttämättä kaikkein paras ratkaisu tehdä etukäteen suuriakaan kiveen hakattuja linjauksia nimien kääntämisen suhteen, sillä on hyvin todennäköistä, että vastaan tulee nimi, jonka ominaisuudet eivät esiinny täysin edukseen tuota mallia noudatettaessa. Lisäksi, vaikka kyseessä olisikin kaksi saman hahmoluokan edustajaa, ei se tarkoita sitä, että näillä kahdella nimellä olisi sama funktio tarinan kulun kannalta. Toiset nimet ovat olemassa vain nimeä ja tarinan tunnelmaa varten ja toiset itse hahmoa ja sen kehittämistä varten.

Vieraannuttamisen ja kotouttamisen näkökulmasta, tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että aineiston henkilönnimet ovat pääasiassa vieraannutettu, koska huomattava osa kummankin käänöksen nimistä oli lainattu suoraan alkukielestä. Täydellisestä vieraannuttamisesta ei kuitenkaan voida puhua, sillä aineistossa oli kummassakin kielessä myös käännettyjä nimiä, jotka edustavat kotouttamista. Oli myös jonkin verran nimiä, joita ei oltu puhtaasti vieraannutettu (lainattu) eikä myöskään puhtaasti kotoutettu (käännetty).

Tätä työtä varten tekemässäni tutkimuksessa saatiin selville oikeastaan vain yksi yleisluontoinen piirre erisnimien käänösstrategioista ja niiden käytöstä fantasiakirjallisuutta käännettäessä. Tämä tutkimus voisi toimia pohjana monenlaisille jatkotutkimuksille. Esimerkiksi voisi olla mielenkiintoista selvittää, miksi minulla oli niin voimakas tunne, että Harry Potterien suomennoksessa valtaosa henkilönnimistä olisi käänöksiä, kun todellisuudessa huomattavan suuri osa on suoria lainauksia alkuteoksesta. Tätä voisi tutkia esi-

merkiksi laskemalla kaikki lainojen ja käännösten frekvenssit ja vertailla näin saatuja lainojen ja käännösten lukumääriä. Henkilökohtainen oletukseni on, että tällainen tarkastelu saattaisi tasoittaa lainattujen ja käännettyjen nimien taistelua esiintymien lukumäärästä. Pohjaan tämän oletuksen siihen, mitä olen huomannut tätä tutkimusta tehdessäni, eli että suppeat, vain kerran mainittavat nimet jätettäisiin helpommin lainoiksi. Tätä oletamusta vastaan soti tosin esimerkiksi moninaiset kirjailijoiden nimet, jotka eivät ole juonen kannalta kovinkaan suuressa asemassa, mutta päätyivät kuitenkin varsin usein käännettyiksi, todennäköisesti niiden sisältämien humorististen elementtien takia.

Lähteet

- Algeo, John. 2001. A Fancy for the Fantastic: Reflections on Names in Fantasy Literature. *Names* 49:4 248–253.
- Bassnett, Susan. 1995. *Teoksesta toiseen. Johdatus kirjallisuuden kääntämiseen*. Suomenkielisen käännöstyön ohjannut Riitta Oittinen. Tampere: Vastapaino.
- Bengtsson, Niklas. 2008. Potter-hullutus eli Helsingin sanomien mediamyllytys. *Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö* 31:4. Espoo: Cultura oy.
- Bertills, Yvonne. 2003. *Beyond Identification. Proper Names in Children's Literature*. Turku: Åbo Akademi University Press.
- Cercle Gallimard de l'enseignement. 2013. Jean-François Ménard, traducteur de la saga Harry Potter. Saatavissa : <http://www.cercle-enseignement.com/Espace-auteurs/Interviews/Interviews/Jean-Francois-Menard-traducteur-de-la-saga-Harry-Potter> [viitattu: 31.1.2015].
- Gambier, Yves. 2009. Stratégies et tactiques en traduction et interprétation. Teoksessa : Hansen, Gyde ; Chesterman, Andrew; Gerzymisch-Arbogast, Heidrun (toim.) *Efforts and Models in Interpreting and Translation: A Tribute to Daniel Gile*. Amsterdam: John Benjamin's Publishing Company, 63–82.
- Gambier, Yves. 2010. Translation strategies and tactics. Teoksessa: Gambier, Yves; Van Doorslaer, Luc (toim.) *Handbook of translation studies Vol. 1*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 412–418.
- Juva, Kersti. 2005. Kotimaani omi suomi. Teoksessa: Kristiina Rikman (toim.) *Suom. huom. Kirjoituksia kääntämisestä*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 10–28.
- Jääskeläinen, Riitta. 1993. Investigating Translation Strategies. Teoksessa: Tirkkonen-Condit, Sonja; Laffling, John (toim.) *Recent Trends in Empirical Translating Research*. Kielitieteellisiä tutkimuksia n:o 28. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus, 99–120.

- Kapari, Jaana. 2005. Kohtaamisia tuntemattoman kanssa. Teoksessa: Kristiina Rikman (toim.) *Suom. huom. Kirjoituksia kääntämisestä*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 29–40.
- Kapari-Jatta, Jaana. 2008. *Pollomuhku ja Posityyhtynen*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Laiho, Leena. 2015. Käännöskritiikki ja muut metatekstit. Luento. Turun yliopiston käännöstutkimuksen metodologia -kurssi, Turku 3.2.2015.
- Leppihalme, Ritva. 2007. Kääntäjän strategiat. Teoksessa: Riikonen, H.K. ja ym. (toim.) *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 365–373.
- Lindgren, Essi. 2007. *Nombres propios en la literatura infantil : la traducción al finés y al español de los antropónimos en las cuatro primeras obras de Harry Potter*. Pro-gradu-tutkielma. Turun yliopisto, kieli- ja käännöstieteiden laitos, espanjan kääntäminen ja tulkkaus.
- Martin, Alice. 2001. Translator's View of Translation Norms. Leppihalme Ritva (toim.): *Special issue on Translation Studies. The Electronic Journal of the Department of English at the University of Helsinki*. Saatavissa: <http://blogs.helsinki.fi/hes-eng/volumes/volume-1-special-issue-on-translation-studies/a-translators-view-of-translation-norms-alice-martin/> [Viitattu: 9.11.2015]
- Martin, Alice. 2015. Kääntäminen kustannustoimittajan näkökulmasta. Teoksessa: Aaltonen Sirkku; Siponkoski, Nestori; Abdallah, Kristiina (toim.) *Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus University Press, 165–178.
- Newmark, Peter. 1988. *A Textbook of Translation*. Lontoo: Prentice Hall.
- Nida, Eugene A. 1964. *Toward a Science of Translating*. Leiden: E. J. Brill.
- Nikolajeva, Maria. 1988. *The Magic Code. The Use of Magical Patterns in Fantasy for Children*. Göteborg: Almqvist & Wiksell International.
- Oittinen, Riitta. 1997. *Liisa, Liisa ja Alice. Matkakirja*. Vammala: Tampere University Press.

Oittinen, Riitta. 2008. Harry vai Harri? Teoksessa: Kontio, Tomi; Mulari, Heta; Oittinen, Riitta; Sinkkonen, Jari; Ylimartimo, Sisko (toim.) *Kuka Harry Potter? Avain fantasian maailmaan*. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy. 111–126.

Puurtinen, Tiina. 2007. Harry Potter Suomessa. Teoksessa: Riikonen, H.K. ja ym. (toim.) *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 324–327.

Puurtinen, Tiina. 1993. Perspectives on the Translation of Children's Literature. Teoksessa: Tirkkonen-Condit, Sonja; Laffling, John (toim.) *Recent Trends in Empirical Translating Research*. Kielitieteellisiä tutkimuksia n:o 28. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus, 25–38.

Riikonen, H.K.; Kovala, Urpo; Kujamäki, Pekka; Paloposki, Outi. 2007. *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Rowling, Joanne Kathleen. 2012. *Biography*. Kirjailijan www-sivusto osoitteessa www.jkrowling.com [viitattu 31.1.2015]

Saarelma, Minna. 2008. Kirjallisuuden nimet. Teoksessa: Ainiala, Terhi; Saarelma, Minna; Sjöblom, Paula *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Tietolipas-sarja 221. Tampere: Tammer-Paino Oy, 332–349.

Suojanen, Tytti; Koskinen, Kaisa; Tuominen, Tiina. 2012. *Käyttäjakeskeinen kääntäminen*. Tampere: Tampere Studies in Language, Translation and Literature: B1. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8839-9> [viitattu: 10.11.2015].

Vainio, Marianne. 2006. *Handling of Personal Names in Harry Potter and the Philosopher's Stone – Harry Potter ja viisasten kivi*. Pro-gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, kieli- ja käännöstieteiden laitos, englantilainen filologia.

Van Coillie, Jan. 2006. Character Names in Translation. A Functional Approach. Teoksessa: Van Coillie, Jan; Verschueren, Walter P. (toim.) *Children's Literature in Translation. Challenges and Strategies*. Manchester: St. Jerome Publishing, 123–139.

Van Coillie, Jan; Verschueren, Walter P. (toim.) 2006. *Children's Literature in Translation. Challenges and Strategies*. Manchester: St Jerome Publishing.

Venuti, Lawrence. 2008. *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. Lontoo & New York: Routledge.

Vilen, Anne. 2009. *Hogwartsista Tylypahkaan – Harry Potter -kirjojen erisnimien kääntäminen suomeksi ja saksaksi*. Pro-gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, kieli- ja käännöstieteiden laitos, käännöstiede (saksa).

Yle. 2011. Harry Potter -huumaa. Saatavissa: http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/harry_potter_-huumaa_29113.html#media=29126 [viitattu 31.1.2015].

Aineistolähteet

Rowling, Joanne Kathleen. 1997. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Lontoo: Bloomsbury Children's Books.

Rowling, Joanne Kathleen. 1998. *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. Lontoo: Bloomsbury Children's Books.

Rowling, Joanne Kathleen. 1999. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. Lontoo: Bloomsbury Children's Books:

Rowling, Joanne Kathleen. 2000. *Harry Potter and the Goblet of Fire*. Lontoo: Bloomsbury Children's Books.

Rowling, Joanne Kathleen. 2010. *Harry Potter ja viisasten kivi*. Suomenkielinen käännös: Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rowling, Joanne Kathleen. 1999. *Harry Potter ja salaisuuksien kammio*. Suomenkielinen käännös: Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rowling, Joanne Kathleen. 2000. *Harry Potter ja Azkabanin vanki*. Suomenkielinen käännös: Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rowling, Joanne Kathleen. 2001. *Harry Potter ja liekehtivä pikari*. Suomenkielinen käännös: Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rowling, Joanne Kathleen. 1999. *Harry Potter et le prisonnier d'Azkaban*. Ranskankielinen käännös: Jean-François Ménard. Pariisi: Gallimard Jeunesse.

Rowling, Joanne Kathleen. 2001. *Harry Potter et la chambre des secrets*. Ranskankielinen käännös: Jean-François Ménard. Pariisi: Gallimard Jeunesse.

Rowling, Joanne Kathleen. 2007. *Harry Potter à l'école des sorciers*. Ranskankielinen käännös: Jean-François Ménard. Pariisi: Gallimard Jeunesse.

Rowling, Joanne Kathleen. 2007. *Harry Potter et la coupe de feu*. Ranskankielinen käännös: Jean-François Ménard. Pariisi: Gallimard Jeunesse.

Liitteet

Liite 1: Ranskankielinen tiivistelmä

J'ai choisi mon sujet pour ce travail à cause de mon intérêt pour les livres d'Harry Potter. J'ai aussi été intéressée par les noms propres et les stratégies de leur traduction pendant quelques ans. Les noms propres dans ces livres d'enfant sont, à mon avis, un peu plus intéressants que dans les livres traditionnels pour adolescents. J'avais déjà fait une recherche sur ce sujet pour le pro-séminaire, mais je n'étais pas encore satisfaite des résultats, que j'avais eus en ce temps-là. Pour mon pro-séminaire, j'ai fait une recherche seulement sur le premier livre de la série, et puis, il était bien possible que ces résultats n'étaient pas exacts, grâce à la taille du matériel utilisé. La plus grande taille de mon gradu me redonnait une possibilité de faire des recherches sur ce même sujet plus profondément.

La série des livres d'Harry Potter, qui se compose de sept romans et trois livres supplémentaires, est devenu un exemple vraiment notable sur un meilleur respect envers les livres d'enfants et d'adolescents. Leurs traductions ont aussi rendu la traduction en général plus visible. (Puurtinen 2007 : 327.) Même si ces livres sont classifiés comme livres d'enfant, ils ont aussi un grand public d'adultes qui les lisent.

Le matériel pour ce travail consiste des quatre premiers livres dans la série d'Harry Potter et de leurs traductions en finnois et en français. Les traductions vers le finnois ont été faites par Jaana Kapari-Jatta, qui a reçu des prix pour son travail de traduction (yle.fi). Elle a aussi écrit un livre *Pollomuhku ja Posityhtynen* (2008) sur son travail de traduction des livres d'Harry Potter, et dans ce livre, elle donne aussi plus d'information sur ses méthodes de travail pendant la traduction des noms propres.

Malheureusement, le traducteur vers le français n'a pas écrit un tel livre, qui pourrait donner autant d'information sur ses choix pendant son travail. Cependant, Jean-François Ménard a répondu à des questions sur son travail et même fait des interviews (Cercle Gallimard de l'enseignement). Il n'a pas reçu la même appréciation que Kapari-Jatta en Finlande, bien au contraire. Ainsi, avant qu'il ait fini sa traduction sur le quatrième roman, *Harry Potter et la coupe de feu*, les lecteurs de cette série ont fait la même traduction et

l'ont publiée sur l'internet. Quelques-uns pensent encore que cette version libre est meilleure que la version de Ménard. (Bengtsson 2008 : 41.)

Pour classifier les stratégies de traduction, la classification de Minna Saarelma (2008) a été choisie. Cette classification est composée de quatre stratégies possibles. Il est aussi possible de synthétiser les stratégies ensemble, si le nom propre est composé de deux parties ou plus. Ces quatre stratégies possibles sont :

1. *Emprunt* : L'emprunt du nom original est traduit sans changements pour la langue arrivée.
2. *Traduction* : Le nom de la langue étrangère est traduit en langue arrivée.
3. *Adaptation* : Le nom original est adapté phonétiquement en langue arrivée.
4. *Substitution* : Au nom original est substitué un autre nom ou une expression équivalente appellative.

(Saarelma 2008 : 340, traduction de SK.)

Dans cette recherche, le concept de traduction est compris dans un sens vide. Dans quelques cas, la frontière entre certaines stratégies et la traduction est assez vague. Dans ces cas, où donc la conception est vide, le choix de stratégie est souvent fait en faveur de la traduction. Par exemple, dans la traduction vers le finnois, *Bodrod the Bearded* est traduit par *Partasuu Potro*. Dans ce cas, la stratégie nominale est considérée comme la traduction et ne nécessite pas d'adaptation partielle ni de traduction partielle. La traduction est choisie, parce qu'il est probable que les adaptations sur le premier nom de personnage sont faites pour améliorer la sonorité et le rythme sans chercher à aider le lecteur à prononcer le nom à la même manière que l'original.

Cette classification est choisie pour sa simplicité. Les quatre stratégies sont suffisantes pour donner une impression véritable sur les stratégies utilisées dans ces livres d'Harry Potter. Il ne semblait pas approprié d'utiliser une classification avec plusieurs stratégies, parce que la recherche faite pour le pro-séminaire avait déjà indiqué que les stratégies utilisées n'étaient pas si nombreuses. En fait, cette classification est la même que j'avais utilisée dans mon travail de pro-séminaire.

Cette recherche avait deux hypothèses : 1) dans la traduction vers le finnois, la traduction est la stratégie la plus utilisée et 2) c'est dans la version française qu'on trouve le plus d'emprunts. La première hypothèse a été choisie grâce à l'impression qu'avait apparu avant de ce travail, au fond les lectures multiples des traductions vers le finnois. La deuxième hypothèse a été conclue par la relation étroite du français et de l'anglais, le lecteur français comprenant plus les noms anglais avec une signification que, par exemple, le lecteur finlandais. Les emprunts seraient alors plus acceptables.

Les quatre premiers livres d'Harry Potter contiennent ensemble 488 noms personnels. Ce nombre contient tous les noms des personnages, mais aussi les variantes différentes que ces noms ont. Ces variantes font partie des diminutifs, des noms de moquerie etc. Quelques personnages ont plusieurs noms différents, et quelques ont seulement un nom. La quantité des variantes des noms est assez considérable, car sans les variantes, la liste des noms a seulement 285 noms différents.

Les résultats de la recherche sont que tous les deux traducteurs ont utilisé, dans la plupart des cas, l'emprunt comme stratégie de traduction. C'est-à-dire que la première hypothèse n'est pas confirmée, mais que la deuxième l'est. Ce résultat est intéressant, car l'impression que les traductions des noms de personne vers le finnois ont, dans la plupart des cas, des traductions, est assez forte. Les traductions imaginatives des noms ont eu quelque attention dans le média finlandais et elles restent dans la tête grâce à leur créativité même après la lecture. Mais, ces causes sont seulement des spéculations et elles ne sont pas vérifiées. Au moins une partie des stratégies de traduction avec emprunt est considérable : plus que 60 % sur la totalité des noms. Ce pourcentage est valable pour les deux langues et il indique qu'une parenté langagière n'a pas tellement grand effet sur la traduction des noms propres. Bien sûr, cette recherche concerne seulement un certain genre de livres et deux langues de traduction. Une telle généralisation ne peut pas être valable.

Dans les deux traductions, la deuxième stratégie qui a été choisie a été la traduction. Pourtant, la distinction entre la première et la deuxième stratégie a été considérable : quand l'emprunt avait environ 60 % de noms, les nombres pour la traduction ont été de 18,44 % (finnois) et de 15,37 % (français). Ces nombres sont vraiment plus petits que le nombre des emprunts. C'est particulièrement intéressant parce que ces livres représentent le genre de fantaisie et ils sont principalement destinés aux enfants et adolescents. Ces deux choses suggèrent que les noms de personne portent, dans la plupart des cas, sur l'information

sémantique. Ces noms ont plusieurs fonctions : ils peuvent donner une information supplémentaire sur leur porteur ou ils peuvent aider de créer une atmosphère plus étendue dans le livre.

Après ces deux premières stratégies, les nombres des noms par stratégie diminuent assez significativement : plusieurs stratégies sont alors utilisées seulement une fois. Ces caractéristiques sont valables pour les deux traductions. Dans la traduction vers le finnois, la troisième stratégie est la combinaison d'emprunt partiel et la traduction partielle. Cette combinaison est présentée dans notre matériel dans 6,35 % des cas. C'est encore seulement un tiers du nombre des traductions. Les pourcentages de toutes les autres stratégies sont inférieurs à quatre pour cent. Dix stratégies sur seize stratégies utilisées ont un seul nom dans notre corpus. C'est-à-dire que la traductrice finlandaise a utilisé, dans la plupart des cas, l'emprunt, mais elle a aussi osé utiliser d'autres stratégies quand c'était nécessaire.

L'ordre des stratégies préférées par le traducteur français est un peu différent de l'ordre de la traduction vers le finnois. La troisième et la quatrième stratégie ont des pourcentages proches : ils ont seulement un pour cent de différence. La troisième stratégie est l'adaptation sonore (6,35 %) et la quatrième est la combinaison de l'emprunt partiel et de la traduction partielle. Le nombre de l'adaptation partielle est intéressant parce qu'ils sont plus nombreux qu'en traduction vers le finnois. La cause peut être la parenté langagière et aussi la proximité géographique de la France et l'Angleterre. Il est plus facile, par exemple, pour les noms traditionnels de se répandre d'un pays à l'autre, si les deux pays en question sont près l'un de l'autre.

L'emprunt partiel combiné à la traduction partielle est très souvent composé de la combinaison du prénom emprunté et du nom de famille traduit. C'est souvent le nom de famille qui a donné une information supplémentaire sémantique sur le caractère. Le prénom est le nom du monde réel.

Dans la traduction vers le français, il y a aussi plusieurs stratégies avec seulement un nom dans notre matériel, mais ceux-ci ne sont pas aussi nombreux comme dans la traduction vers le finnois. Cela indique que la grande stratégie des traducteurs a été la même : ils ont décidé chaque stratégie de traduction individuellement. Ils ont traduit chaque nom comme ils pensaient d'être la bonne manière et n'avaient pas un grand plan exhaustif à partir duquel ils décidaient la stratégie appropriée.

Dans la deuxième partie de ma recherche, je me suis concentrée sur l'influence du caractère sur la sélection de stratégie. Les caractères du porteur de nom sont divisés en sept classes, qui sont assez approximatives, étant donné que cette est seulement une addition pour voir si la nature de la personne a une influence sur le choix de la stratégie. Ces sept classes sont la personne du monde magique (1), le moldu (2), l'animal (3), la personne d'une autre espèce qui sait parler (4), le fantôme (5), le tableau (6) et l'écrivain (7). Cette classification a été créée pour ce travail selon les informations préliminaires sur cette série de livres.

Pour cette partie de la recherche, aucune liste des noms de personnes n'ont pas été utilisés, parce qu'elle contient toutes les variables des noms de la même personne. Pour cette raison, la liste a été simplifiée en utilisant seulement des noms primaires des personnages. Par exemple, la combinaison du prénom et du nom de famille a presque toujours été le nom utilisé. Exception a été faite avec Alastor Maugrey, parce qu'il est plus connu sous son surnom « Fol Œil », et puis la forme avec ces trois composants ont été choisis. Après ces déductions, la liste contient 285 noms de personnes.

Cette partie n'a pas donné des résultats clairs : il n'a pas été visible que certaines stratégies de traduction ont bien été choisies selon le caractère du personnage. Ce résultat aussi supporte la conclusion selon laquelle les deux traducteurs ont choisis leurs stratégies individuellement selon les traits de chaque nom.

Les personnes du monde magique sont la classe la plus grande dans cette classification, ce qui était assez évident parce que la série est située dans un monde magique. Cette classe contient aussi le plus de stratégies différentes. Les trois stratégies les plus utilisées sont les mêmes pour la traductrice finlandaise et pour le traducteur français.

Si toutes les classes ont été examinées en même temps, il est évident que l'emprunt n'est pas la stratégie la plus utilisée dans toutes les classes. Par exemple, dans les deux traductions, la classe des animaux est traduite principalement avec les traductions. C'est-à-dire que quelques grands tendances ont pu être trouvées mais pas certainement une solution claire qui aurait été valable dans tous les cas.

Pour conclure, les hypothèses du début ont été partiellement vérifiées car la première n'a eu aucune base sur la réalité, même si elle a été créée selon la connaissance de cette série

des livres. La deuxième a, par contre, été vérifiée, mais les justifications pour cette hypothèse étaient défies. La deuxième partie de ma recherche n'a pas donné de résultats fiables sur la connexion entre le personnage et la stratégie de traduction. Dans certaines classes, quelques tendances sont visibles, mais une règle nette ne peut pas être déduire.

Les noms de personnes dans les œuvres de fictions sont souvent complexes et pleins de références sur les traits du porteur ou sur le monde réel. Les stratégies de traduction sont diverses et il est justifié de faire des choix pour chaque stratégie, individuellement et selon la nature du nom de la personne à traduire.

Liite 2: Taulukko henkilönnimistä ja niiden käänösstrategioista

Taulukossa on listattuna kaikki eri henkilönnimet neljästä ensimmäisestä Harry Potter -kirjasta. Ensimmäisessä sarakkeessa on hahmon englanninkielinen nimi, jonka mukaan listaus on aakkostettu. Toisessa sarakkeessa on hahmon luokan numero (1=taikamaailman ihminen, 2=jästi, 3=eläin, 4=puhekykyinen muun lajin edustaja, 5=aave, 6=taulu ja 7=kirjailija) ja kolmannessa nimen suomennos. Neljäs sarake kertoo suomentajan käyttämän strategian tai niiden yhdistelmän (1=laina, 2=käännös, 3=mukaelma, 4=korvaus, 5=osalaina, 6=osakäännös, 7=osamukaelma ja 8=osakorvaus). Viidennessä ja kuudennessa sarakkeessa on vastaavat tiedot ranskankielisestä käännöksestä. Jokaisen hahmon päänimi on kirjoitettu lihavoidulla fontilla ja kaikki variantit tästä päänimestä on aakkostettu päänimen alle, eikä niitä ole lihavoitu.

Englanti	Lk	Suomi	Str.	Ranska	Str.
Aberforth	1	Aberfoth	1	Abelforth	3
Adalbert Waffling	7	Adalbert Jaaritellen	5&6	Adalbert Lasornette	5&6
Adrian Pucey	1	Adrian Pucey	1	Adrian Pucey	1
Pucey	1	Pucey	1	Pucey	1
Agatha Timms	1	Agatha Timms	1	Agatha Timms	1
Agrippa	1	Agrippa	1	Agrippa	1
Aidan Lynch	1	Aidan Lynch	1	Aidan Lynch	1
Lynch	1	Lynch	1	Lynch	1
Alastor 'Mad-Eye' Moody	1	Alastor "Villisilmä" Vauhkomieli	5&6&6	Alastor Maugrey, dit "Fol Œil"	5&6&6
Alastor	1	Alastor	1	Alastor	1
Mad-Eye	1	Villisilmä	2	Fol Œil	2
Mad-Eye Moody	1	Villisilmä Vauhkomieli	2	Maugrey Fol Œil	2
Moody	1	Vauhkomieli	2	Maugrey	2
Alberic Grunnion	1	Alberic Grunnion	1	Alberic Grunnion	1
Albus Dumbledore	1	Albus Dumbledore	1	Albus Dumbledore	1
Albus	1	Albus	1	Albus	1
Dumbledore	1	Dumbledore	1	Dumbledore	1
Dumbly-dorr	1	Dumblidorr	3	Dambleudore	3
Algie	1	Algie	1	Algie	1
Ali Bashir	1	Ali Bashir	1	Ali Bashir	1
Ali	1	Ali	1	Ali	1

Alicia Spinnet	1	Alicia Spinnet	1	Alicia Spinnet	1
Alicia	1	Alicia	1	Alicia	1
Spinnet	1	Spinnet	1	Spinnet	1
Amos Diggory	1	Amos Diggory	1	Amos Diggory	1
Amos	1	Amos	1	Amos	1
Angelina Johnson	1	Angelina Johnson	1	Angelina Johnson	1
Angelina	1	Angelina	1	Angelina	1
Johnson	1	Johnson	1	Johnson	1
Angus Fleet	2	Angus Fleet	1	Angus Fleet	1
Antonin Dolohov	1	Antonin Dolohov	1	Antonin Dolohov	1
Apollyon Pringle	1	Apollyon Pringle	1	Apollon Picott	7&6
Arabella Figg	1	Arabella Figg	1	Arabella Figg	1
Aragog	4	Hämäkäk	2	Aragog	1
Archie	1	Archie	1	Archie	1
Argus Filch	1	Argus Voro	5&6	Argus Rusard	5&6
Argus	1	Argus	1	Argus	1
Filch	1	Voro	2	Rusard	2
Armando Dippet	1	Armando Dippet	1	Armando Dippet	1
Dippet	1	Dippet	1	Dippet	1
Arnie	1	Arnie	1	Arnie	1
Arnold Peasegood	1	Arnold Seeskiva	5&6	Arnold Bondubois	5&6
Arsenius Jigger	7	Arsenius Mittalasis	5&6	Arsenius Beaulitron	5&6
Arthur Weasley	1	Arthur Weasley	1	Arthur Weasley	1
Arnold Weasley	1	Arnold Weasley	1	Arnold Weasley	1
Arthur	1	Arthur	1	Arthur	1
Augustus Rookwood	1	Augustus Rookwood	1	Augustus Rookwood	1
Rookwood	1	Rookwood	1	Rookwood	1
Auntie Mabel	1	Mabel-täti	6&5	-	4
Avery	1	Avery	1	Avery	1
Bane	4	Bane	1	Bane	1
Bartemius Crouch	1	Bartemius Kyyry	5&6	Bartemius Croupton	5&6
Barty	1	Barty	1	Barty	1
Barty Crouch	1	Barty Kyyry	5&6	Barty Croupton	5&6
Crouch	1	Kyyry	2	Croupton	2
Baruffio	1	Baruffio	1	Baruffio	1
Basil	1	Basil	1	Basil	1
Bathilda Bagshot	7	Bathilda Bagshot	1	Bathilda Tourdesac	5&6
Bertha Jorkins	1	Bertha Jorkins	1	Bertha Jorkins	1

Bertha	1	Bertha	1	Bertha	1
Bill	1	Bill	1	Bill	1
Binky	3	Binky	1	son lapin	4
Binns	5	Binns	1	Binns	1
Blaise Zabini	1	Blaise Zabini	1	Blaise Zabini	1
Bletchley	1	Bletchley	1	Bletchley	1
Bode	1	Ennus	2	Moroz	2
Bodrod the Bearded	4	Partasuu Potro	2	Borbog le Barbu	2
Bole	1	Bole	1	Bole	1
Bone	1	Bone	1	Bones	4
Boot	1	Boot	1	Boot	1
Borgin	1	Borgin	1	Barjow	2
Boris the Bewilderder	4	Boris Böllämystynyt	5&6	Boris le Hagard	5&6
Bozo	1	Bozo	1	Bozo	1
Buckbeak	3	Hiinokka	2	Buck	4
Beaky	3	Nokkis	2	Bucky	2
Cassandra Vablatsky	1	Kassandra Vablatski	6&7	Cassandra Vablatsky	1
Cedric Diggory	1	Cedric Diggory	1	Cedric Diggory	1
Ced	1	Cedric	4	Ced	1
Cedric	1	Cedric	1	Cedric	1
Diggory	1	Diggory	1	Diggory	1
Diggory	1	Diggory	1	Diggorry	3
Celestina Warbeck	1	Selestina Taigor	7&8	Célestina Moldubec	7&6
Charlie Weasley	1	Charlie Weasley	1	Charlie Weasley	1
Charlie	1	Charlie	1	Charlie	1
Charlie	1	Charlie	1	Charles	4
Cho Chang	1	Cho Chang	1	Cho Chang	1
Chang	1	Chang	1	Chang	1
Cho	1	Cho	1	Cho	1
Circe	1	Kirke	4	Circé	3
Colin Creevey	1	Colin Creevey	1	Colin Crivey	5&7
Colin	1	Colin	1	Colin	1
Connolly	1	Connolly	1	Connolly	1
Cornelius Fudge	1	Cornelius Toffee	5&6	Cornelius Fudge	1
Cornelius	1	Cornelius	1	Cornelius	1
Fudge	1	Toffee	2	Fudge	1

Croaker	1	Kurnu	2	Funestar	2
Crookshanks	3	Koukkujalka	2	Pattenrond	2
Cuthbert Mockridge	1	Ervander Ivaharju	8&6	Cubert Faussecreth	7&6
D. J. Prod	1	D. J. Survi	5&5&6	D. J. Prod	1
Davey Gudgeon	1	eräs poika	4	Dave Goujon	8&7
Dean Thomas	1	Dean Thomas	1	Dean Thomas	1
Dean	1	Dean	1	Dean	1
Dedalus Diggle	1	Dedalus Diggle	1	Dedalus Diggle	1
Diggle	1	Diggle	1	Diggle	1
Dennis Creevey	1	Dennis Creevey	1	Dennis Crivey	5&7
Dennis	1	Dennis	1	Dennis	1
Derek	1	Derek	1	Derek	1
Derrick	1	Derrick	1	Derrick	1
Dimitrov	1	Dimitrov	1	Dimitrov	1
Dobby	4	Dobby	1	Dobby	1
Dolohov	1	Dolohov	1	Dolohov	1
Doris Crockford	1	Doris Rojumo	5&6	Doris Crockford	1
Dot	2	Dot	1	Dot	1
Draco Malfoy	1	Draco Malfoy	1	Drago Malefoy	3
Draco	1	Draco	1	Drago	3
Malfoy	1	Malfoy	1	Malefoy	3
Dudley Dursley	2	Dudley Dursley	1	Dudley Dursley	1
Cousin Dudley	2	Dudley-serkku	6&5	Cousin Dudley	1
Diddy darling	2	Dupsispupsis	2	mon petit Duddy chéri	2
Dinky Duddydums	2	Uppista Dudiduppista	2	Dudlynouchet	2
Dudders	2	Dudley	4	Duddinouchet	2
Duddy	2	Duddy	1	Duddy	1
Dudley	2	Dudley	1	Dudley	1
Ickle Dudleykins	2	Ihanainen Dudley	6&8	Dudlinouchet	2
neffy poo	2	Dudley	4	Duddy chéri	2
Eleanor Branstone	1	Eleanor Branstone	1	Eleanor Branstone	1
Elfric the Eager	4	Elfric Innokas	5&6	Elfric Insatiable	5&6
Eloise Midgen	1	Eloise Midgen	1	Éloïse Midgen	7&5
Emeric Switch	7	Emeric Kytkin	5&6	Emeric G. Changé	5&6
Emeric the Evil	4	Emeric Ilkipaha	5&6	Emeric le Hargneux	5&6
Emma Dobbs	1	Emma Dobbs	1	Emma Dobbs	1
Enid	1	Enid	1	Enid	1
Ernie Macmillan	1	Ernie Macmillan	1	Ernie MacMillan	1

Macmillan	1	Macmillan	1	Macmillan	1
Ernie Prang	1	Ernie Rysky	5&6	Ernie Danlmur	5&6
Ern	1	Ernie	4	Ern	1
Ernie	1	Ernie	1	Ernie	1
Errol	3	Errol	1	Errol	1
Evan Rosier	1	Evan Rosier	1	Evan Rosier	1
Rosier	1	Rosier	1	Rosier	1
Fang	3	Tora	2	Crockdur	2
Fat Friar	5	Lihava munkki	2	le gros moine	2
Fat Lady	6	lihava leidi	2	La grosse dame	2
Fawcett	1	Fawcett	1	Faucett	3
Fawkes	3	Fawkes	1	Fumseck	2
Firenze	4	Firenze	1	Firenze	1
Fleur Delacour	1	Fleur Delacour	1	Fleur Delacour	1
Delacour	1	Delacour	1	Delacour	1
Fleur	1	Fleur	1	Fleur	1
Flitwick	1	Lipetit	2	Flitwick	1
Florean Fortescue	1	Qaino Vahvahqo	2	Florian	7&8
Fortescue	1	Vahvahqo	2	-	4
Florence	1	Fiorella	4	Florence	1
Fluffy	3	Pörrö	2	Touffu	2
Frank Bryce	2	Frank Bryce	1	Frank Bryce	1
Frank	2	Frank	1	Frank	1
Frank Longbottom	1	Frank Longbottom	1	Frank Londubat	5&6
Fred Weasley	1	Fred Weasley	1	Fred Weasley	1
Fred	1	Fred	1	Fred	1
Fridwulfa	4	Fridwulfa	1	Fridluva	3
Fubster	2	Fubster	1	Courtepatt	2
Gabrielle	1	Gabrielle	1	Gabrielle	1
George Weasley	1	George Weasley	1	George Weasley	1
George	1	George	1	George	1
Gilbert Wimble	1	Gilbert Luikersi	5&6	Gilbert Fripemine	5&6
Gilderoy Lockhart	1	Gilderoy Lockhart	1	Gilderoy Lockhart	1
Gilderoy	1	Gilderoy	1	Gilderoy	1
Lockhart	1	Lockhart	1	Lockhart	1
Ginny Weasley	1	Ginny Weasley	1	Ginny Weasley	1
Ginny	1	Ginny	1	Ginny	1
Gladys Gudgeon	1	Gladys Gudgeon	1	Gladys Gourdenière	5&6
Godric Gryffindor	1	Godric Rohkelikko	5&6	Godric Gryffondor	5&7

Gryffindor	1	Rohkelikko	2	Gryffondor	3
Gordon	2	Gordon	1	Gordon	1
Graham Pritchard	1	Graham Pritchard	1	Graham Pritchard	1
Grant	1	Grant	1	Grant	1
Gregorovitch	1	Gregorovits	3	Gregorovitch	1
Gregory Goyle	1	Gregory Goyle	1	Gregory Goyle	1
Goyle	1	Goyle	1	Goyle	1
Gregory the Smarmy	1	Gregory Lipevä	5&6	Gregory le Hautain	5&6
Grindelwald	1	Grindelwald	1	Grindelwald	1
Griphook	4	Lujahaka	2	Gripsec	2
Grubbly-Plank	1	Matoisa-Lankku	2	Gobe-Planche	2
Hannah Abbott	1	Hannah Abbott	1	Hannah Abbot	1
Hannah	1	Hannah	1	Hannah	1
Harold	1	Harold	1	Harold	1
Harry Potter	1	Harry Potter	1	Harry Potter	1
Arry	1	Arry	1	Arry	1
Arry Potter	1	Harry Potter	7&5	Harry Potter	7&5
Harry	1	Harry	1	Harry	1
H. Potter	1	H. Potter	1	H. Potter	1
Potter	1	Potter	1	Potter	1
Potty	1	Potta-Harry	2	Potter	4
Harvey	1	Harvey	1	Harvey	1
Hassan Mostafa	1	Hassan Mustafa	5&7	Hassan Mostafa	1
Mostafa	1	Mustafa	3	Mostafa	1
Hedwig	3	Hedwig	1	Hedwige	3
Helga Hufflepuff	1	Helga Puuskupuh	5&6	Helga Pofsouffle	5&6
Hufflepuff	1	Puuskupuh	2	Pofsouffle	2
Hengist of Woodcroft	1	Hengist	4	Hengist de Woodcroft	5&7
Hermes	3	Hermes	1	Hermès	3
Hermione Granger	1	Hermione Granger	1	Hermione Granger	1
Er-my-knee	1	-	4	Her-mignonne	3
Granger	1	Granger	1	Granger	1
Hermione	1	Hermione	1	Hermione	1
Herm - own - ninny	1	Herm-oo-nini	3	Herrr-mion-neû	3
Her - my - oh - nee	1	Her-mi-o-ne	3	Her-mio-ne	3
Hermu-own	1	Hermu-onni	3	Herrrmion	3
Hetty Bayliss	2	Hetty Bayliss	1	Hetty Bayliss	1

Hooch	1	Huiski	2	Bibine	2
Howard	1	Howard	1	Howard	1
Igor Karkaroff	1	Igor Irkoroff	5&6	Igor Karkaroff	1
Igor	1	Igor	1	Igor	1
Karkaroff	1	Irkoroff	2	Karkaroff	1
Karkaroff	1	Irkoroff	2	Karrkarrroff	3
Ivanova	1	Ivanova	1	Ivanova	1
James Potter	1	James Potter	1	James Potter	1
James	1	James	1	James	1
Prongs	1	Sarvihaara	2	Cornedrue	2
Jim McGuffin	2	Jim McGuffin	1	Jim McGuffin	1
Jim	2	Jim	1	Jim	1
Joey Jenkins	1	Joey Jenkins	1	Joey Jenkins	1
Justin Finch-Fletchley	1	Justin Finch-Fletchley	1	Justin Finch-Fletchley	1
Finch-Fletchley	1	Justin	4	Finch-Fletchley	1
Justin	1	Justin	1	Justin	1
Katie Bell	1	Katie Bell	1	Katie Bell	1
Bell	1	Bell	1	Bell	1
Katie	1	Katie	1	Katie	1
Kettleburn	1	Patapalo	2	Brûlopot	2
Kevin Whitby	1	Kevin Whitby	1	Kevin Whitby	1
Kevin	1	Kevin	1	Kevin	1
Laura Madley	1	Laura Madley	1	Laura Madley	1
Lavender Brown	1	Lavender Brown	1	Lavande Brown	7&5
Brown	1	Brown	1	Brown	1
Lavender	1	Lavender	1	Lavande	3
Pennyfeather	1	Pennyfeather	1	-	4
Lee Jordan	1	Lee Jordan	1	Lee Jordan	1
Jordan	1	Jordan	1	Jordan	1
Lee	1	Lee	1	Lee	1
Levski	1	Levski	1	Levski	1
Lily Potter	1	Lily Potter	1	Lily Potter	1
Lily	1	Lily	1	Lily	1
Lisa Turpin	1	Lisa Turpin	1	Lisa Turpin	1
Lucius Malfoy	1	Lucius Malfoy	1	Lucius Malefoy	5&7
Lucius	1	Lucius	1	Lucius	1
Ludovic Bagman	1	Ludovic Bagman	1	Ludovic Verpey	5&6
Bagman	1	Bagman	1	Verpey	2

Ludo	1	Ludo	1	Ludo	1
Ludo Bagman	1	Ludo Bagman	1	Ludo Verpey	5&6
Mafalda Hopkirk	1	Mafalda Hopkirk	1	Mafalda Hopkirk	1
Malcolm Baddock	1	Malcolm Baddock	1	Malcom Baddock	1
Baddock	1	Baddock	1	Baddock	1
Malcom	1	Malcom	1	Malcom	1
Malkin	1	Malkin	1	Guipure	2
Mandy Brock-lehurst	1	Mandy Brocklehurst	1	Mandy Brocklehurst	1
Marcus Flint	1	Marcus Flint	1	Marcus Flint	1
Flint	1	Flint	1	Flint	1
Marjorie Dursley	2	Marge Dursley	8&5	Marjorie Dursley	1
Marge	2	Marge	1	Marge	1
Marsh	1	Marskimaa	2	Dumarais	2
Martin Miggs	2	Jääräpäinen Jästi	2	Martin Miggs	1
Mason	2	Mason	1	Mason	1
Maxime	1	Maxime	1	Maxime	1
Olympe	1	Olympe	1	Olympe	1
McKinnon	1	McKinnon	1	McKinnon	1
Merchieftainess Murcus	4	Vedenpäällikötär Vedetto	2	La sirène Murcus	6&5
Merlin	1	Merlin	1	Merlin	1
Millicent Bulstrode	1	Millicent Bullstrode	1	Millicent Bulstrode	1
Bulstrode	1	Millicent	4	Bulstrode	1
Millicent	1	Millicent	1	Millicent	1
Minerva McGonagall	1	Minerva McGarmiwa	5&6	Minerva McGonagall	1
McGonagall	1	McGarmiwa	2	McGonagall	1
Minerva	1	Minerva	1	Minerva	1
M. McGonagall	1	M. McGarmiwa	5&6	M. McGonagall	1
Miranda Goshawk	7	Miranda Kanahaukka	5&6	Miranda Fauconnette	5&6
Moaning Myrtle	5	murjottava Myrtti	2	Mimi Geignarde	6&8
Myrtle	5	Myrtti	2	Mimi	4
Molly Weasley	1	Molly Weasley	1	Molly Weasley	1
Molly	1	Molly	1	Molly	1
Montague	1	Montague	1	Montague	1
Moon	1	Moon	1	Moon	1
Morag MacDougal	1	Morag MacDougal	1	Morag MacDougal	1
Moran	1	Moran	1	Morane	3

Morgana	1	Morgana	1	Morgane	3
Mortlake	1	Mortlake	1	Mortlake	1
Mosag	4	Myhäk	2	Mosag	1
Mr Paws	3	Tassunen	2	Mistigri	2
Mrs Norris	3	Norriska	2	Miss Teigne	2
Mulciber	1	Mulciber	1	Mulciber	1
Mullet	1	Mullet	1	Mullet	1
Mundungus Fletcher	1	Mundungus Fletcher	1	Mondingus Fletcher	7&5
Nagini	3	Nagini	1	Nagini	1
Narcissa	1	Narcissa	1	Narcissa	1
Natalie McDonald	1	Natalie McDonald	1	Natalie McDonald	1
Neville Longbottom	1	Neville Longbottom	1	Neville Londubat	5&6
Longbottom	1	Longbottom	1	Londubat	2
Neville	1	Neville	1	Neville	1
Newt Scamander	7	Lisko Scamander	6&5	Norbert Drangonneau	2
Nicolas Flamel	1	Nicolas Flamel	1	Nicolas Flamel	1
Flamel	1	Flamel	1	Nicolas Flamel	4
Nicolas	1	Nicolas	1	Nicolas	1
Norbert	3	Norbert	1	Norbert	1
Nott	1	Nott	1	Nott	1
Oblansk	1	Oblansk	1	Oblansk	1
Obalonsk	1	Obalonsk	1	Mr Obalonsk	8&5
O'Flaherty	1	O'Flaherty	1	-	4
Ogg	1	Ogg	1	Ogg	1
Olive Hornby	1	Olive Hornby	1	Olive Hornby	1
Oliver Wood	1	Oliver Wood	1	Olivier Dubois	7&6
Oliver	1	Oliver	1	Olivier	3
Wood	1	Wood	1	Dubois	2
Ollivander	1	Ollivander	1	Ollivander	1
Orla Quirke	1	Orla Quirke	1	Orla Quirke	1
Otto	1	Otto	1	Otto	1
Owen Cauldwell	1	Owen Cauldwell	1	Owen Cauldwell	1
Padma Patil	1	Padma Patil	1	Padma Patil	1
Padma	1	Padma	1	Padma	1
Pansy Parkinson	1	Pansy Parkinson	1	Pansy Parkinson	1
Pansy	1	Pansy	1	Pansy	1
Paracelsus	1	Paracelcus	1	Paracelse	3

Parkinson	1	Parkinson	1	Parkinson	1
Parvati Patil	1	Parvati Patil	1	Parvati Patil	1
Parvati	1	Parvati	1	Parvati	1
Patil	1	Patil	1	Patil	1
Payne	1	Payne	1	Payne	1
Peeves	5	Riesu	2	Peeves	1
Penelope Clearwater	1	Penelope Clearwater	1	P�n�lope DeaCLAIRE	7&6
Penelope	1	Penelope	1	P�n�lope	3
Penny	1	-	4	Penny	1
Percy Weasley	1	Percy Weasley	1	Percy Weasley	1
Perce	1	-	4	Perce	1
Percy	1	Percy	1	Percy	1
Peter Weasley	1	Peter Weasley	1	Peter Weasley	1
Weatherby	1	Weatherby	1	Wistily	2
Perenelle	1	Perenelle	1	Pernelle	3
Perkins	1	Perkins	1	Perkins	1
Peter Pettigrew	1	Peter Piskuilan	5&6	Peter Pettigrow	5&7
Peter	1	Peter	1	Peter	1
Pettigrew	1	Piskuilan	2	Pettigrow	3
Wormtail	1	Matoh�nt�	2	Queudver	2
Petunia	2	Petunia	1	P�tunia	3
Phyllida Spore	7	Phyllida Iti�	5&6	Phyllida Augirolle	5&6
Piers Polkiss	2	Piers Polkiss	1	Piers Polkiss	1
Piers	2	Piers	1	Piers	1
Pigwidgeon	3	Posityyhtynen	2	Coquecigrue	2
Pig	3	Possu	2	Coq	2
Pince	1	Prilli	2	Pince	1
Poliakoff	1	Poljakoff	3	Poliakoff	1
Pomfrey	1	Pomfrey	1	Pomfresh	3
Poppy	1	Poppy	1	Pompom	2
Prewett	1	Prewett	1	Prewett	1
Ptolemy	1	Ptolemaios	3	Ptol�m�e	3
Quentin Trimble	7	Quentin Tytina	5&6	Quentin Jentremble	5&6
Quigley	1	Quigley	1	Quigley	1
Quirrell	1	Orave	2	Quirrell	1
Remus Lupin	4	Remus Lupin	1	Remus Lupin	1
Loony, loopy Lupin	4	Lupin	4	Lupin le turlupin zinzin	6&5
Lupin	4	Lupin	1	Lupin	1

Moony	4	Kuutamo	2	Lunard	2
Remus	4	Remus	1	Remus	1
R. J. Lupin	4	R. J. Lupin	1	R. J. Lupin	1
Ripper	3	Silpoja	2	Molaire	2
Rita Skeeter	1	Rita Luodiko	5&6	Rita Skeeter	1
Rita	1	Rita	1	Rita	1
Skeeter	1	Luodiko	2	Rita Skeeter	4
Skeeter woman	1	Luodikon nainen	2	Rita Skeeter	4
Roberts	2	Roberts	1	Roberts	1
Roddy Pontner	1	Roddy Pontner	1	Roddy Ponteur	5&7
Roger Davies	1	Roger Davies	1	Roger Davies	1
Davies	1	Davies	1	Davies	1
Roger	1	Roger	1	Roger	1
Ronald Weasley	1	Ronald Weasley	1	Ronald Weasley	1
ickle Ronnie	1	Ronnie-söpöliini	2	Le petit Ron	2
ickle Ronniekins	1	Ronnieponnie	2	Le petit Ron	2
Ron	1	Ron	1	Ron	1
Ronald	1	Ronald	1	Ronald	1
Ron Weasley	1	Ron Weasley	1	Ron Weasley	1
Weasel	1	Rotta-Ron	2	son Poteau	2
Weasley	1	Weasley	1	Weasley	1
Weezly	1	Weezly	1	Weezly	1
Wheezy	1	Weezy	3	Whisky	3
Ronan	4	Ronan	1	Ronan	1
Rosmerta	1	Rosmerta	1	Rosmerta	1
Rowena Ravenclaw	1	Rowena Korpinkynsi	5&6	Rowena Serdaigle	5&6
Ravenclaw	1	Korpinkynsi	2	Serdaigle	2
Rubeus Hagrid	1	Rubeus Hagrid	1	Rubeus Hagrid	1
Agrid	1	Agrid	1	Agrid	1
Hagrid	1	Hagrid	1	Hagrid	1
Rubeus	1	Rubeus	1	Rubeus	1
Ryan	1	Ryan	1	Ryan	1
Salazar Slytherin	1	Salazar Luihuinen	5&6	Salazar Serpentard	5&6
Slytherin	1	Luihuinen	2	Serpentard	2
Sally-Anne Perks	1	Sally-Anne Perks	1	Sally-Anne Perks	1
Scabbers	3	Kutka	2	Croûtard	2
Seamus Finnigan	1	Seamus Finnigan	1	Seamus Finnigan	1
Finnigan	1	Finnigan	1	Finnigan	1

Seamus	1	Seamus	1	Seamus	1
Severus Snape	1	Severus Kalkaros	5&6	Severus Rogue	5&6
Severus	1	Severus	1	Severus	1
Snape	1	Kalkaros	2	Rogue	2
S. Snape	1	-	4	Rogue	4
Sinistra	1	Sinistra	1	Sinistra	1
Sir Cadogan	6	ritari Cadogan	6&5	le chevalier du Catogan	6&7
Sir Nicholas de Mimsy-Porpington	5	Sir Nicholas de Mimsy-Porpington	1	Sir Nicholas de Mimsy-Porpington	1
Nearly Headless Nick	5	Melkein päätön Nick	6&6&5	Nick Quasi-Sans-Tête	6&5
Nick	5	Nick	1	Nick	1
Sir Nicholas	5	Sir Nicholas	1	Sir Nicholas	1
-	5	-	1	Quasi-Sans-Tête	4
Sir Patrick Delaney-Podmore	5	sir Patrick Delaney-Podmore	1	Sir Patrick Delaney-Podmore	1
Patrick	5	Patrick	1	Patrick	1
Sir Patrick	5	sir Patrick	1	Sir Patrick	1
Sir Properly Decapitated-Podmore	5	herra sir Asianmukaistesti Mestattu Podmore	2	Coupé-Court-Podmore	6&5
Sirius Black	1	Sirius Musta	5&6	Sirius Black	1
Black	1	Musta	2	Black	1
Padfoot	1	Anturajalka	2	Patmol	2
Sirius	1	Sirius	1	Sirius	1
Snuffles	1	Nuuhku	2	Sniffle	2
Snowy	3	Tuisku	2	Patounet	2
Sprout	1	Verso	2	Chourave	2
Stan Shunpike	1	Stan Pikitie	5&6	Stan Rocade	5&6
Stan	1	Stan	1	Stan	1
Stanley	1	Stanley	1	Stanley	1
Stebbins	1	Stebbins	1	Stebbins	1
Steward Ackerley	1	Steward Ackerley	1	Steward Ackerley	1
Summers	1	Summers	1	Summers	1
Susan Bones	1	Susan Bones	1	Susan Bones	1
Sybill Trelawney	1	Sibylla Punurmio	2	Sibylle Trelawney	7&5
Sybill	1	Sibylla	2	Sibylle	3
Trelawney	1	Punurmio	2	Trelawney	1
Ted	2	Ted	1	Ted	1
Terence Higgs	1	Terence Higgs	1	Terence Higgs	1

Higgs	1	Higgs	1	Higgs	1
Terry Boot	1	Terry Boot	1	Terry Boot	1
the Bloody Baron	5	verinen paroni	2	le Baron Sanglant	2
the Druidess Clodna	1	Druiditar Clodna	6&5	Druidesse Clodna	6&5
the Fat Friar	5	lihava munkki	2	le Moine Gras	2
the Fat Lady	6	lihava leidi	2	la Grosse Dame	2
the Wailing Widow	5	Uliseva leski	2	la Veuve pleureuse	2
Thomas	1	-	4	Thomas	1
Tibbles	3	Miuku	2	Pompom	2
Tom	1	Tom	1	Tom	1
Tom Marvolo Riddle	1	Tom Lomen Valedro	2	Tom Elvis Jedusor	2
Dark Lord	1	pimeyden lordi	2	le Seigneur des Ténébrès	2
He Who Must Not Be Named	1	hän-joka-jääköön-nimeämättä	2	Celui-Dont-Le-Nom-Ne-Doit-Pas-Etre-Prononcé	2
He who must not be named	1	hän-joka-jääköön-nimeämättä	2	Celui-Dont-On-Ne-Doit-Pas-Prononcer-Le-Nom	2
Lord Voldemort	1	Lordi Voldemort	6&5	Lord Voldemort	1
Marvolo	1	Lomen	2	Elvis	2
Riddle	1	Valedro	2	Jedusor	2
the Dark Lord	1	pimeyden ruhtinas	2	le Seigneur des Ténèbres	2
the Dark Lord	1	pimeyden lordi	2	le Seigneur des Ténèbres	2
T. M. Riddle	1	T. L. Valedro	2	T. E. Jedusor	2
Tom Riddle	1	Tom Valedro	2	Tom Jedusor	2
Voldemort	1	Voldemort	1	Voldemort	1
You-Know-'Oo	1	-	4	Tu-Sais-Qui	4
You Know Who	1	tiedät-kai-kuka	2	Vous-Savez-Qui	4
You-Know-Who	1	tiedät-kai-kuka	2	Tu-Sais-Qui	2
Travers	1	Travers	1	Travers	1
Trevor	3	Trevor	1	Trevor	1
Troy	1	Troy	1	Troy	1
Tufty	3	Hattara	2	Mignonnette	2
Uncle Bilius	1	Bilius-setä	6&5	oncle Bilius	6&5
Urg the Unclean	4	Likainen Lurkki	2	Eûrk le Crasseux	2
Uric the Oddball	4	Uric Ihmehyypiö	5&6	Ulric le Follingue	2
Walden Macnair	1	Walden Macnair	1	Walden Macnair	1
Macnair	1	Macnair	1	Macnair	1
Warrington	1	Warrington	1	Warrington	1

Vector	1	Vektor	3	Vector	1
Wendelin the Weird	1	Olivia Outo	2	Gwendoline la Fantastique	2
Vernon Dursley	2	Vernon Dursley	1	Vernon Dursley	1
Vernon	2	Vernon	1	Vernon	1
Veronica Smethley	1	Veronica Smethley	1	Veronica Smethley	1
Viktor Krum	1	Viktor Krum	1	Viktor Krum	1
Krum	1	Krum	1	Krum	1
Vicky	1	Vik	4	Vicky	1
Viktor	1	Viktor	1	Viktor	1
Wilkes	1	Wilkes	1	Wilkes	1
Vincent Crabbe	1	Vincent Grabbe	1	Vincent Crabbe	1
Crabbe	1	Crabbe	1	Crabbe	1
Vindictus Viridian	7	Kosto Onsuloinen	2	Vindictus Viridian	1
Winky	4	Winky	1	Winky	1
Blinky	4	Blinky	1	Blinky	1
Violet	6	Violet	1	Violette	3
Vi	6	Violet	4	Vi	1
Volkov	1	Volkov	1	Volkov	1
Vulchanov	1	Vulkanov	3	Vulchanov	1
Yvonne	2	Yvonne	1	Yvonne	1
Z. Nettles	1	Z. Nokkonen	2	Dézorties	2
Zograf	1	Zograf	1	Zograf	1